

Consortiwm Comisiynu
Cymru ar gyfer Plant
Childrens' Commissioning
Consortium Cymru
Cydweithio Er Gwell • All Together Better

Plant sy'n Derbyn Gofal yng Nghymru:

Dadansoddiad Anghenion ar gyfer Gwasanaethau Gofal
a Lleoli a Gomisiynwyd 2025

Helpu datblygu'r cartrefi a'r gofal sydd eu hangen arnom
i wella canlyniadau.

Mae'r ffordd y darperir gofal i blant sy'n derbyn gofal yng Nghymru yn newid yn sylweddol dros y 5 i 10 mlynedd nesaf. Mae Deddf Iechyd a Gofal Cymdeithasol (Cymru) 2025 yn dweud bod yn rhaid i ddarparwyr gofal cofrestredig weithredu o dan 1 o 4 model busnes yn y dyfodol os ydynt yn ddarparwr 'gwasanaethau cyfyngedig': gofal maeth, gofal preswyl neu ofal Diogel. Ers 2021 mae datblygiad y Ddeddf wedi gwasanaethu i raddau helaeth i oedi buddsoddiad gan ddarparwyr annibynnol; mewn meysydd allweddol mae hyn yn golygu bod y bwlch digonolrwydd a'r anghydweddiad rhwng capasiti cofrestredig a'i addasrwydd i ddiwallu anghenion, wedi tyfu, yn enwedig i'r plant hynny sy'n gofyn am becynnau gofal mwy cymhleth i ddiwallu eu hanghenion yn effeithiol. Gyda'r Ddeddf yn derbyn Cydsyniad Brenhinol, rydym yn obeithiol y gall comisiynwyr a darparwyr symud ymlaen gyda mwy o sicrwydd o'r cyd-destun deddfwriaethol, i ailganolbwyntio ar ddatblygu'r gwasanaethau cywir i blant, sydd ar gael ar yr amser cywir, ac yn y lleoliad cywir.

Mae buddsoddiad y sector cyhoeddus yn tyfu i ailgydbwyso lefel y gwasanaethau a gomisiynir, gan liniaru rhywfaint o risg o'r Ddeddf, ond ni fydd y buddsoddiad hwn ar ei ben ei hun yn darparu digonolrwydd. Mae'n rhaid inni weithio mewn partneriaeth well â darparwyr annibynnol sy'n gallu bodloni gofynion y Ddeddf yn y dyfodol.

Mae Awdurdodau Lleol am weithio gyda darparwyr annibynnol i ddarparu gwasanaethau cyflenwol, fel cyfanwaith cydlynol, i ddiwallu anghenion plant sy'n agored i niwed. Yn yr adroddiad hwn rydym yn archwilio anghenion presennol plant, anghenion sy'n newid ac sy'n dod i'r amlwg, yn archwilio tueddiadau cenedlaethol ac yn tynnu sylw at unrhyw amrywiadau rhanbarthol mewn gwasanaethau a gomisiynir. Rydym yn edrych ar yr hyn sy'n gweithio'n dda a'r canllawiau sydd ar gael i ddiwallu rhai o'r anghenion hyn, lle rydym am ysgogi trafodaeth ac arloesedd mewn modelau gwasanaeth neu fodelau gofal. Rydym yn tynnu sylw at y prif fylchau mewn digonolrwydd oherwydd anghydweddiad rhwng y cynnig gwasanaeth neu ddiffyg model gofal i ddiwallu proffiliau anghenion a nodwyd ar gyfer plant.

Mae llawer o'r dadansoddiad yn yr adroddiad hwn yn ymwneud â chyfnod o 5 mlynedd rhwng 2020 a 2025, sy'n cynnwys cyfnodau o gyfyngiadau symud oherwydd pandemig Covid-19. Lle mae cynnydd sydyn mewn anghenion a mathau o atgyfeiriadau yn gysylltiedig ag effaith Covid, nodir hyn. Mae cyfeiriad hefyd at ble mae tuedd yn ymddangos yn newid ar ôl Covid, ond mae'n bwysig cydnabod y bydd angen gwerthuso effeithiau llawn y newidiadau amgylcheddol a chymdeithasol yn y tymor hwy. I lawer o blant mae eu profiadau yn ystod y pandemig wedi bod yn llunio bywydau.

Fel gyda holl waith y 4C, mae llais y plentyn yn cael ei gynrychioli drwy gydol yr adroddiad, wedi'i gydgyfeirio â'r dull sy'n canolbwyntio ar y plentyn ac sy'n canolbwyntio ar ganlyniadau yr ydym yn eu hyrwyddo, ac yn dathlu statws nod barcud y 4C o ran Safonau Cyfranogiad Cenedlaethol. Mae Grŵp y Comisiynwyr Ifanc yn cynnig mewnwelediadau gwerthfawr i gefnogi dysgu a gwella gwasanaethau. Yn yr adroddiad hwn rydym yn cyfeirio at fabanod (0-3 oed), plant (4-13 oed), a phobl ifanc (14-18 oed) mewn cyd-destunau penodol neu rydym yn defnyddio'r term plant i ddisgrifio pob plentyn sy'n derbyn gofal (0-18).

Os hoffech drafod yr adroddiad hwn yn fanylach, cysylltwch â'r 4C (Consortium Comisiynu Plant Cymru) neu cofrestrwch i fynychu un o'n digwyddiadau proffilio anghenion yn ystod 2025/26.

Pwy yw ein plant sy'n derbyn gofal yng Nghymru	4		Dargyfeirio a chamu i lawr Lles Diogel	45
Elfennau cyffredin angen	5		Bregusrwydd troseddol, camfanteisio a throseddoli	48
ACEs, trawma a dull ystyriol o drawma Cymru	6		Effaith Covid-19	50
Proffiliau Angen			Anghenion penodol lleoliad gofal	
Anghenion iechyd corfforol	8		Rhiant a phlentyn	51
Anghenion dysgu ychwanegol	10		Brodyr a chwiorydd	54
Addysg a hyfforddiant	11		Gofal unigol	56
Niwroamrywiaeth	13		Camu i lawr i faethu	58
Hanesion, profiadau, ymddygiadau a gwendidau rhywioledig	17		Ansawdd gofal i ddiwallu anghenion	
Camddefnyddio sylweddau	20		Modelau gofal	60
Ymosodedd a thrais	23		Cymhlethdod	61
Hunaniaeth, diwylliant ac iaith	26		Casgliad	62
Plant digwmni sy'n ceisio lloches	29		Datganiad data	63
Hunaniaeth rhywedd	33			
Hunan Anaf	35			
Gwasanaethau iechyd meddwl a chlinigol integredig	38			
Gwasanaethau cleifion mewnol	39			
Niwed ar-lein	42			

PWY YW EIN PLANT SY'N DERBYN GOFAL YNG NGHYMRU

Ar ddiwedd mis Mawrth 2024 roedd 7200 o blant yn derbyn gofal gan Awdurdodau Lleol Cymru (Ystadegau Cymru) gyda dim ond amrywiadau bach dros 5 mlynedd, o 7165 ar ddiwedd mis Mawrth 2020 (Ystadegau Cymru); y flwyddyn uchaf oedd ar ôl Covid yn 2021. Fodd bynnag, roedd nifer y plant oedd yn derbyn gofal ar 31 Mawrth 2024 28.4% yn uwch nag oedd ddegawd yn ôl. Gyda ffocws ar sicrhau bod y plant cywir yn derbyn gofal a chymorth ar yr amser cywir yn eu plentynod, mae nifer y plant sy'n derbyn gofal yn parhau'n gymharol sefydlog, tua 1.1% o'r boblogaeth o dan 18 oed sy'n byw yng Nghymru. O bedair gwlad y DU, Cymru sydd â'r ail gyfradd uchaf fesul 10,000 o hyd, y tu ôl i'r Alban, sydd â chyfradd sy'n gostwng.

Mae mwyafrif y plant sy'n derbyn gofal yn wrywaidd, ar gyfartaledd 8% yn uwch na benywod, er bod y bwlch i'w weld yn tyfu o isafswm o 7% yn 2022 i uchafswm o 11% yn 2024. Parhaodd y duedd hon i mewn i 2024/25.

Y grŵp oedran uchaf yw 10+ oed (4280 o blant (Ystadegau Cymru)) sydd wedi cynyddu 13% dros y 5 mlynedd diwethaf. Roedd 39% rhwng 10 a 15 oed ac roedd 20% yn 16 oed a throsodd. Mae nifer y plant dan 9 oed (2910 o blant (Ystadegau Cymru)) wedi gostwng 14% dros yr un amserlen. Bu cynnydd sylweddol yn nifer y gwrywod 16 i 18 oed (56%). Mae hyn yn adlewyrchu'r duedd gyffredinol o blant yn mynd i ofal yn hŷn nag yn y 2010au.

Mae mwyafrif y plant yn dod yn blant sy'n derbyn gofal oherwydd cam-drin neu esgeulustod; 54%, ond mae'r niferoedd yn lleihau yn y categori hwn. Bu cynnydd nodedig yn nifer y plant sy'n dod i ofal oherwydd bod y teulu mewn straen neu gamweithrediad aciwt (cynnydd o 64% rhwng 2020 a 2024). Mae'n debygol fod y cynnydd hwn yn rhannol adlewyrchu mwy o deuluoedd a phlant yn cael eu dal mewn tlodi a mwy o amddifadedd. Yng Nghymru, roedd 21% o oedolion o oedran gweithio a 31% o blant yn byw mewn tlodi incwm cymharol rhwng diwedd y flwyddyn ariannol 2022 a diwedd y flwyddyn ariannol 2024, cynnydd o 29% (diwedd y flwyddyn ariannol 2021 i ddiwedd y flwyddyn ariannol 2023), a'r uchaf o blith 4 gwlad y DU.

Mae ein poblogaeth sydd â phrofiad o ofal yn bennaf yn uniaethu fel Cymry gwyn sy'n siarad Saesneg. Mae siaradwyr Cymraeg ddwywaith yn fwy tebygol o siarad Cymraeg bob dydd os oes ganddyn nhw o leiaf un rhiant sy'n rhugl yn y Gymraeg, o'i gymharu â'r rhai nad oedd ganddyn nhw riant sy'n rhugl. (Arolwg iaith Llywodraeth Cymru 2020). Mae nifer y plant sy'n derbyn gofal o grwpiau Du/Du Prydeinig/Caribiaidd/Affricanaidd, Cymysg neu ethnig eraill yn anghymesur uwch o'i gymharu â'r boblogaeth blant gyffredinol. Yn 2023/24, roedd 4.7% o blant a oedd yn derbyn gofal yn blant digwmni sy'n ceisio lloches, yr uchaf a gofnodwyd (Ystadegau Cymru).

Ym mis Mawrth 2024 roedd 68% yn byw mewn gofal maeth, ac o'r rhain roedd 34% yn ofal perthnasau. Mae'r gyfran mewn gofal maeth wedi gostwng yn gyson o uchafbwynt o 79% yn 2011, tra o fewn y ffigur hwn mae'r niferoedd a leolir gyda theulu a ffrindiau wedi cynyddu. Mae hyn yn adlewyrchu'r ffaith bod llai o ofal maeth prif ffrwd yn ddigonol. Mae niferoedd mabwysiadu yn parhau i ostwng ond mae Gwarchodaeth Arbennig yn cynyddu (gwahaniaeth o 51% rhwng 2020 a 2024). Mae 12% o blant yn cael eu lleoli mewn cartrefi preswyl, gan gynnwys gofal Diogel, fodd bynnag mae cyfran y lleoliadau Diogel wedi gostwng oherwydd diffyg digonolrwydd a chynnydd mewn lleoliadau Diogel sydd naill ai'n rhoi rhybudd neu'n gwrthod atgyfeiriadau oherwydd anallu i ddiwallu anghenion plentyn. Dychwelodd 51% o blant a adawodd ofal adref at eu teulu.

NODWEDDION CYFFREDINOL PROFIAD, ANGEN AC YMDDYGIAD

Yma rydym yn ystyried yr anghenion a nodwyd amlaf ar gyfer plant sy'n derbyn gofal yn y cyfnod 5 mlynedd 2020-2024. Yn aml, wrth gomisiynu, rydym yn dosbarthu'r rhain fel rhai 'craidd' neu 'safonol' ond nid yw'r iaith dechnegol hon yn dal lefel yr effaith y gall pob un ei chael ar allu plentyn i ffynnu neu gyflawni'r canlyniadau gorau. Diwallu'r anghenion hyn yw sylfaen gofal a chymorth da.

CYMORTH I GYSYLLTIADAU TEULUOL - mae 85% o atgyfeiriadau yn gofyn yn benodol i ddarparwyr gefnogi perthnasoedd y plentyn â theulu a ffrindiau, sy'n atgyfnerthu pwysigrwydd cynnal perthnasoedd sy'n bwysig i'r plentyn. Disgwylir i ddarparwyr a gofalwyr hyrwyddo amser teuluol diogel ac iach er budd gorau pob plentyn, boed yn amser rhydd i ymweld, amser a dreulir allan yn y gymuned neu amser dan oruchwyliaeth. Lle mae cynllun gofal yn bwriadu i'r plentyn ddychwelyd adref at y teulu, mae'r darparwr yn ganolog i gryfhau perthnasoedd, meithrin diogelwch a chydnerthedd i'r plentyn. Mae dros hanner y plant sy'n derbyn gofal yn dychwelyd i fyw gyda, neu'n agos at, eu teulu biolegol pan fyddant yn gadael gofal, ac mae meithrin dealltwriaeth y plentyn o'i daith gofal a'i berthnasoedd â'r teulu yn elfen hanfodol o'u cydnerthedd yn ystod oedolaeth ifanc.

CYMORTH AR GYFER PERTHNASOEDD CADARNHAOL Â CHYFOEDION - mae 31% o blant wedi'u nodi fel rhai ag angen cymorth penodol i feithrin a chynnal perthnasoedd iach a chadarnhaol â chyfoedion ond mae archwiliad pellach o atgyfeiriadau yn dangos bod y gyfradd yn llawer uwch na hyn. Mae plant sy'n derbyn gofal yn fwy tebygol o fod wedi symud tŷ, wedi symud ysgol, bod â phresenoldeb isel yn yr ysgol, wedi profi bwllo yn yr ysgol, bod â chyfranogiad isel mewn gweithgareddau a chlybiau ar ôl ysgol, neu wedi cael eu gwahardd o'r ysgol, sydd i gyd yn ffactorau sy'n effeithio ar eu cyfle i sefydlu perthnasoedd cadarnhaol â chyfoedion. Gall perthnasoedd helpu i feithrin cydnerthedd drwy gysylltiad; disgwylir i ddarparwyr a gofalwyr hyrwyddo cyfleoedd i'r plentyn feithrin perthnasoedd â chyfoedion ac arwain eu dealltwriaeth o gyfeillgarwch iach a pherthnasoedd cadarnhaol, gan dyfu rhwydwaith cymorth i mewn i oedolaeth ifanc.

HUNAN-BARCH ISEL - disgrifir 25% o blant sy'n cael eu cyfeirio at ddarparwyr yn benodol fel rhai sy'n profi hunan-barch isel, yn aml yn gysylltiedig â'u profiadau o esgeulustod, cam-drin neu drawma. Mae unigedd ac unigrwydd yn brofiadau cyffredin sy'n effeithio ymhellach ar ymdeimlad o werth yn negyddol ac fe'u disgrifir yn benodol mewn atgyfeiriadau ar gyfer gofal.

ANGHENION CYMORTH CYFATHREBU – cânt eu nodi ar draws sbectrwm eang ac maent yn angen sy'n cyd-ddigwydd ar draws llawer o'r proffiliau angen, er enghraifft, ochr yn ochr â therapi iaith a lleferydd, niwroamrywiaeth, anghenion dysgu ychwanegol, ochr yn ochr â hunaniaeth ddiwylliannol, ochr yn ochr â rheoli dicter, iechyd meddwl, camreoleiddio emosiynol a seicolegol. Y gallu i gyfathrebu, i siarad a chael eich clywed a chael eich deall yw'r hyn sydd ei eisiau ar bob plentyn. Mae'n rhaid i ofalwyr feithrin dulliau cyfathrebu amrywiol, llafar a heb fod yn llafar, sy'n gwneud i blant deimlo'n ddiogel.

NIWROAMRYWIAETH - Amcangyfrifir bod 20,000 (5%) o blant yng Nghymru wedi cael diagnosis o anhwylder diffyg canolbwyntio a gorfywiogrwydd (ADHD) ac 8,000 (2%) â chyflwr sbectrwm awtistig (ASC). Gyda Chyflwr Anhwylder Sbectrwm Awtistiaeth (ASC), gall y gyfradd fod yn uwch ar gyfer plant sy'n derbyn gofal, gydag Ystadegau Cymru yn nodi y gallai'r ganran fod mor uchel â 15%, sy'n cyfateb i 1080 o blant yn 2024. Nid yw Ystadegau Cymru yn adrodd ar nifer y plant sydd â chynllun gofal sydd wedi cael diagnosis o ADHD ond, mae data digidol y GIG yn dangos bod presgripsiynau meddyginiaeth ADHD wedi cynyddu 75% rhwng 2010 a 2020 ar draws y boblogaeth, ac mae adroddiadau gan Lywodraeth Cymru (2022/23) yn dangos

bod rhestrau aros yn tyfu ar gyfer asesiadau ADHD. Os caiff gorgynrychiolaeth plant sy'n derbyn gofal ei hadlewyrchu ar gyfer ADHD, boed wedi'u diagnosio neu heb eu diagnosio, mae hwn yn broffil anghenion arwyddocaol. Mae ADHD yn ymddangos yn gynyddol gyffredin mewn niferoedd atgyfeiriadau (cyfartaledd o 10% o blant dros 5 oed) ac fel llinyn sy'n rhedeg drwy luniau disgrifiadol plant, sydd hefyd yn nodi asesiadau ADHD sydd ar y gweill.

YMDYGIAD HERIOL – dyma'r disgrifiad generig mwyaf cyffredin o ymddygiadau ar draws yr holl atgyfeiriadau ar gyfer plant sydd ag angen gofal (57%). Mae hyn yn digwydd amlaf ochr yn ochr â; ymddygiad ymosodol geiriol, trais corfforol, bod ar goll o ofal, rheoli dicter, camddefnyddio cyffuriau ac alcohol, a throseddoldeb. Mae'r plant a'r bobl ifanc hynny ag ymddygiad heriol a nodwyd yn yr atgyfeiriad 100% yn fwy tebygol o beidio â derbyn cynnig lleoliad i ddiwallu eu hanghenion na'r categori anghenion nesaf uchaf.

ANGHENION HUNANIAETH DDIWYLLIANNOL – cânt eu dewis yn aml gan Awdurdodau Lleol penodol ac maent yn cyfeirio at ddau broffil gwahanol ar draws y samplau; yn gyntaf, yr iaith a diwylliant Cymraeg, a ddewisir yn gyffredin yng Ngogledd-orllewin a De-orllewin Cymru, ac yn ail, ar gyfer plant sydd wedi'u lleoli i ffwrdd o'u hardal gartref, boed hynny'n blant Cymru sy'n symud allan o'r ardal, allan o'r wlad, neu'r garfan o blant digwmni sy'n ceisio lloches.

Mae'r anghenion cyffredin hyn yn torri ar draws amrediad o broffiliau mwy penodol, a lle maent yn arbennig o gyffredin, archwilir y manylion penodol yn yr adroddiad.

ACEs, TRAWMA A DULL YSTYRIOL O DRAWMA CYMRU

Nid yw **PROFIADAU NIWEIDIOL YN YSTOD PLENTYNDOD** (ACEs) a **THRAWMA** yn anghyffredin gydag amcangyfrif o 1/3 o blant yng Nghymru a Lloegr wedi cael profiad trawmatig erbyn 18 oed ac mae 1/4 o'r rheini'n datblygu anhwylder straen wedi trawma (PTSD) erbyn 18 oed. Mae'r cyfraddau hyn yn uwch mewn plant sy'n derbyn gofal a chymorth. Mae'n debygol y bydd plant sy'n derbyn gofal yng Nghymru wedi profi trawma cymhleth neu ddatblygiadol trwy brofiadau hirfaith a lluosog o drawma cyn cael gofal. Mae bron pob atgyfeiriad ar gyfer lleoliadau a gomisiynwyd yn tystio i nifer o ACEs sy'n digwydd ar yr un pryd a thrawma i'r plentyn unigol sydd ag angen gofal.

Mae ymchwil gan Iechyd Cyhoeddus Cymru yn dangos y cysylltiad rhwng ACEs a'r risg o ganlyniadau iechyd a chymdeithasol gwael ar draws bywyd person lle nad oes ffactorau amddiffynnol, na chymorth hygyrch. O'r deg ACE, mae pump yn ymwneud â'r plentyn a phump yn ymwneud â'r rhieni/aelwyd.

Cam-drin corfforol
Cam-drin rhywiol
Cam-drin emosiynol
Esgeulustod corfforol
Esgeulustod emosiynol

Camddefnyddio sylweddau yn y cartref
Salwch meddwl yn y cartref
Aelod o'r aelwyd yn y carchar
Rhieni yn gwahanu neu'n ysgaru
Trais domestig yn y cartref

Gellir dod o hyd i gymorth a gwybodaeth ychwanegol am y dull disgwylidig yng Nghymru o'r adnoddau hyn: [Hyb ACE Cymru](#) (hyfforddiant ar ddod yn sefydliad sy'n ystyriol o drawma) [Fframwaith sy'n ystyriol o Drawma Cymru](#) a [Straen Trawmatig Cymru](#) (ymchwil, hyfforddiant a digwyddiadau).

Dylai deall sut i gefnogi iachâd ochr yn ochr â meithrin cydnherthedd a ffactorau amddiffynnol fod wrth wraidd gofal. Mae amllder a difrifoldeb yr angen yn gofyn am arfer wedi'i wreiddio ar draws gweithlu'r sefydliad i ddarparu gwasanaethau sy'n canolbwyntio ar y plentyn ac sy'n canolbwyntio ar ganlyniadau.

Disgwylir i ddarparwyr a gofalwyr ddeall a gweithredu dull gofal a chymorth cyson sy'n seiliedig ar drawma yng Nghymru, er mwyn diwallu'r anghenion eang hyn sydd gan fabanod, plant a phobl ifanc sy'n derbyn gofal. Mae enghreifftiau o broffiliau'r anghenion hyn wedi'u nodi isod:

Mae gofal maeth Menna, 6 oed, yn dod i ben oherwydd heriau emosiynol ac ymddygiadol yn dilyn dyfodiad babi newydd i'r cartref maeth. Mae angen gofal maeth hirdymor â ffocws ar sylw 1:1 a chymorth emosiynol.

Mae'n dangos ymddygiad heriol a all arwain at niwed corfforol i'w hun yn ystod ffrwydradau emosiynol. Gall fod yn ymosodol yn gorfforol tuag at blant neu fabanod eraill, yn enwedig wrth geisio sylw neu deimlo'n cael ei heithrio. Angen goruchwyliaeth o amgylch plant iau. Ymddygiad garw a niweidiol o bosibl tuag at anifeiliaid anwes, mae digwyddiadau'n cynnwys anifail anwes yn dychwelyd gydag anaf bach ar ôl bod ar ei ben ei hun gyda Menna.

Anghenion: cymorth â rheoleiddio emosiynau a rheoli dicter, datblygu ymlyniadau diogel a hunan-barch, ffiniau cyson ac amgylchedd meithringar, sylw 1:1 i leihau ymddygiadau sy'n ceisio sylw. Mae anghenion cymdeithasol a datblygiadol yn cynnwys cyfleoedd i feithrin perthnasoedd iach â chyfoedion, anogaeth i ddatblygu hobiau a chymryd rhan yn y gymuned, amgylchedd byw sefydlog a diogel gydag arferion rhagweladwy.

Anghenion addysgol yw cymorth parhaus gyda dysgu a llythrennedd emosiynol. Presenoldeb ysgol gwell a photensial i newid os yw'r lleoliad yn newid. Mae anghenion iechyd yn cynnwys monitro datblygiad lleferydd ac iaith ynghyd â gofal iechyd arferol (deintyddol, golwg, lles cyffredinol).

Mae lllyd yn fachgen 7 oed. Nid oes ganddo ddiagnosis ffurfiol nac anghenion meddyginiaeth ond hanes o glust ludiog a rhai pryderon ymddygiadol. Mae ei ofalwyr wedi holi am Anhwyllder Herfeiddiad Gwrthwynebol, er nad yw hyn wedi'i gadarnhau. Mae ei heriau'n gysylltiedig yn bennaf â thrawma ac esgeulustod cynnar.

Lleoliad presennol yn dod i ben oherwydd chwalfa'r berthynas rhwng gofalwyr a'r plant, yn enwedig gyda'i hanner brawd, er gwaethaf cymorth gan dimau arbenigol. Mynegodd lllyd awydd i adael y gofalwyr ac aros gyda'i frawd, gan ddatgan "mae brodyr yn glynu at ei gilydd."

Anghenion: amgylchedd meithringar â threfnau a ffiniau cyson; cymorth i feithrin hunan-barch a rheoleiddio emosiynol, elwa o sylw oedolion a hoffter corfforol, gall fod yn heriol i sylw gofalwr a gall efelychu ymddygiadau ei frawd i gael cymeradwyaeth. Mae'n mynychu'r ysgol yn llawn amser ac yn gwneud yn dda yn academiaidd, yn enwedig mewn llythrennedd.

Mae'n mwynhau chwarae yn yr awyr agored, gemau bwrdd a chwarae digidol. Mae ganddo grŵp cyfoedion da ac mae'n gymdeithasgar, er y gall arddangos ymddygiadau gwirion i greu argraff ar eraill. Mae angen help arno i reoli deinameg brodyr a chwiorydd a deall ffiniau cymdeithasol priodol.

Dim risg uniongyrchol i'w hun nac eraill ond mae angen goruchwyliaeth oherwydd cystadleuaeth rhwng brodyr a chwiorydd a bregusrwydd emosiynol. Dim risg uniongyrchol o'r teulu, ond mae gan y ddau riant hanes cymhleth. Mae gan y tad ddiagnosis o ADHD a hanes o honiadau o drais domestig. Mae amser teuluol dan oruchwyliaeth ac yn anaml.

ANABLEDD, ANGHENION YCHWANEGOL A NAM

Mae Awdurdodau Lleol, ochr yn ochr â Llywodraeth Cymru, wedi ymrwymo i'r diffiniad cymdeithasol o anabledd, sy'n cydnabod bod pobl ag anableddau yn cael eu hanalluogi gan rwystrau sy'n bodoli'n gyffredin mewn cymdeithas; fodd bynnag, mae data ar gael yn aml yn seiliedig ar ddiffiniad meddygol Deddf Cydraddoldeb 2010 o anabledd.

Roedd gan 7.4% o blant oedd yn derbyn gofal ar 31 Mawrth 2024 nam corfforol neu feddyliol sydd ag effaith andwyol sylweddol a hirdymor ar eu gallu i gyflawni gweithgareddau dyddiol arferol. Mae'r gyfran hon wedi bod yn gymharol sefydlog yn ystod y degawd diwethaf ac mae'n gymesur â'r boblogaeth gyffredinol (Ystadegau Cymru).

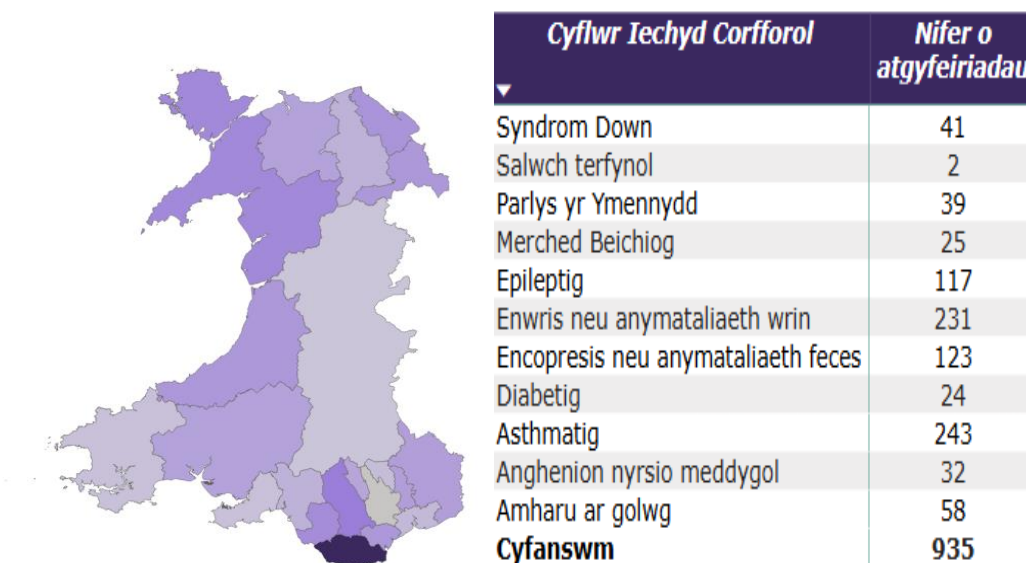
ANGHENION IECHYD CORFFOROL

Mae'r galw am ofal wedi'i gomisiynu; llety maeth, preswyl a llety â chymorth, ar gyfer plant a phobl ifanc ag anghenion iechyd corfforol wedi'u nodi â'r dosbarthiad isod ar gyfer y cyfnod 2020 i 2024. Y **3 angen mwyaf cyffredin yw asthma, anymataliaeth wrin ac anymataliaeth ysgarthol.** Mae'r cyfraddau ar gyfer yr anghenion cyflwyno hyn yn gymharol sefydlog o flwyddyn i flwyddyn, a gall cynnydd sydyn mewn anymataliaeth wrin ar ôl Covid

(2021/22) fod yn gysylltiedig yn rhannol â phryder a adroddwyd yn eang ynghylch hyfforddiant toiled. Ym mis Medi 2024 amcangyfrifwyd nad oedd 1 o bob 4 o blant a oedd yn dechrau yn yr ysgol yn y DU wedi cael hyfforddiant toiled (Ofsted).

ASTHMA yw'r cyflwr hirdymor mwyaf cyffredin ymhlith y boblogaeth gyffredinol o blant ac un o'r deg prif reswm dros dderbyniadau brys i'r ysbyty yn y DU. Mae amddifadedd yn gysylltiedig â chyfradd uwch o asthma mewn plant ac yn gysylltiedig â thai gwael (Coleg Brenhinol Pediatreg ac Iechyd Plant, 2024).

Fel angen gofal a chymorth sylfaenol, dylai gofalmwyr allu adnabod arwyddion asthma heb ei ddiagnosio, cefnogi rheolaeth iechyd asthma wedi'i ddiagnosio a chefnogi dealltwriaeth y plentyn i reoli ei iechyd ei hun mewn ffordd sy'n briodol i'w oedran. Mae GIG Cymru wedi datblygu ap i gefnogi gofalmwyr i fonitro, rheoli a dysgu am asthma eu plentyn. Mae defnyddwyr rheolaidd yr apiau yn nodi gwelliannau mewn iechyd anadlol, gan arwain at ostyngiad yn nifer y derbyniadau i'r meddygon teulu a'r adrannau damweiniau ac achosion brys. Mae manylion yr ap ar

Ffigur 1 - Map a Thabl o ddosbarthiad daearyddol atgyfeiriadau ag anghenion iechyd corfforol - Ffynhonnell CCSR - data atgyfeiriadau 2020-2025

gael yma [Hyb Asthma i Rieni – Hyb iechyd](#). Mae'r Hyb Asthma yn cynnal digwyddiadau ar-lein i gynorthwyo'r rhai sydd ag asthma yn ogystal â'u gofalwyr. Dylid trafod y risgiau cynyddol a achosir gan fepio ac ysmegu gyda phobl ifanc er mwyn hyrwyddo iechyd da.

MAE ENWRESIS neu wlychu'r gwely yn ystod y nos yn gyffredin yn y boblogaeth gyffredinol o dan 5 oed (hyd at 1 o bob 3 o blant) ond mae'n lleihau'n sylweddol erbyn 9 oed (o dan 1 o bob 10). O atgyfeiriadau, fodd bynnag, mae **cyfran sylweddol (48%) yn tynnu sylw at y proffil anghenion hwn ar gyfer plant a phobl ifanc yn yr ystod oedran hŷn o 10-15 oed**. Mae hyn yn anghymesur i'r boblogaeth gyffredinol ac yn cydberthyn â phrofiadau a adroddwyd o drawma, esgeulustod neu gam-drin yn ystod plentyndod.

Dylai gweithlu sy'n gallu darparu gofal a chymorth mewn dull sy'n seiliedig ar drawma gael ei hyfforddi ar y ffyrdd gorau o reoli enwresis a'r embaras y gall plant a phobl ifanc ei deimlo, a all effeithio ar eu lles emosiynol.

Mae 5% o blant a phobl ifanc ag anghenion dysgu ychwanegol ac ASC yn cyflwyno problemau ymataliaeth dwbl. Mae anymataliaeth ysgarthol a baeddu yn dod i'r amlwg fel ffactor mewn grŵp bach ond penodol o darfu ar leoliad.

Dylai darparwyr ystyried a llunio strategaethau'n rhagweithiol ar gyfer cydnerthedd gofalwyr wrth reoli'r anghenion hyn a gyflwynir a gweithio'n agos gyda gwasanaethau iechyd lleol i weithredu strategaethau rheoli. Gall gofalwyr gael mynediad at daflenni cyngor a chanllawiau ar amrywiaeth o bynciau ymataliaeth yn <https://www.bbuk.org.uk/children-young-people/resources-for-children/> a <https://eric.org.uk/> yn ogystal â chymorth gan wasanaethau iechyd lleol.

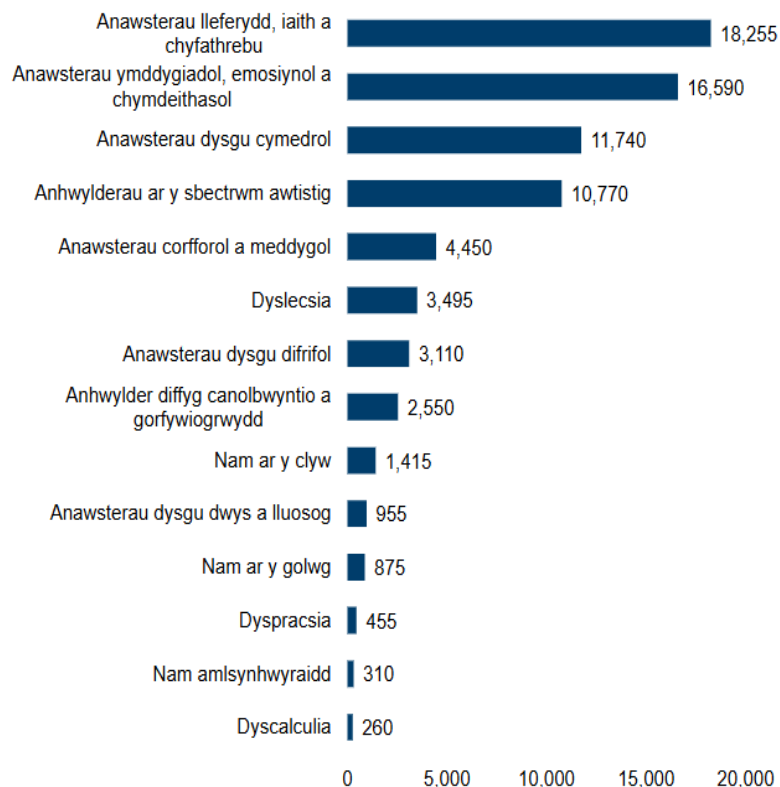
Cafodd 20% o blant ag anghenion iechyd corfforol a nodwyd eu hailgyfeirio dros y cyfnod o 5 mlynedd, sy'n dangos yr heriau o ran nodi'r cartrefi cywir i ddarparu sefydlogrwydd gofal i'r grŵp agored i niwed hwn. Mae hwn yn faes hysbys o ostyngiad mewn capasiti cofrestredig nid yn unig ar draws gofal maeth ond, yn anarferol, hefyd mewn gofal preswyl yng Nghymru. Mae'n faes risg sy'n gysylltiedig â gweithredu Deddf Iechyd, Gofal Cymdeithasol a Lles ac mae Awdurdodau Lleol yn croesawu newydd-ddyfodiaid i'r farchnad i gynnig mwy o ddigonolrwydd a modelau gwasanaeth i gynnig cymorth allgymorth a chymunedol.

Nodwyd baeddu ar yr atgyfeiriad. Roedd gennym ni gynllun, ond doeddwn i ddim wedi paratoi am sut roedd yn gwneud i mi deimlo. Roeddwn i wir yn cael trafferth gyda'r problemau dyddiol. Ffynhonnell: Adborth gofalwyr maeth y 4C, 2022.

Mae trawiadau Carly wedi cael eu rheoli'n dda, gan arwain at ostyngiad yn y feddyginiaeth. Mae ganddi fath prin o epilepsi ac mae wedi'i chofrestru â meddyg teulu lleol a chyda nyrs ymgynghorol mewn perthynas â'i hepilepsi. Mae hi'n cael ei chynorthwyo gan ei gofalwr i gymryd ei meddyginiaeth yn brydlon. Mae effaith y cymorth (y gofalwr) ar Carly wedi bod yn gadarnhaol, mae hi'n mynychu ac yn awr yn ymgysylltu yn ei holl apwyntiadau, gan gynnwys ar gyfer cymhorthion clyw a sbectol. Mae ei gofalwyr wedi hyrwyddo a chynorthwyo ei holl anghenion iechyd ac mae gofalwyr Carly wedi sicrhau bod yr holl weithwyr proffesiynol perthnasol yn cael yr wybodaeth ddiweddaraf am unrhyw newidiadau neu bryderon.

Ffynhonnell: 4C QPA, 2023.

ANGHENION DYSGU YCHWANEGOL

Ffigur 2 - Adroddiadau ar ADY (ac AAA) mewn ysgolion a gynhelir yn ôl y math o anghenion a nodwyd – Ffynhonnell - Cyfrifiad ysgolion, Ion. 2024

Yng Nghymru, mae Anghenion Dysgu Ychwanegol (ADY) yn cyfeirio at blant sydd ag angen cymorth ychwanegol i ddysgu oherwydd anawsterau dysgu, anableddau, neu anghenion eraill sy'n ei gwneud hi'n fwy heriol iddynt ddysgu o'i gymharu â'u cyfoedion. Darperir y cymorth hwn drwy Ddarpariaeth Dysgu Ychwanegol (DDY), sydd wedi'i manylu mewn Cynllun Datblygu Unigol (CDU).

Cafodd gweithredu'r ddeddfwriaeth bresennol ei ohirio oherwydd Covid tan 2021; felly, mae iaith flaenorol y Datganiad o Angen Addysgol (AAA) yn amlwg yn y dadansoddiad hwn ac yn effeithio ar ddata. Er enghraifft, mae'n debygol fod y gostyngiad o 52% rhwng 2022 a 2024 mewn AAA a nodwyd yn gysylltiedig â gweithredu, fel y mae cynnydd cydberthynol mewn ADY a nodwyd (108% 2020 i 2024) a chynnydd ar gyfer anabledd dysgu (52% 2020 i 2024) gydag anghenion sy'n cyflwyno ar y cyd yn amlwg o fewn atgyfeiriadau. Mae disgwyl i ddefnyddio terminoleg AAA ddod i ben ym mis Awst 2025.

Mae **ANGHENION CYFATHREBU** yn nodwedd allweddol o atgyfeiriadau ar gyfer plant sy'n derbyn gofal sydd ag anghenion dysgu. I raddau helaeth, mae'r boblogaeth plant sy'n derbyn gofal yn adlewyrchu amrediad proffil y boblogaeth gyffredinol ond gyda chyfradd uwch.

Mae fy nghynllun (addysg) yn helpu oherwydd ei fod yn egluro sut i'm helpu i ddysgu, os oes gwahanol gynorthwywyr addysgu mae'n amlwg pa help sydd ei angen arnaf. Dw i'n meddwl ei fod yn gwneud i mi deimlo'n hapusach, wyddoch chi, yn llai pryderus, felly does dim ots gen i fynd i'r dosbarth.

Ffynhonnell: Comisiynydd Ifanc, 2024.

Mae'r data ymhellach yn dangos , rhwng Ion 2022 a Mawrth 2025, fod 40% o atgyfeiriadau ar gyfer gofal Lles Diogel wedi nodi ADY / AAA.

Mae Rhodri yn 17 oed, mae ganddo anghenion dysgu ychwanegol, mae wedi cael diagnosis o orbryder sy'n cael ei reoli gan feddyginiaeth, ac mae'n cael ei asesu am awtistiaeth. Mae ganddo hanes o chwalfa mewn perthnasoedd teuluol. Mae ymddygiadau'n cynnwys ymosodedd geiriol a chorfforol, ymddygiad rhywioledig a phryderon ynghylch rhyngweithio â'r gymuned, gan gynnwys digwyddiadau o ymddygiad troseddol a rhyngweithiadau cymdeithasol amhriodol. Mae o dan Dîm Allgymorth CAMHS. Mae gan Rhodri Gynllun Datblygu Unigol ar gyfer anghenion dysgu ychwanegol ond mae wedi'i wahardd o'r ysgol. Mae ganddo ddiddordeb mewn astudio barbwriaeth yn y coleg, mae'n mwynhau gwisgo'n dda ac weithiau'n addasu ei god gwisg i gymeriadau ffuglennol. Mae iechyd meddwl Rhodri yn risg os na chaiff pryder ei reoli'n effeithiol ynghyd â risg o ynysu cymdeithasol. Mae cydweithio rhwng iechyd, addysg a gofal cymdeithasol yn hanfodol i gefnogi llesiant ac integreiddio cymunedol.

Astudiaeth Achos Atgyfeirio.

ADDYSG A HYFFORDDIANT

Yn seiliedig ar ddadansoddiad o ddata asesiad perfformiad ansawdd (QPA) 4C 2024 (Ffigur 3), mae'n dangos y gwahaniaeth rhwng plant sy'n mynychu addysg amser llawn mewn lleoliadau fframwaith gofal maeth a phreswyl. Mae nifer y plant nad ydynt yn mynychu'r ysgol neu sydd ag amserlen fyrrach yn sylweddol uwch mewn gofal preswyl.

Mae diffyg presenoldeb yn yr ysgol yn aml yn rheswm dros darfu ar ofal maeth, gan fod cydnerthedd gofalwyr yn cael ei effeithio heb strwythur trefn gyson yr ysgol. Dylai darparwyr gofal maeth ganolbwyntio ymdrechion ar gynorthwyo gofalwyr gyda chymorth ymarferol i gynnal cydnerthedd a lleihau aflonyddwch diangen yn ystod bylchau mewn addysg. Mae chwiliadau am gartrefi preswyl gydag addysg wedi'i hintegreiddio i'r pecyn gofal wedi dangos cynnydd cyffredinol dros y cyfnod o 5 mlynedd gyda uchafbwynt yn 2022.

Yn 2024, atgyfeiriwyd 73 o blant unigol o'r newydd i gartrefi a oedd wedi cael eu gwahardd yn barhaol o'r ysgol. Roedd 64% o'r anghenion cydgyflwyno yn ymwneud ag ymddygiadau a ddosbarthwyd fel rhai niweidiol neu aflonyddgar i eraill, fel trais corfforol, tra gellir grwpio 36% o'r ymddygiadau a gyflwynwyd fel rhai niweidiol i'r hunan.

Cyrhaeddodd canran yr absenoldeb ar draws ysgolion cynradd ac uwchradd yng Nghymru ei uchaf mewn degawd, ar ôl Covid (2022/23, Ystadegau Cymru). Mae cofnodi gwaharddiadau, tymor penodol a pharhaol, wedi newid ac felly nid ydynt ar gael ar gyfer y cyfnod cymharol nac ar ôl Covid. Yn yr un modd, nid yw ffigurau ar gyfer y rhai sy'n derbyn addysg heblaw yn yr ysgol (EOTAS) ar gael ar ôl Covid (Ystadegau Cymru). Mae

Rydw i wedi cael fy annog trwy fy amser yn fy nghartref, mae fy ngofalwr yn frwdfrydig dros addysg ac o ganlyniad iddyn nhw llwyddais i basio TGAU a mynd i'r coleg i wneud y pethau rydw i'n eu caru.

Ffynhonnell: Arolwg 360, 4C QPA, 2024.

Magu				
Rhanbarth	Llawn Amser	Ddim yn mynychu'r ysgol	Amserlen gostyngedig	Cyfanswm
Caerdydd a'r Bro	172	20	9	201
Cwm Taf Morgannwg	96	5	4	105
Gwent	83	7	1	91
Gogledd Cymru	180	11	1	192
Powys a Gorllewin Cymru	69	7	2	78
Gorllewin Morgannwg	59	3	4	66

Preswyl				
Rhanbarth	Llawn Amser	Ddim yn mynychu'r ysgol	Amserlen gostyngedig	Cyfanswm
Caerdydd a'r Bro	41	21	19	81
Cwm Taf Morgannwg	35	23	21	79
Gwent	23	18	11	52
Gogledd Cymru	20	25	50	95
Powys a Gorllewin Cymru	18	22	22	62
Gorllewin Morgannwg	16	4	5	25

Ffigur 3 - Crynodeb o bresenoldeb addysg lleoliadau ar gyfer gofal Maeth a Phreswyl yn ôl rhanbarth - Ffynhonnell – Y 4C QPA 2024

dadansoddiad o atgyfeiriadau yn dangos bod gwaharddiadau yn bryder cynyddol i blant sy'n derbyn gofal.

Mae'r data'n dangos bod **57% o atgyfeiriadau ar gyfer gofal Lles Diogel ar gyfer plant a phobl ifanc nad ydynt wedi cofrestru gydag ysgol ar adeg yr atgyfeiriad, oherwydd gwaharddiadau tymor penodol neu barhaol, ac yn aros am ganlyniadau paneli addysg** (SWCU, 2025). Heb drefn addysgol, gall ymddygiadau sy'n cymryd risg waethygu'n gyflym i blant.

Mae cyfraddau NEET ar gyfer pobl 16 i 24 oed yn 15% yng Nghymru, yr uchaf o 4 gwlad y DU, dim ond rhanbarth Gogledd-orllewin Lloegr sydd â chyfradd uwch sef 16%. Mae dynion yn fwy tebygol o fod yn NEET na menywod (Arolwg Llafurlu'r Swyddfa Ystadegau Gwladol, 2024). Canfuwyd bod y rhai sy'n gadael gofal yn Lloegr dros ddeng gwaith yn fwy tebygol na'u cyfoedion o beidio â bod mewn addysg, cyflogaeth na hyfforddiant yn eu unfed flwyddyn ar hugain, yn seiliedig ar **ddadansoddiad** gydag oedolion ifanc sydd â phrofiad o ofal (Canolfan Rees, 2023) ac mae'n ymddangos bod hyn yn debyg yng Nghymru yn seiliedig ar sampl o atgyfeiriadau ar gyfer pobl ifanc dros 16 oed, dros y cyfnod o 5 mlynedd.

Mae darparwyr gofal preswyl sy'n cynnig model clir o ofal integredig gydag ysgolion cofrestredig Estyn sy'n gysylltiedig â'u cartrefi, yn gallu dangos bod plant a phobl ifanc yn ail-ymgysylltu â dysgu a bod ganddynt lwyddiannau nodedig wrth gefnogi pobl ifanc i fynd i brifysgol neu brentisiaethau.

Rwy'n cael fy annog i ddilyn fy mreuddwydion a chael dyheadau.

Ffynhonnell: Arolwg 360,
4C QPA, 2022.

Mae Awdurdodau Lleol am i bob gofalwr allu gweithio mewn partneriaeth ag ysgolion, i eiriol dros bresenoldeb llawn amser plant a phobl ifanc yn yr ysgol neu'r coleg, a gallu cynorthwyo plant a phobl ifanc i nodi eu doniau a dilyn dysgu neu hyfforddiant ychwanegol yn eu meysydd dewisol.

Mae addysg a dysgu yn llwybr allan o dlodi i well annibyniaeth a lles a all helpu i dorri cylchoedd cenedlaethau i blant sy'n derbyn gofal. Disgwylir i bob darparwr a gofalwr hyrwyddo cyfleoedd drwy addysg a dysgu. Mae cynlluniau gweithredol i gysylltu pobl ifanc â chyflogwyr lleol a hwyluso cyfleoedd profiad gwaith i adeiladu eu CV yn hyrwyddo canlyniadau da ac yn ychwanegu gwerth cymdeithasol mewn cymunedau lleol.

Rwy'n cael cyfarfodydd rheolaidd ynglŷn â fy addysg a phethau eraill gyda phawb sy'n ymwneud â fy ngofal i wneud yn siŵr ein bod ni i gyd ar yr un dudalen ac yn gweithio gyda'n gilydd. Mae hyn yn cynnwys fy ngofalwr, therapydd, athro a fy nheulu ac weithiau eraill fel fy ngweithiwr cymdeithasol a CAMHS.

Mae trosglwyddiadau dyddiol rhwng yr ysgol a fy cartref i roi'r wybodaeth ddiweddaraf am sut mae fy niwrnod wedi bod. Mae hyn yn helpu pawb i gael yr wybodaeth ddiweddaraf am yr hyn rwy'n gweithio arno a'r hyn sydd angen mwy o gefnogaeth arnaf ag ef. Gyda phawb yn gweithio gyda'i gilydd, mae hyn yn fy helpu i gyrraedd fy nodau mewn ffordd gadarnhaol. Dw i'n gwneud TGAU nawr ac mae eisiau mynd i'r brifysgol arnaf i.

NIWROAMRYWIAETH

Mae niwroamrywiaeth yn cyfeirio at yr amrywiaeth naturiol mewn ymennydd dynol. Amcangyfrifir bod 1 o bob 7 o bobl yn niwroamrywiol, llawer ohonynt yn anymwybodol ac heb gael diagnosis. Niwroamrywiaeth yw'r term am pan fydd ymennydd rhywun yn prosesu, yn dysgu, a/neu'n ymddwyn yn wahanol i'r hyn a ystyrir yn 'nodweddiadol'. Mae cyflyrau niwroamrywiol yn cynnwys:

Dyslecsia (sy'n effeithio ar ddarllen a datgodio lleferydd) dyspracsia (a elwir hefyd yn anhwylder cydlyniad datblygiadol, sy'n effeithio ar symudiad a chydlyniad) dyscalcwlia (sy'n effeithio ar rifau a mathemateg) anhwylder diffyg canolbwytio a gorfywiogrwydd (ADHD) a chyflwr / anhwylder sbectrwm awtistiaeth (ASC). **Mae'r cyflyrau hyn yn aml yn digwydd ar yr un pryd, ac mae symptomau'n gorgyffwrdd.**

Cryfderau pobl niwroamrywiol:

Sgiliau datrys problemau, empathi, creadigrwydd, arloesol, sgiliau ymarferol. Ffynhonnell: ICC.

Mae cydnabyddiaeth gynyddol o briodoleddau cadarnhaol niwroamrywiaeth. Gyda mwy o ddealltwriaeth a chydabyddiaeth gymdeithasol, mae plant a phobl ifanc yn dweud wrthym fod stigma yn lleihau, gan eu gwneud yn fwy cyfforddus yn rhannu eu profiad o niwroamrywiaeth, ac effaith hynny, ar eu bywydau bob dydd.

Mae pellter i'w deithio o hyd, a bydd angen cynlluniau gofal a chymorth penodol, wedi'u teilwra, ar lawer o blant sy'n derbyn gofal i ganiatáu iddynt ffynnu gyda niwroamrywiaeth. Mae'n rhaid i ofalwyr gadw i fyny â'r ymchwil sy'n esblygu yn y meysydd hyn. Y gyfres hygyrch a gynhyrchwyd ar y cyd gan y BBC a'r Brifysgol Agored [Inside our autistic minds](#) ac [Inside our minds](#): Gall [ADHD a Dyslecsia](#) fod yn ddefnyddiol ochr yn ochr â phecynnau hyfforddi wedi'u teilwra mwy.

Mae atgyfeiriadau sy'n nodi **DYSLECSIA** yn sylweddol is na'r lefel ddisgwyliedig (dim ond 12 o blant mewn 5 mlynedd), fodd bynnag, dylai darparwyr fod yn ymwybodol bod hyn yn debygol o fod yn danadrodd yn hytrach na

thangynrychiolaeth ym mhroffil anghenion y plant sy'n derbyn gofal; gall gofalwyr fod yn allweddol wrth eiriol dros asesu a chefnogi plant â'r angen hwn. Lle mae dyslecsia yn cael ei ganfod, mae fel arfer ochr yn ochr ag ADHD ac anghenion dysgu ychwanegol.

Y 3 phrif nodwedd o **ADHD** yw bod yn ansylwgar, bod yn orfywiog a bod yn fyrbwyll, gyda dealltwriaeth gynyddol mae'r rhain yn ymddangos yn wahanol mewn menywod o'i gymharu â dynion. Mae'r rhai sydd ag ADHD yn fwy tebygol o brofi problemau iechyd meddwl gan gynnwys gorbryder, iselder, hunan-niweidio neu feddyliau hunanladdol (GIG y DU). **Mae'r prif nodweddion hyn yn gyffredin ar draws cynnwys atgyfeirio yng Nghymru.**

Ar hyn o bryd mae 10% o atgyfeiriadau yn nodi ADHD wedi'i ddiagnosio fel angen ond y rhagolwg yw proffil cynyddol. Dros y cyfnod o 5 mlynedd, ailatgyfeiriwyd 4% o blant a nodwyd ag ADHD am leoliad newydd, gyda chyfran nodedig o'r rhain yn symud o ofal maeth i ofal preswyl. Mae llai o gydnerthedd gofalwyr yn nodwedd o'r ailatgyfeiriadau hyn a dylai darparwyr gofal maeth gynllunio'n rhagweithiol pa gymorth ychwanegol a allai fod ar gael os oes angen.

Dw i'n niwro-'fyrlymus' mae pethau wastad yn byrlymu. Ffynhonnell: Cynhadledd Dywedoch Chi Ein Bod Ni Wedi Gwneud, 2021.

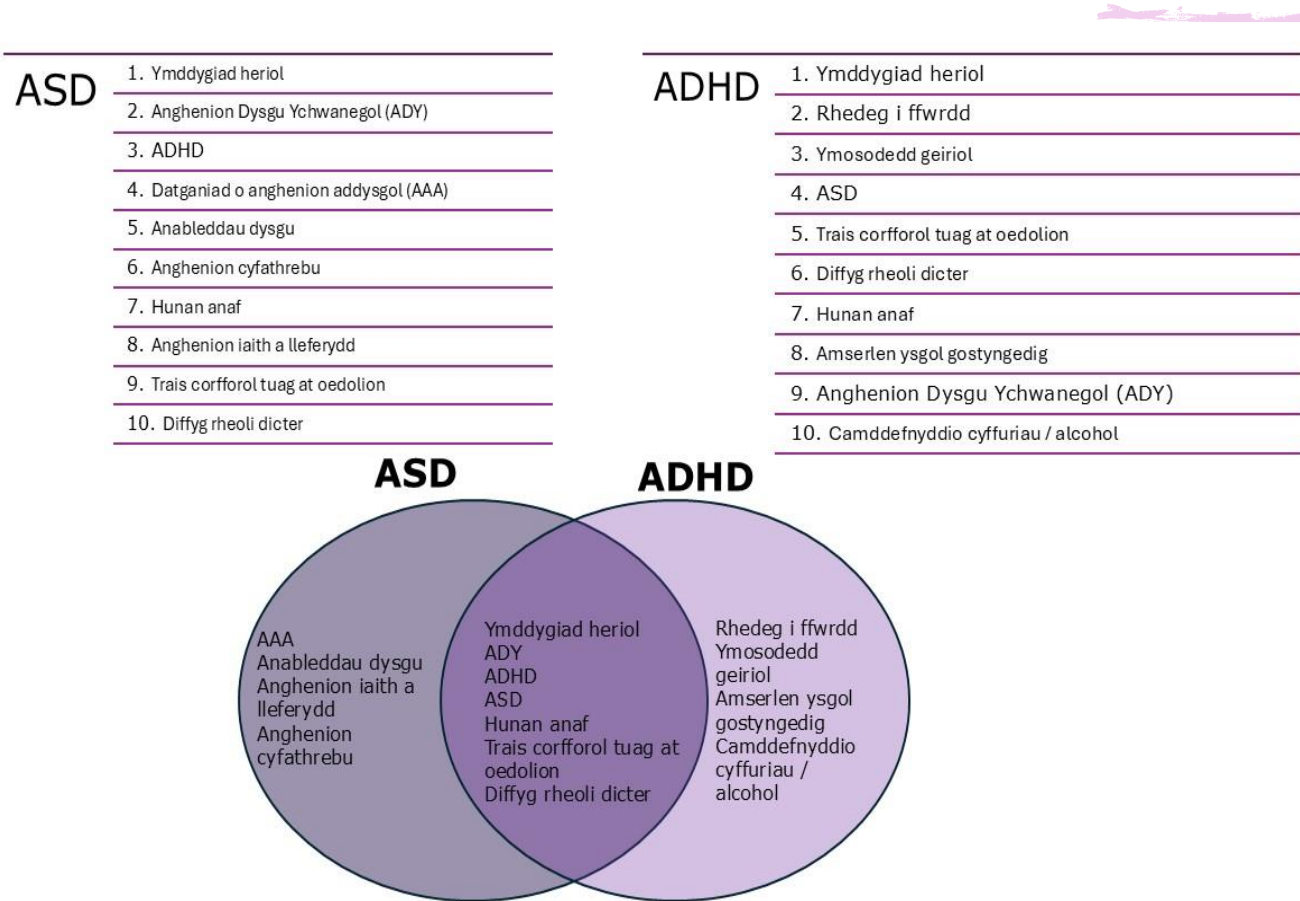

Mae amseroedd aros ar gyfer asesiadau ADHD yn gyd-destun pwysig ar gyfer dadansoddi proffil anghenion o ran anghenion a nodwyd ac anghenion anhysbys. Yng Nghymru, fel ledled y DU, mae amrywiadau rhanbarthol sylweddol, o 5 wythnos a adroddwyd hyd at 5 mlynedd (ADHD UK, 2024).

Ac eto cyn hyn, gall plant sy'n derbyn gofal hefyd gael eu hatgyfeirio'n hwyrach na'r boblogaeth gyffredinol, gan gysylltu â chael llety yn ddiweddarach yn ystod plentynodod a phresenoldeb is yn yr ysgol, neu gallant brofi 'sgrinio allan' o atgyfeiriadau. Lle defnyddir sgrinio ar gyfer plant, ar gyfartaledd bydd 29% yn cael eu sgrinio allan, mae merched 11% yn fwy tebygol o gael eu sgrinio allan na bechgyn, (ADHD UK, 2023) gan waethygu'r amrywiad rhywedd a nodwyd yng nghanllawiau NICE bod menywod a merched yn cael eu tanddiagnosio.

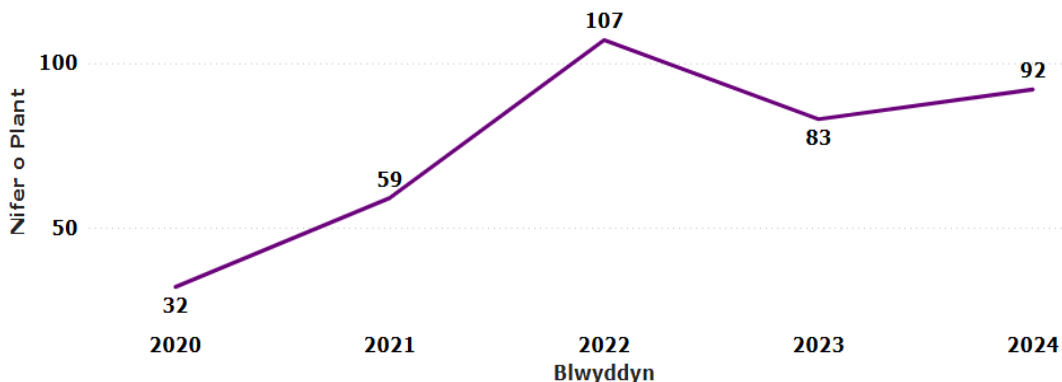
Mae ymchwil ar y berthynas rhwng **ADHD AC YMLYNIAD** yn faes i wyllo am effaith ar ganllawiau ymarfer ar gyfer gwell gofal a chymorth. Canfyddiadau cynnar yn awgrymu cysylltiad cymhleth; mae rhai astudiaethau'n nodi bod arddulliau ymlyniad ansicr yn fwy cyffredin ymhlith unigolion ag ADHD, mae eraill yn nodi dylanwadau dwyffordd rhwng symptomau ADHD ac anawsterau ymlyniad (Canolfan ADHD y DU, 2024).

Mae gan **ADHD AC AWTISTIAETH** broffil anghenion cyffredin mewn atgyfeiriadau rhwng 2020 a 2024 fel y dangosir yn Ffigur 4.

Ffigur 4 - Diagram Venn yn tynnu sylw at yr ymddygiadau, y profiadau a'r angen cyffredin ar gyfer ASD ac ADHD - Ffynhonnell - Data atgyfeirio CCSR 4C 2020-2024

Data tueddiadau ar gyfer atgyfeiriadau sy'n cynnwys ASD

Ffigur 5 - Siart llinell - Ffynhonnell - Data atgyfeirio CCSR 4C 2020-2024

Mae **AWTISTIAETH** yn duedd atgyfeirio gynyddol yn y proffil anghenion a rhagwelir y bydd yn parhau i mewn i'r 5 mlynedd nesaf ar gyfer gofal maeth, gofal preswyl a llety â chymorth.

Mae'n bosibl bod mwy o ddiagnosis o blant hŷn a phobl ifanc ag awtistiaeth llai dwys yn dylanwadu ar y duedd hon, mae hyn yn adleisio adborth comisiynydd, gweithiwr cymdeithasol a chydweithwyr ieched.

Cafodd 19% o blant unigol a atgyfeiriwyd dros y cyfnod hwn eu hatgyfeirio fwy nag unwaith, sy'n dangos nad yw eu hanghenion yn cael eu diwallu ar y dechrau neu na all gofawyr presennol gefnogi anghenion sy'n newid. Mae hon yn lefel gymharol uchel o ailatgyfeirio.

Gyda dealltwriaeth gymdeithasol a chlinigol gynyddol o ehangder y sbectwm dros y 10 mlynedd diwethaf, gallwn weld amrywiad yn yr anghenion gofal a chymorth a gyflwynir. Er bod atgyfeiriadau yn y 2010au yn ymwneud yn bennaf ag anghenion a oedd yn gofyn am gefnogaeth ddyddiol, diagnosis ieched cydredol a oedd yn aml yn gofyn am feddyginiaeth, ymddygiadau ailadroddus gan gynnwys siglo neu fflapio dwylo, ac yn cynnwys anghenion gofal personol, wrth i ni symud i'r 2020au rydym yn gweld mwy o atgyfeiriadau lle mae ASC yn gofyn am lai o ymyrraeth ieched a mwy o gefnogaeth gofal cymdeithasol, fel rhyngweithio cymdeithasol, ymateb i giwiau cymdeithasol a ffurfio perthnasoedd priodol, anghenion cyfathrebu a sensitifrwydd synhwyrdd.

Yn aml, mae angen pecynnau gofal, addysg ac ieched integredig ar y plant ar ben uchaf y sbectwm. Gofal cymdeithasol yw prif gomisiynydd pecynnau deuochrog gyda gwasanaethau addysg lleol, ieched yn cynnig cyllid adnoddau mewn nifer fach a lleihaol o becynnau. Lle nad yw gwasanaethau'r GIG a'r AALL ar gael, mae Gwasanaethau Plant yn comisiynu pecynnau cyfannol gan ddarparwyr.

Mae'r galw yn rhagweladwy yn yr ardal uwch hon o'r sbectwm ac yn gymharol sefydlog, felly mae capasiti rhanbarthol i gyd-fynd ag anghenion yn faes lle mae Awdurdodau Lleol yn awyddus i gydweithio â darparwyr i ddatblygu gwell argaeledd ac ansawdd gwasanaethau.

Mae digonolrwydd yn y maes gwasanaeth hwn mewn perygl mawr o effaith Deddf Iechyd, Gofal a Lles 2025 ac mae croeso i ymgeiswyr newydd i'r farchnad neu ddarparwyr sy'n awyddus i arallgyfeirio gwasanaethau gysylltu â ni i gael rhagor o drafodaethau. Efallai y bydd rhai darparwyr presennol yn agored i drafodaethau caffael gyda chwmnïau newydd fel dyddiadau cerrig milltir allweddol ar gyfer y dull gweithredu o ran y Ddeddf.

Mae Alice yn ferch 14 oed sy'n fachgen yn fiolegol, mae hi'n dal i archwilio ei hunaniaeth rhywedd, ac mae gweithwyr proffesiynol a'i theulu yn ei chefnogi. Mae gan Alice diagnosis o ASC ac ADHD. Mae'r cyflyrau hyn a ddiagnosiwyd yn bresennol yn ei harddangos o feddwl llythrennol ynghyd â'r duedd i gyflawni bygythiadau o niwed. Mae ei hymddygiadau wedi dod yn fwy heriol gydag oedran, ac mae hi'n cael trafferth deall ei theimladau a'i hemosiynau ei hun a theimladau ac emosiynau pobl eraill. Gall Alice gamddehongli sefyllfaoedd sy'n ei gadael yn meddwl y gallai pobl fod yn ei niweidio. Mae hyn yn arwain at iddi ddod yn fwyfwy nerfus ac yn ymosod ar bobl gerllaw.

Oherwydd yr anghysondebau a'r ansefydlogrwydd y mae wedi'u profi yn ystod ei phlentyndod, mae hi'n cael trafferth rheoleiddio emosiynau ac mae ganddi broblemau â pherthnasoedd rhyngbersonol, mae hi hefyd wedi profi trawma plentyndod sydd wedi effeithio ar ei gallu i ymddiried mewn oedolion ac adeiladu perthnasoedd cadarnhaol. Gall hi fod yn ymosodol yn gorfforol pan nad yw'n cael ei rheoli.

Mae Alice yn hoffi trefn arferol ac yn hoffi gwybod beth yw ei chynllun ar gyfer y diwrnod sydd i ddod. Mae hi'n ymateb yn dda ac yn ffynnu gyda ffiniau clir a chyson. Mae Alice yn mwynhau cymryd rhan mewn gweithgareddau creadigol fel celf a chwarae blêr. Mae Alice yn ddeallus iawn ac wrth ei bodd yn dysgu pynciau a thestunau newydd, mae hi'n arbennig o hoff o ddysgu ffeithiau i'w rhannu ag eraill.

Mae'r Bwrdd Iechyd Lleol yn rhan o gynllunio gofal parhaus ar gyfer Alice, a bydd ei gofal yn cynnwys mewnbwn gan grŵp amlddisgyblaethol CAMHS sy'n cynnwys Seiciatrydd, Seicolegydd, Therapydd Iaith a Lleferydd a Therapydd Galwedigaethol proffesiynol. Fel rhan o'r cynllun gofal, bydd angen i'r gofawyr sy'n cefnogi Alice feddu ar y sgiliau a'r wybodaeth arbenigol i ddeall mwy am yr hyn y mae hi'n ei brofi a'r ffordd orau o'i chynorthwyo. Darperir hyfforddiant a gwybodaeth arbenigol mewn dulliau sy'n ymwneud â gofal sy'n seiliedig ar drawma i ddiwallu anghenion Alice. Bydd angen prosesau cadarn ar y darparwr ar gyfer goruchwyllo a chefnogi ei staff wrth ofalu am Alice.

Astudiaeth Achos Atgyfeirio.

Mae Rhiannon yn hoffi cael ei galw'n Non; mae hi'n 13 oed ac mae angen teulu maeth hirdymor arni. Mae gan Non ddiagnosis o anhwylder sbectwm awtistiaeth (ASD) a Syndrom Ofari Polysystig (PCOS), ac mae hi'n cael ei chynorthwyo gan raglen rheoli pwysau. Nid yw hi wedi cael unrhyw feddyginiaeth wedi'i rhagnodi. Daeth ei lleoliad blaenorol i ben yn sydyn yn dilyn digwyddiad domestig yn ymwneud â'i brawd neu chwaer a'i gofawr, a arweiniodd at ymyrraeth yr heddlu. Mae gan Non hunan-barch isel, gorbryder (yn enwedig ynghylch iechyd ei rhiant), ac mae ganddi hanes o hunan-niweidio (brathu ei braich pan nad yw'n cael ei rheoleiddio). Mae ei symptomau PCOS yn effeithio ar ei lles corfforol ac emosiynol. Mae angen cymorth arni â hylendid personol a delwedd y corff. Mae Non yn alluog yn academiaidd ond mae ganddi bresenoldeb ysbeidiol yn yr ysgol. Mae hi'n mynychu ysgol brif ffrwd gyda chymorth ychwanegol ar gyfer ei diagnosis o ASD. Mae Non yn ofalgar ac yn siaradus gyda phobl gyfarwydd, ac mae hi'n ymgysylltu'n dda ag oedolion y mae'n ymddiried ynddynt. Mae hi'n angerddol am gelf, coginio, garddio, anime a cherddoriaeth; mae hi'n mwynhau rhannu ei chyflawniadau. Mae angen amgylchedd diogel, sefydlog ar Non gyda gwrthdaro lleiaf posibl, gan ymateb yn gadarnhaol i strwythur.

Astudiaeth Achos Atgyfeirio.

HANESION, PROFIADAU, YMDDYGIADAU A BREGUSDERAU RHYWIOLEDIG

Yma, rydym yn edrych ar y proffil cyfredol y mae'n rhaid i wasanaethau a gomisiynir eu bodloni pan fydd Awdurdodau Lleol yn atgyfeirio plentyn sy'n cyflwyno ag anghenion sy'n gysylltiedig â: phrofiadau o gam-drin rhywiol, camfanteisio, neu ymddygiadau rhywiol niweidiol. Defnyddir diffiniad yr NSPCC o ymddygiad rhywiol niweidiol yn gyffredin fel *'un neu fwy o blant yn cymryd rhan mewn trafodaethau neu weithredoedd rhywiol sy'n amhriodol ar gyfer eu hoedran neu gyfnod eu datblygiad'. Gall y rhain amrywio o ddefnyddio geiriau ac ymadroddion rhywiol eglur i ryw treiddiol llawn gyda phlant neu oedolion eraill.'*

Mae datblygiad rhywiol plant yn cael ei lunio gan eu hamgylchedd, eu profiadau a'r hyn maen nhw'n ei weld. Gyda phlant sy'n derbyn gofal, gall eu hanes a'u profiadau o gam-drin, esgeulustod neu drawma effeithio ar eu datblygiad rhywiol yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol. Mae plant yn y 2020au yn fwy tebygol o weld delweddau a fideos rhywiol yn iau na'r genhedlaeth flaenorol. Gall hyn fod drwy ffilmiau, fideos cerddoriaeth neu ar-lein (trafodaeth bellach yn Niwed Ar-lein).

Mae data o atgyfeiriadau ar gyfer gofal maeth a phreswyl 2020-2024 efallai'n dangos yn syndod gostyngiad yn y galw yn y proffil anghenion hwn, mae trafodaethau gyda darparwyr arbenigol yn adleisio cyfradd atgyfeirio sy'n gostwng ac efallai'n anghymesur o isel yng Nghymru o'i gymharu â Lloegr. Mae'n groes i data'r boblogaeth gyffredinol a data diogelu. Nid oes darpariaeth arbenigol gan Awdurdod Lleol, felly mae'n rhaid i ni gwestiynu a yw anghenion yn cael eu tanadrodd, a ydynt heb eu nodi neu a yw ffocws ar y prif anghenion ac ymddygiadau sy'n cydgyflwyno, yn cuddio'r lefel wirioneddol o angen.

Mae atgyfeiriadau wedi lleihau'n raddol o 54 yn 2020 i 37 yn 2024 ar gyfer ymddygiadau rhywiol niweidiol neu amhriodol. Mewn cyferbyniad, mae atgyfeiriadau ar gyfer gofal Lles Diogel wedi cynyddu rhwng 2022 a 2024 ar gyfer y ddau broffil; ymddygiadau rhywiol amhriodol yn cynyddu o 44 i 62, ac ymddygiadau rhywiol niweidiol o 12 i 43. Gall hyn fod yn arwydd o gynnydd cyflym mewn angen a bregusrwydd ar ôl ei nodi, ochr yn ochr ag anallu i ddiwallu anghenion yn y cartref presennol.

Gwelodd atgyfeiriadau a oedd yn nodi risg o gamfanteisio rhywiol ar draws gofal maeth a phreswyl gynnydd o 72% rhwng 2020 a 2022 ond gostyngiad cyfatebol rhwng 2022 a 2024 (i lawr i 34 o blant unigol). Gellid cysylltu'r cynnydd sydyn hwn yn 2022 â mwy o adnabod risg ar ôl Covid ond nid oes tystiolaeth glir o'r cynnydd sydyn.

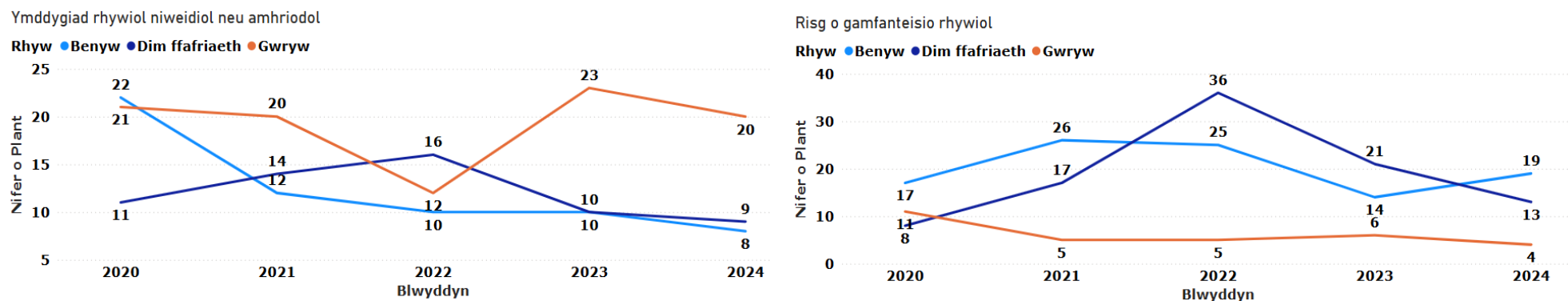
Mae atgyfeiriadau Lles Diogel sy'n nodi camfanteisio rhywiol wedi lleihau o 2022 i 2024 o 41 i 35, fodd bynnag, bu cynnydd ar yr un pryd mewn atgyfeiriadau camfanteisio troseddol sy'n digwydd ar yr un pryd, o 37 i 57 dros yr un cyfnod, gyda phroffil sy'n gorgyffwrdd. Unwaith eto, gall y lefel uwch o adnabod ar adeg atgyfeiriadau Lles Diogel ddangos adnabod hwyr neu gynnydd cyflym mewn anghenion y plant a'r bobl ifanc agored i niwed hyn.

Wnes i erioed weld fy hun fel dioddefwr. Dechreuodd gyda chyfeillgarwch a (theimlo) gofal, amddiffyniad, anrhegion a sylw. Wrth edrych yn ôl, newidiodd yn gyflym iawn, aeth yn ddrwg.

Ffynhonnell: Comisiynydd Ifanc, 2022.

Mae proffiliau ymddygiad rhywiol niweidiol a risg camfanteisio rhywiol yn fwyaf penodol i ryw yn 2024 ar draws dadansoddiad continwwm yr angen, yn fras; gwrywod wedi'u dosbarthu ag anghenion sy'n niweidiol neu'n amhriodol, menywod wedi'u dosbarthu fel rhai sy'n agored i gamfanteisio. Mae proffil chwilio am gartrefi yn wahanol; galw am leoliadau un rhyw, gwrywaidd neu fenywaidd, gyda lleiafrif yn unig yn ystyried lleoliadau gofal cymysg o'r rhywiau.

Gwneir mwy o leoliadau mewn lleoliadau cymysg o ran rhywedd i fenywod sydd mewn perygl o gael eu camfanteisio, o'i gymharu â gwrywod sy'n arddangos ymddygiad rhywiol niweidiol neu amhriodol. Nid oes unrhyw dystiolaeth sy'n cefnogi'r anghydbwysedd rhywedd ar lefel uchel, ond mae samplau o gynllunio rheoli risg yn nodi risg ganfyddedig uwch i fenywod a osodir ochr yn ochr â gwrywod ac mae diogelwch lleoliadau un rhyw yn cael ei ffafrio fel lliniaru.

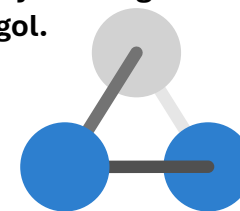

Ffigur 6 - atgyfeiriadau lle nodir dewis rhywedd ar gyfer Ymddygiad rhywiol amhriodol a Risg o gamfanteisio rhywiol - Ffynhonnell - Data atgyfeirio CCSR y 4C

Mae digon o leoliadau ymddygiad rhywiol niweidiol o ansawdd uchel i ddynion yng Nghymru, sy'n cynnig gwasanaethau integredig gyda modelau gofal sy'n seiliedig ar dystiolaeth, fodd bynnag, mae'r rhain wedi'u lleoli yng Nghanolbarth Ddwyrain a Gogledd-ddwyrain Cymru sy'n golygu cyfran gymharol uchel o leoliadau y tu allan i'r sir. Mae Awdurdodau Lleol am leoli plant yn agos at adref lle mae'n ddiogel gwneud hynny, ond mae hyn yn cael ei gydbwyso â'r angen am ofal o safon. Gellir rheoli ymddygiadau amhriodol (yn hytrach na niweidiol) yn ddiogel mewn lleoliad gyda dull therapiwtig (yn hytrach na model gofal ffyddlondeb uchel) os yw darparwyr yn cynnig hyfforddiant cadarn i'r gweithlu.

Mae bwlch yn y ddarpariaeth arbenigol ar gyfer menywod sydd mewn perygl uchel o gael eu camfanteisio'n rhywiol a/neu sy'n arddangos ymddygiad niweidiol ledled Cymru. Mae llawer yn gofyn am leoliadau y tu allan i'r sir fel ffactor amddiffynnol rhag camfanteisio.

Yr anghenion cydberthynol uchaf ar draws y ddau broffil yw'r un peth: ymddygiad heriol, ymosodedd geiriol, trais corfforol, hunan-barch isel, dianc, ADHD, hunan-niweidio, ac anghenion dysgu ychwanegol. Mae gan y rhai sydd mewn perygl o gael eu camfanteisio'n rhywiol risg uwch o fod ar goll o adref ond mae ganddynt hefyd fwy o achosion o gamddefnyddio sylweddau a llai o bresenoldeb yn yr ysgol.

Mae Emma yn 15 oed ac mae wedi cael nifer o leoliadau yn ystod y 5 mlynedd y mae wedi bod dan ofal, gan gynnwys 3 symudiad yn y 6 mis diwethaf. Mae Emma wedi profi profiadau niweidiol sylweddol yn ystod plentynod o weld cam-drin domestig, esgeulustod, camddefnyddio cyffuriau a chwalfa perthnasoedd o fewn y teulu. Mae Emma wedi cael ei siomi gan oedolion yn ei bywyd ac yn ddealladwy mae hi'n ei chael hi'n anodd meithrin perthnasoedd ymddiriedus. Mae hyn wedi cael effaith negyddol ar ei hunan-barch a'i hunanwerth lle mae hi wedi cael ei dylanwadu gan eraill ac mae'n agored i gamfanteisio rhywiol ar blant (CSE) ac episodau o fynd ar goll.

Bu gostyngiad yn nifer yr achosion o Emma yn dianc am sawl mis yn ei lleoliad presennol tra roedd hi'n gweithio tuag at gael ei ffôn yn ôl yn dilyn cyfnod y cytunwyd arno o ymddygiad cadarnhaol, fodd bynnag, ar ôl dychwelyd ei ffôn mae ei hymddygiad wedi dirywio gan arwain at Emma ar goll unwaith yr wythnos ar gyfartaledd. Gall Emma fod yn ymosodol ar lafar ac mae wedi bod yn dreisgar gyda'i gofalwyr, gan gynnwys taflu eitemau a difrodi eiddo. Mae Emma mewn perygl o ddioddef camfanteisio rhywiol, ac mae pryder yn gwaethygu pan fydd ganddi fynediad at ffôn oherwydd bydd hi'n ymgysylltu â dieithriaid ar-lein. Enghraifft ddiweddar yw pan gyfarfu â dyn ifanc ar-lein a dianc i Lundain i gyfarfod ag ef.

Pan mae Emma ar goll o'i chartref, mae hi'n cael rhyw heb ddiogelwch ac wedi mynegi awydd i feichiogi. Mae hi wedi dweud, drwy feichiogi, y bydd hi'n gallu dianc rhag gwasanaethau plant, cael tŷ, cael babi a fydd yn ei charu hi'n ddiamod. Pan fydd Emma'n mynd ar goll, mae hi'n dweud ei bod hi'n yfed alcohol ac yn ysmygu canabis.

Astudiaeth Achos Atgyfeirio.

gorfforol, yr anghenion cydberthynol uchaf ar draws y ddau grŵp yw problemau ymataliaeth, yn bennaf anymataliaeth wrin, nodwedd o'r proffil.

Mae [Canllawiau NICE](#) (2016) ar ymddygiadau rhywiol niweidiol yn cynnwys canllawiau i ofalwyr. Mae [canllawiau](#) Barnardo's yn ddefnyddiol i ddarparwyr a gofalwyr asesu ymddygiadau rhywiol ar draws y sbectrwm o normal i dreisgar gan ddefnyddio Hackett's Continuum of Behaviors 2010. Mae materion iaith a therminoleg yn y maes hwn yn bwysig, a gall gofalwyr gael y [canllawiau](#) ffocws gan Barnardo's ar hyn yn ddefnyddiol.

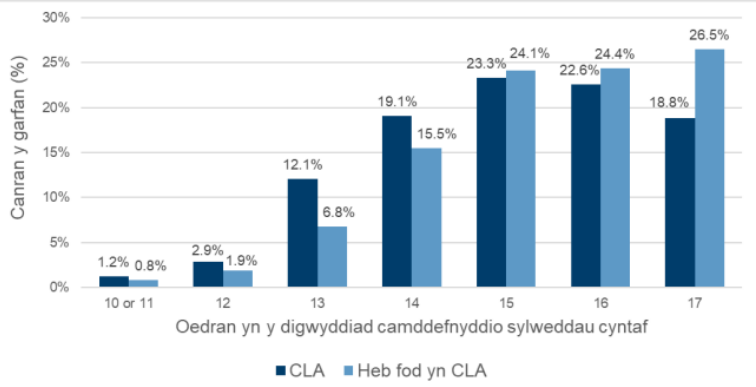
Yn aml, mae atgyfeiriadau ar gyfer ymddygiadau rhywiol niweidiol ar gyfer lleoliadau unigol lle asesir nad yw risg yn rheoladwy mewn cartref grŵp, fodd bynnag, mae darparwyr arbenigol ar gyfer dynion yn annog trafodaeth rheoli risg unigol yn hytrach na dull cyffredinol. Lle mae amodau mechnïaeth ar waith fel 'dim cyswllt heb oruchwyliaeth â phlant dan 16 oed' gall cartrefi amlfeddiannaeth ddiwallu'r angen hwn gyda chynllunio neu os yw amodau mechnïaeth yn nodi, ni allant fyw ochr yn ochr â phlant dan 16 oed, gellir diwygio hyn â chytundeb yr heddlu os yw'n hysbys bod y person ifanc yn symud i arbenigwr HSB.

Mae gan Awdurdodau Lleol ddisgwyliadau clir o ran darpariaeth sy'n dangos modelau gofal gyda sylfaen dystiolaeth, gan ymgorffori gwaith uniongyrchol gyda mewnbwn clinigol ar draws y daith leoli ac amserlenni realistig ar gyfer camu i lawr i faethu, neu gamu allan i lety â chymorth. Dylai pobl ifanc fod yn barod ar gyfer yr ymgysylltiad disgwylidig, yr ymagwedd at risg, neu'r cyfyngiadau (mae amser rhydd a ffonau yn rhai cyffredin). Gall presenoldeb yn yr ysgol neu'r coleg gynnwys tensiwn rhwng parodrwydd cymdeithasol a chyfle, gallu academaidd a chyfnod dysgu, gyda dulliau rheoli Tudalen 19 o 63

risg gan ddarparwyr yn fwy goddefgar i risg nag addysg. Dyma lle gall modelau addysg integredig oresgyn rhwystrau a gwella canlyniadau ac ni chaiff symudiadau academiaidd canol blwyddyn eu hannog i gynnal cynnydd cadarnhaol yn gyffredinol (adborth darparwyr arbenigol, 2025).

CAMDDEFNYDDIO SYLWEDDAU

Mae ymchwil diweddar yn dweud wrthym fod plant sy'n derbyn gofal mewn mwy o berygl o gamddefnyddio sylweddau, gan fod 4 gwaith yn fwy tebygol o ddefnyddio cyffuriau ac alcohol o'i gymharu â'u cyfoedion. Maen nhw'n **dechrau defnyddio cyffuriau'n iau ac yn fwy tebygol o barhau pan fyddan nhw'n oedolion**. Mae plant benywaidd sy'n derbyn gofal 8 gwaith yn fwy tebygol o brofi camddefnyddio sylweddau na bechgyn nad ydynt yn derbyn gofal.

Ffigur 7 - % o blant sydd wedi cael digwyddiad camddefnyddio sylweddau yn ôl oedran, ar y digwyddiad camddefnyddio sylweddau cyntaf a statws CLA – Ffynhonnell: Y rhyngweithio rhwng plant sy'n derbyn gofal a chamddefnyddio sylweddau yng Nghymru - Mawrth 2025

Gymdeithasol: Y rhyngweithio rhwng plant sy'n derbyn gofal a chamddefnyddio sylweddau yng Nghymru (Mawrth 2025)

Mae gan lawer o'n plant a'n pobl ifanc rieni sydd wedi camddefnyddio sylweddau, roedd 4,960 o blant yng Nghymru yn derbyn gofal a chymorth lle'r oedd camddefnyddio sylweddau gan rieni yn ffactor yn 2022-23. **Roedd 630 o blant yn derbyn gofal a chymorth gyda'u camddefnyddio sylweddau eu hunain.** (PHW, 2024)

Bob blwyddyn, cyfeirir 85 o blant a phobl ifanc gyda phroffil anghenion sy'n cynnwys camddefnyddio sylweddau, ar gyfartaledd, gan gynyddu i dros 100 yn 2022. Mae **cydberthnasau ar draws proffil anghenion camddefnyddio sylweddau, niwroamrywiaeth ac iechyd meddwl**. Cafodd 15% o blant a phobl ifanc unigol a atgyfeiriwyd rhwng 2020 a 2024 eu hail-atgyfeirio fwy nag unwaith, sy'n dangos, i gyfran, nad yw eu hanghenion yn cael eu diwallu ar y dechrau neu na ellir cefnogi anghenion sy'n newid.

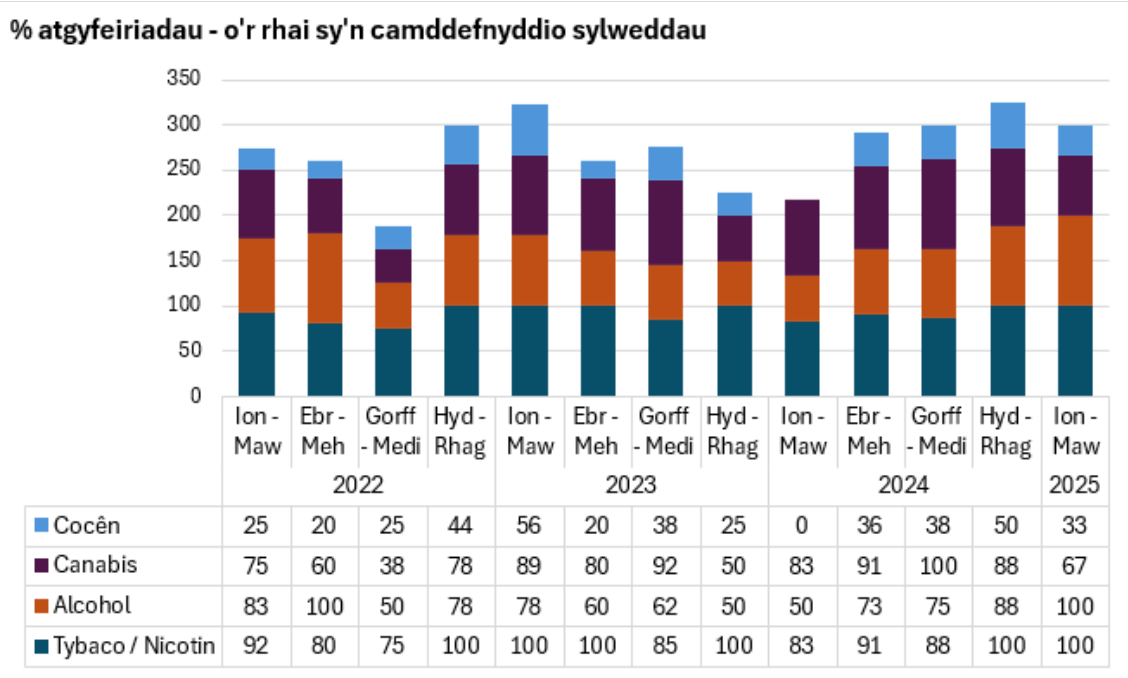
Mae cyffuriau a gweld (eraill) yn cymryd cyffuriau yn anniogel, (dylai fod) dim cyffuriau o gwmpas plant.

Ffynhonnell: Comisiynydd Ifanc, 2024.

Ymddygiad heriol
Rhedeg i ffwrdd
Ymddygiad troseddol
Ymosodedd geiriol
Defnydd cymdeithasol o gyffuriau meddal
Diffyg rheoli dicter
Hunan anaf
Trais corfforol tuag at oedolion
Ysmygwr
Ymdrechion bygythiadau hunanladdiad
Yn weithgar yn rhywiol
Camfanteisio'n rhywiol ar blant
Cynnuau tân
Ymddygiad rhywiol amhriodol
Hanes gwneud honiadau
Trais corfforol tuag at plant
proriadau ac anghenion cyntreain sy'n gysylltiedig â chamddefnyddio sylweddau – Ffynhonnell y 4C data atgyfeiriadau CCSR

Mae dadansoddiad atgyfeiriadau yn dangos tystiolaeth o ddefnyddio sylweddau fel symptom ac fel ffactor cychwynnol mewn amrediad o ymddygiadau risg. Mae'r ymddygiadau sydd fwyaf cysylltiedig â chamddefnyddio sylweddau yn cynnwys ymddygiad heriol, dianc ac ymddygiad troseddol. Fe'u nodwyd fel rhai sydd mewn **mwy o berygl o gamfanteisio troseddol a throseddu, gyda 58% o blant wedi'u disgrifio fel rhai sydd ag ymddygiad troseddol wedi'u nodi fel camddefnyddio sylweddau**. Mae hyn yn cydberthyn â'r nodwedd gyffredin mewn cyflenwad cyffuriau ar linellau cyffuriau gan gangiau troseddau cyfundrefnol (OCGs) lle mae camfanteisio ar bobl ifanc ac agored i niwed yn rhemp, ac mae delwyr yn aml yn targedu plant a phobl ifanc. (CASCADE- [llinellau cyffuriau ymateb cymunedol cydlynol Cymru i gamfanteisio troseddol ar blant](#))

Mae'r [Asesiad Risg Bygythiad Strategol - Llinellau Cyffuriau](#) yn dod i'r casgliad bod y bygythiad cyffuriau cyffredinol wedi cynyddu, gyda mwy o gocên a heroin ar gael, lefelau cynhyrchu uchel ar gyfer cocên ac ymddangosiad opioidau synthetig pwerus fel nitasenau. Wrth ystyried y Llinellau Cyffuriau, gweithgarwch cyffuriau OCG yn bennaf yw cyflenwi crac cocên a heroin, gyda 87% o linellau cyffuriau allanol yn cyflenwi'r cyffuriau hyn.

Figur 9 - Dadansoddiad o gamddefnyddio sylweddau o 2022-2025 – Ffynhonnell - Uned Cydlynu Lles Diogel (SWCU)

effeithiol. [Gwybodaeth am blant sy'n defnyddio sylweddau ar gyfer... | Gofal Cymdeithasol Cymru](#) [Camfanteisio ar blant a phlant sy'n byw mewn... | Gofal Cymdeithasol Cymru](#)

Mae atgyfeiriadau o Gymru ar gyfer **gofal Lles Diogel yn dangos cydberthynas uchel â hunan-niweidio ac ymdrechion hunanladdiad**, gan adlewyrchu, ond ar gyfradd uwch, yr atgyfeiriadau ar gyfer gofal maeth a phreswyl, lle mae hunan-niweidio a hunanladdiad yn rhan o'r 10 angen cydredol mwyaf cyffredin. (SWCU, 2025)

Manylir ar ddadansoddiad o'r math o sylwedd yn Ffigur 9.

Mae Awdurdodau Lleol yn comisiynu gofal i blant sydd mewn perygl o gamddefnyddio sylweddau neu sy'n eu camddefnyddio yn disgwyl i ddarparwyr aros yn wybodus o ran risgiau, cysylltiadau â ffactorau risg eraill, ac â'u cyd-destun lleol drwy ymgysylltu â'r heddlu a threfniadau diogelu rhanbarthol.

Mae asesiad lleoliad sy'n cael ei ddiweddarau'n aml yn offeryn defnyddiol i ddarparwyr llety preswyl a llety â chymorth. Mae canllawiau AGC ar asesiadau lleoliad ar gael [yma](#) fel rhan o ganllawiau ar sut olwg ddylai fod ar gartref gofal da.

Mae angen hyfforddiant mynych ar ofalwyr i'w helpu i nodi camddefnydd ac i reoli risgiau iechyd a risgiau cymdeithasol yn

Mae gennym gysylltiadau rhagorol â'r heddlu lleol, grwpiau cymorth cyffuriau ac alcohol y trydydd sector, a'r nyrs ddynodedig.

Y budd uniongyrchol i ni yw rhannu gwybodaeth leol o ran risgiau diogelu a mynediad at hyfforddiant cynhwysfawr i'r tîm. Rydym yn hyderus ein bod yn ymwybodol o'r gweithgarwch troseddol diweddaraf yn lleol, unrhyw lwybrau cyffuriau newydd sy'n effeithio arnom, ac yn diweddarau cynlluniau diogelwch yn rheolaidd.

Rydym yn fwy hyderus y gallwn gynnig paru diogel i berson ifanc sy'n camddefnyddio sylweddau ac, yn hollbwysig, helpu i reoli unrhyw symptomau a risgiau iechyd. Gan ddeall mai anaml y bydd yn llwybr uniongyrchol na chyflym i ymatal, mae'r tîm yn annog pobl ifanc i siarad am bob profiad gan gynnwys methiannau, heb farnu, a cheisio lleihau cywilydd, gan ganolbwyntio yn hytrach ar strategaethau cadarnhaol i aros ar y trywydd iawn.

Ffynhonnell: Adborth Darparwr Preswyl y 4C, 2023.

Mae Luke yn berson ifanc 13 oed a wrthododd gymryd rhan mewn addysg, a oedd yn dianc o'r ysgol yn rheolaidd a gwaethygodd ei ymddygiad yn ei gartref gofal. Cafodd ei adrodd ar goll ar sawl achlysur, a bu'n rhaid i'r heddlu ei leoli a'i ganfod dan ddylanwad alcohol. Roedd ei ymddygiad yn cynnwys ymosodedd corfforol tuag at staff a arweiniodd at ddefnyddio ymyrraeth gorfforol. Cafodd Luke ei dderbyn i'r ysbyty am orddosau sylweddol ar 3 achlysur.

I ddechrau roedd Luke yn anesmwyth yn y cartref, gan wrthod pob cefnogaeth emosiynol a gynigiwyd gan ofalwyr, gan ddatgan y byddai'n gwneud unrhyw beth 'i chwalu' ei leoliad.

Cafodd ei ofalwyr eu hyfforddi yn y Model Adferiad ar ôl Trawma. Fe wnaethon nhw sicrhau bod gan Luke strwythur, rheolau a ffiniau, gan wneud iddo deimlo'n ddiogel a bod rhywun yn gwrandao arno. Ymgwymerodd ei ofalwyr â hyfforddiant ychwanegol i gefnogi anghenion Luke gan gynnwys hyfforddiant a oedd yn eu galluogi i gefnogi ei gamddefnydd o sylweddau.

Mae'r cartref yn gweithio mewn partneriaeth â'r awdurdod lleol wrth adolygu'r risgiau, gan roi strategaethau ar waith i reoli ymddygiad risg uchel Luke orau. Mae hyn yn cynnwys cyfarfodydd rheolaidd, gan gynnwys y tîm proffesiynol yn ei ofal gan gynnwys iechyd ac addysg, a llunio cynlluniau diogelwch i gynorthwyo Luke i aros yn ddiogel yn y gymuned.

Mae ei ofalwyr yn parhau i fod yn gyson yn eu dull o weithredu, gan ddarparu gofal emosiynol i Luke hyd yn oed pan nad yw'n teimlo'n ymatebol i'r gefnogaeth a gynigir. Er bod Luke yn ymgysylltu â gofalwyr, mae'n parhau i ddweud nad yw am aros. Mae gostyngiad sylweddol wedi digwydd yn nifer y digwyddiadau hysbysadwy. Mae Luke wedi ymgartrefu'n fwy, yn ailymgysylltu ag addysg ffurfiol ac yn gallu rheoli amser i ffwrdd o adref yn ddiogel.

Astudiaeth Achos Atgyfeirio.

YMOSODEDD A THRAIS

Yma rydym yn trafod atgyfeiriadau ar gyfer gwasanaethau a gomisiynwyd gyda phroffil ymosodedd a thrais amlwg, gan effeithio ar 19% o gyfanswm yr atgyfeiriadau dros y cyfnod 2020 i 2024. O'r 19% mae'r anghenion penodol canlynol yn bresennol yn yr atgyfeiriadau:

- **YMOSODEDD LLAFAR** (62%)
- **TRAIS CORFFOROL TUAG AT OEDOLION** (46%)
- **PROBLEMAU RHEOLI DICTER** (43%)
- **TRAIS CORFFOROL TUAG AT BLANT** (24%)
- **BWLIO ERAILL** (9%)

Mae pethau (dicter) yn cronni, rwy'n ei deimlo yn fy mol a'm hysgwyddau a'm pen, felly rwy'n mynd yn boeth ac yn anghyfforddus. Mae'r therapydd yn rhoi ffyrdd i mi wirio, gan atal y dicter rhag tywallt allan.
Ffynhonnell: Arolwg 360, y 4C QPA, 2023.

Y duedd 5 mlynedd yw cynnydd graddol mewn ymddygiad ymosodol a thrais gyda chynnydd amlwg yn 2022. Mae ymchwil ar effaith Covid ar gynnydd mewn ACEs a thrais yn [Uned Atal Trais Cymru](#) sy'n cydberthyn â'r duedd hon a nodwyd. Mae hon yn **duedd a ragwelir i barhau** dros y 5 mlynedd nesaf.

Bu cynnydd graddol yn nifer yr atgyfeiriadau sy'n gofyn am leoliadau i ddynion yn unig i reoli'r risg a gyflwynir gan ddynion, a allai fod yn gysylltiedig â chynnydd mewn trais gan ddynion tuag at fenywod a phlant iau sy'n byw ochr yn ochr. Mae'r duedd ranbarthol yn 2023 a 2024 yn dangos bod mwyafrif yr atgyfeiriadau lleoliadau rhyw-benodol yn dod o ranbarth Caerdydd a'r Fro, rhanbarth Gwent a Gogledd-ddwyrain Cymru.

Y profiadau mwyaf cyffredin sy'n amlwg mewn atgyfeiriadau gydag ymddygiad ymosodol a thrais yw'r rhai sy'n gysylltiedig ag eithrio rhag addysg, unigedd neu golled, a phrofiadau o gam-drin a thrais, yn uniongyrchol neu yn y cartref.

Ymosodedd a thrais tuag at blant neu oedolion eraill, gan gynnwys gofalwyr, yw'r prif reswm a adroddwyd mewn sampl o atgyfeiriadau ar gyfer tarfu ar leoliadau gofal maeth a phreswyl gan achosi symud cartref. Rhwng 2022 a Mawrth 2025, lefel ymddygiad ymosodol a thrais oedd yr ail reswm uchaf a nodwyd dros wrthod atgyfeiriadau i leoliadau Lles Diogel; 59 o atgyfeiriadau o Gymru ar draws yr Ystâd Ddiogel yng Nghymru a Lloegr (SWCU).

Mae cyfran fach ond gyson o atgyfeiriadau ar gyfer plant a phobl ifanc yn gysylltiedig â niwroamrywiaeth, yn enwedig **ASC, ADHD, neu ADY**.

Mae cyfran fach ond gynyddol o gyfeiriadau at drais **SY'N GYSYLLTIEDIG Â GANGIAU** a **CHAM-FANTEISIO TROSEDDOL AR BLANT** yn digwydd ar yr un pryd ag ymddygiad ymosodol a thrais. Mae'r cyfeiriadau hyn yn fwy tebygol o gynnwys cyfeiriad at **gario neu ddefnyddio arfau; mae cario cyllyll yn fwy amlwg mewn atgyfeiriadau o ardaloedd trefol ond nid yn unig felly**. Mae tebygolrwydd y bydd y proffil anghenion hwn yn cynyddu yn y dyfodol yn seiliedig ar ymchwil ac adborth cyd-destunol gan y Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuencid a'r heddlu.

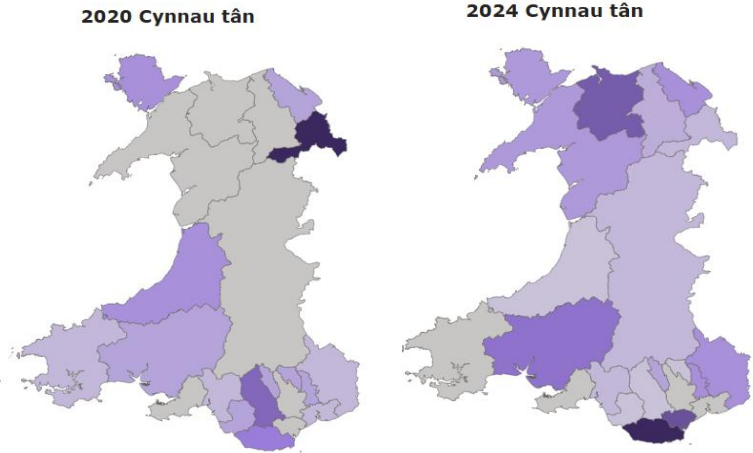
Amserlen ysgol gostyngedig
Perthynas gamdriniol dreisgar
Diffyg rhwydweithiau cymdeithasol
Colled galar
Trawma (gan gynnwys Artaith Rhyfel)
Dioddefwr cam-drin corfforol
Gwahardd o'r ysgol
Dioddefwr cam-drin rhywiol

Ffigur 10 - Rhestr o ymddygiadau, profiadau ac anghenion cyffredin sy'n gysylltiedig ag Ymosodedd a Thrais – Ffynhonnell y 4C data atgyfeiriadau CCSR

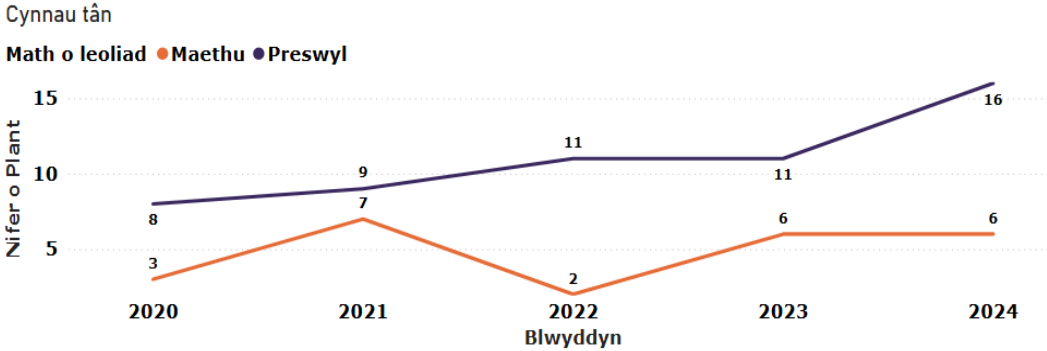
Hoffai comisiynwyr i bob darparwr gael polisiau clir ar atal trais, dulliau cyson o reoli a lleihau trais i gynorthwyo gofalwyr i gynnal lleoliadau lle mae'n ddiogel gwneud hynny. Mae angen trothwyau uwch ar gyfer rheoli risg, cynllunio diogelwch cadarn a chymorth sefydliadol i gynnal cydnerthedd a lles gofalwyr er mwyn gallu diwallu anghenion plant a phobl ifanc yn y maes cynyddol hwn. Mae'n rhaid i ddarparwyr gofal maeth gael polisiau Gofal Diogel cadarn sy'n cydbwysu eu dyletswydd gofal i aelwyd y gofalwr maeth â chynnal y berthynas rhwng y gofalwr a'r plentyn, a lle na ellir cynnal sefydlogrwydd, polisi clir ar gyfer diweddrglo cadarnhaol a phontio.

Am adnoddau gan gynnwys sut i ymgysylltu dynion a bechgyn ag atal trais ewch i Cymru Heb Drais [yma](#). Gall darparwyr hefyd ganfod bod yr adnoddau sydd ar gael yn [Academi Cyfryngau Cymru](#) ar drais, troseddoldeb, y system cyfiawnder ieuenctid, a chamfanteisio troseddol ar blant yn ddefnyddiol ar gyfer hyfforddi'r gweithlu.

Mae nifer fach ond gynyddol o atgyfeiriadau gydag ymddygiad ymosodol a thrais hefyd yn nodi **CYNNAU TANAU** fel ymddygiad. Mae gan hyn duedd dymhorol, o ddiwedd y gwanwyn i mewn i'r haf, ac mae sampl o atgyfeiriadau yn dangos bod hyn yn gysylltiedig i raddau helaeth â gweithgaredd ochr yn ochr â chyfoedion yn y gymuned yn hytrach nag yn yr amgylchedd cartref.

Ffigur 13 - Mapiau sy'n dangos ardaloedd â'r nifer uchaf o atgyfeiriadau ar gyfer Cynnuau Tanau yn 2020 a 2024 - Ffynhonnell - Data atgyfeirio'r 4C CCSR

Ffigur 11 - Atgyfeiriadau cynnuau tanau gan Foster a Residential Care - Data atgyfeirio Ffynhonnell 4C

Mae'r 5 prif nodwedd ochr yn ochr ag atgyfeiriadau sy'n cynnwys cynnuau tanau wedi aros yn sefydlog dros y cyfnod adrodd 5 mlynedd (ffigur 13)

Proffiliau cyffredin eraill yw amserlenni ysgol llai neu waharddiad o'r ysgol.

Mae lledaeniad rhanbarthol yr holl atgyfeiriadau sy'n cynnwys cynnuau tanau wedi newid rhwng 2020 a 2024, fel y dangosir yn y mapiau, ac mae bellach wedi'i wasgaru'n llawer mwy ledled Cymru. Mae'r duedd hon yn fwy cyffredin mewn atgyfeiriadau ar gyfer Lles Diogel o Gymru o'i gymharu â Lloegr (SWCU).

Ymosodedd geiriol
Ymddygiad troseddol
Trais corfforol tuag at oedolion
Diffyg rheoli dicter
Trais corfforol tuag at plant

Ffigur 12 - 5 ymddygiad mwyaf cyffredin sy'n gysylltiedig â chynnuau tân

Mae Ryan yn fachgen 16 oed ac ef yw'r hynaf o'i 2 frawd a chwaer. Mae wedi cael plentyndod cynnar cythryblus ac anodd iawn, i bob golwg. Cafodd ei dynnu o ofal ei fam pan oedd yn 7 oed, oherwydd problemau esgeulustod a thrais domestig; roedd pryderon hefyd ynghylch camreoleiddio emosiynol y fam o fewn perthnasoedd; anawsterau ymlyniad ac anallu'r fam i ofalu am ei phlant. Mae ganddo ddau frawd iau a gafodd eu mabwysiadu, ac nid oes ganddo unrhyw gysylltiad â nhw.

Gwnaed cynlluniau i Ryan ddychwelyd i fyw gydag aelodau'r teulu i ddechrau, ond fe wnaethon nhw dynnu'n ôl o'r cynllun hwn, gan arwain at iddo fynd i leoliad maeth, a ddaeth i ben o fewn cyfnod byr. Dros gyfnod o 3 blynedd, lleolwyd Ryan mewn 5 lleoliad maeth gwahanol a 2 gartref preswyl, gan ddychwelyd i ofal ei fam yn y pen draw.

Cafodd Ryan ei adrodd amdano i'r Heddlu am ddod ag arf i'r ysgol ac fe'i tynnwyd o ofal ei fam unwaith eto a'i roi mewn llety byw â chymorth. Oherwydd ei ymddygiadau o fewn y llety, bygwth staff a chyflenwi cyffuriau i berson ifanc arall, cafodd ei symud eto, y tro hwn i leoliad mewn ardal arall.

Mae Ryan yn agored i CAMHS ac mae'n aros am asesiadau niwro a seiciatrig, sydd wedi cael eu ceisio fel rhai brys. Mae'n cael trafferth gyda gorbryder, mae ganddo hyder isel a hunan-barch isel. O ran cyfathrebu, mae Ryan yn newidiol iawn; gall gael adegau lle nad yw prin eisiau siarad ond unwaith y bydd perthynas wedi'i sefydlu, bydd yn ymgysylltu'n well. Mae'n ceisio'n fawr i gyfeirio sgwrs at faes sydd o ddiddordeb iddo, a all weithiau fod yn ymwneud ag arfau a thrais y mae'n eu gweld ar gyfryngau cymdeithasol. Astudiaeth Achos Atgyfeirio.

Cododd Comisiynwyr Ifanc bryderon ynghylch dod i gysylltiad ag ymddygiad ymosodol a thrais wrth siarad am ble y dylai plant sy'n derbyn gofal fyw:

“Mae angen lleoedd diogel arnom, osgoi dinasoedd mawr, mae'n rhaid cael cyfraddau troseddu isel”. “Mae dinasoedd yn ormod”. “Dim crwydriaid, dim trais, dim trywanu, dim llosgi bwriadol”. “(Dim) gormod o bobl, cymdogion treisgar yn dadlau ac ymddygiad gwrthgymdeithasol”.

Mae'r Comisiynwyr Ifanc yn credu y dylai lleoliad eu cartrefi fod mewn ardaloedd diogel, gyda chyfraddau troseddu is, ac yn credu bod defnyddio asesiad lleoliad darparwr mewn gofal preswyl yn bwysig iawn. Ffynhonnell: Comisiynwyr Ifanc y 4C 2023.

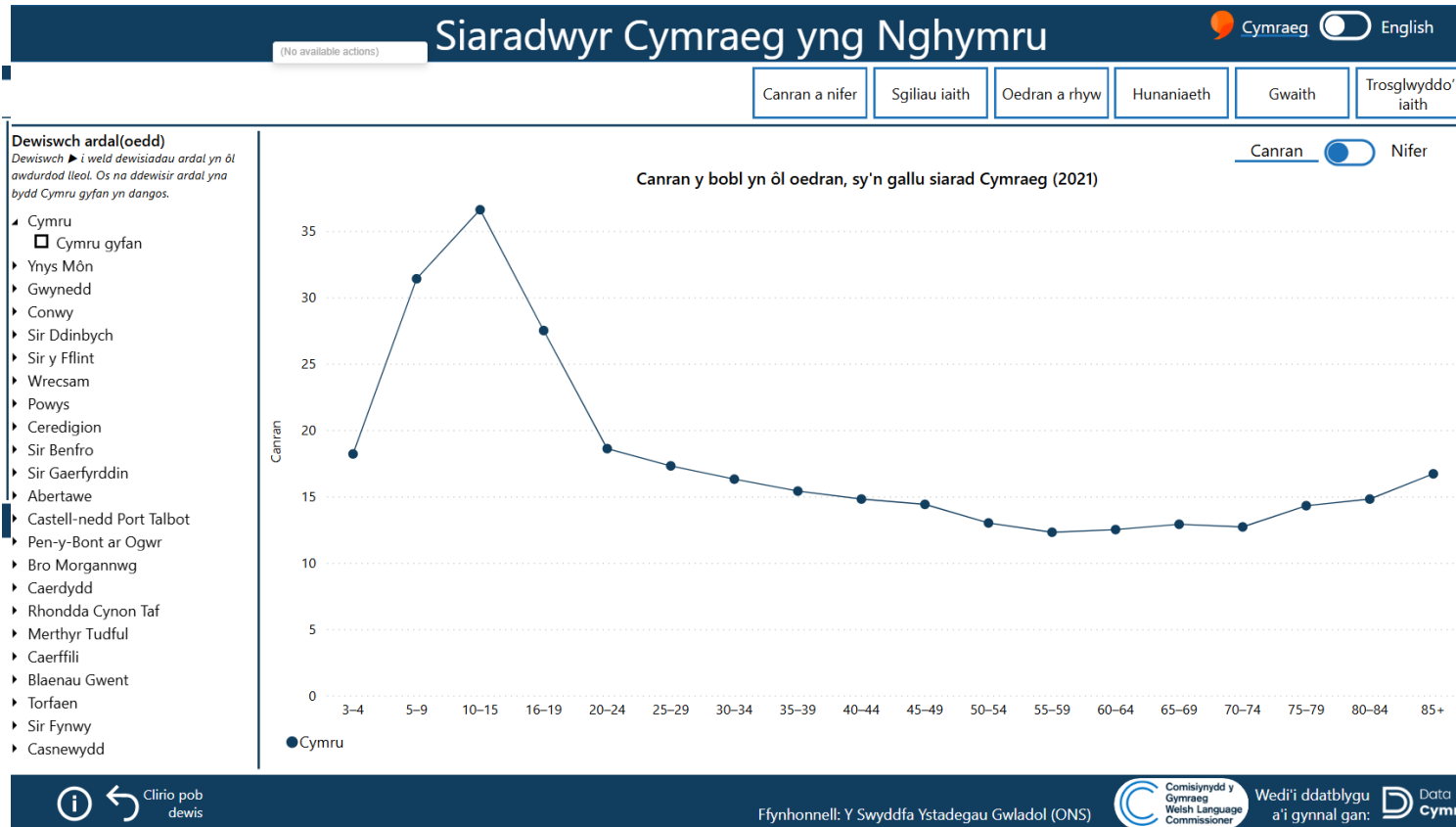
Roeddwn i'n arfer mynd yn flin llawer. Nawr mae gen i babell fach yn fy ystafell wely gyda goleuadau ynddi a phethau meddal y gallaf eu taflu yn lle taro'r staff fel roeddwn i'n arfer ei wneud. Ffynhonnell: Arolwg 360, y 4C QPA, 2024.

HUNANIAETH, DIWYLLIANT AC IAITH

Yng Nghymru mae polisi strategol i gynyddu defnydd yr iaith Gymraeg ar draws y boblogaeth gyffredinol [Mwy na Geiriau yn Unig 2022-27](#).

Mae plant a phobl ifanc 5 i 15 oed yn fwy tebygol o ddweud eu bod yn siarad Cymraeg nag unrhyw grŵp oedran arall, ond nid yw hyn yn cyfateb i ruglder na'r iaith a ffefrir ganddynt.

Amcangyfrifir bod 3% o blant sy'n derbyn gofal yn siarad y Gymraeg fel eu hiaith gyntaf a'u hiaith ddewisol (Ystadegau Cymru, 2023/24).

Mae prinder gofalmwyr sy'n gallu siarad Cymraeg rhugl, neu sgwrsio yn newis iaith plant os yw'r iaith honno'n Gymraeg.

Mae Gofal Cymdeithasol Cymru yn darparu data iaith y gweithlu ar draws gweithwyr gofal cofrestredig ar gyfer gwasanaethau o bob oed, ond mae'n anodd nodi'n gywir y capasiti ar draws gwasanaethau plant i gynnwys gofal maeth, gofal preswyl, gofal Lles Diogel a llety â chymorth.

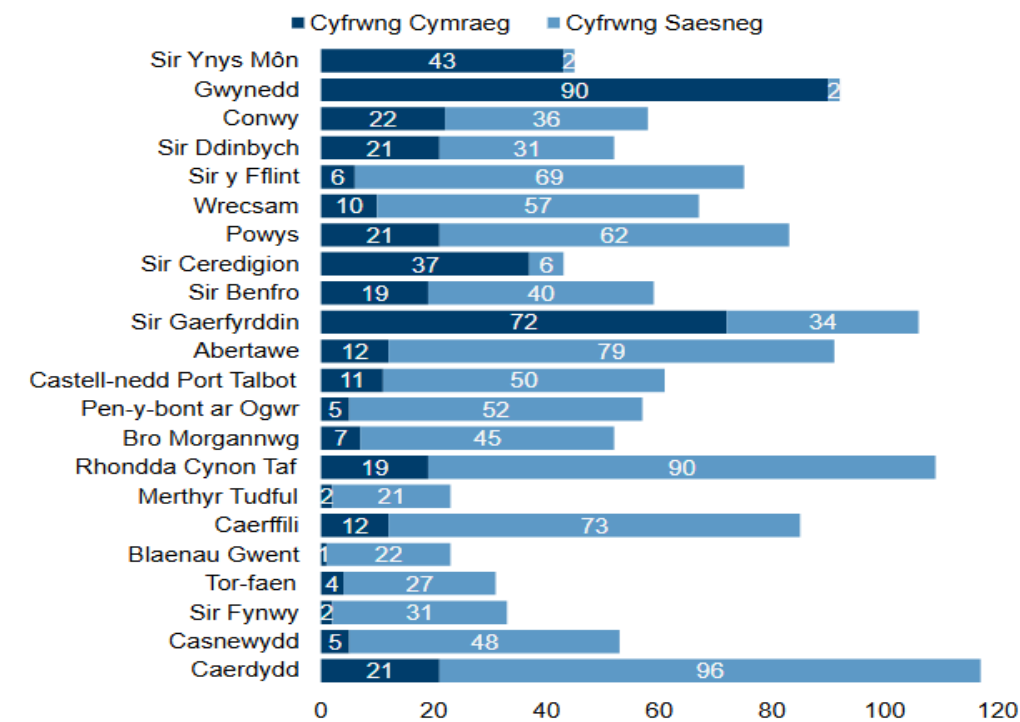
Byddai mwy o ddata yn y maes hwn yn ein helpu i asesu'r bwlch yn y ddarpariaeth gwasanaethau.

Nododd grwpiau ffocws o blant a phobl ifanc 11-16 oed bwysigrwydd gwasanaethau iechyd a gofal drwy gyfrwng y Gymraeg, yn enwedig i siaradwyr Cymraeg rhugl

(Comisiynydd y Gymraeg, Mai 2025).

Mae dadansoddiad diweddar yn Ynys Môn yn dangos maint y bwlch mewn ardaloedd lle mae'r rhan fwyaf o'r iaith Gymraeg yn cael ei siarad mewn gofal maeth (2025). Hoffai Awdurdodau Lleol i bob darparwr gynorthwyo gofalmwyr i ddysgu Cymraeg lle maen nhw'n awyddus i wneud hynny er mwyn diwallu amrywiaeth o anghenion plant.

Ffigur 1: Nifer yr ysgolion a gynhelir, yn ôl awdurdod lleol a chyfrwng, 2024 [Nodyn 1]

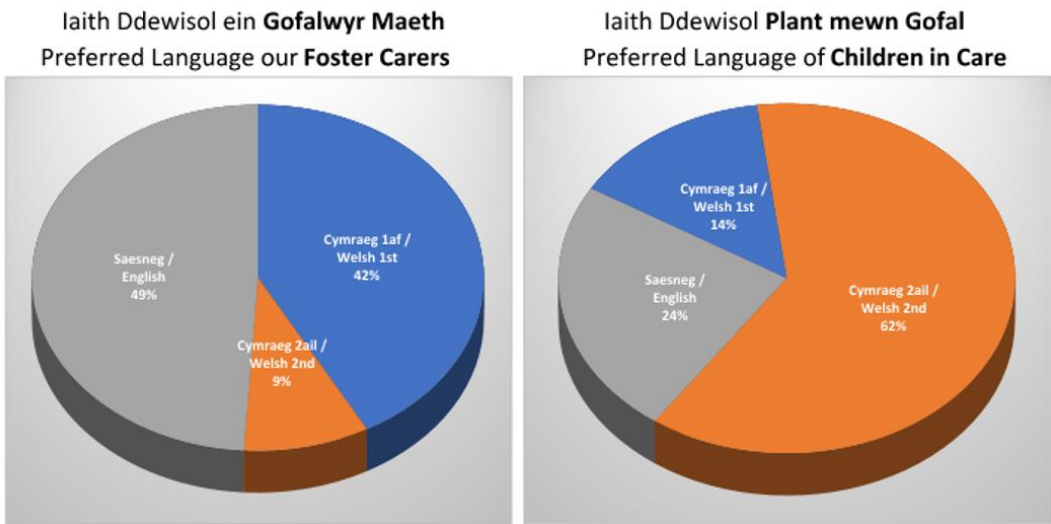

Ffigur 16 - Nifer yr ysgolion a gynhelir yn ôl awdurdod lleol a chyfrwng – Ffynhonnell - Cyfrifiad ysgolion Ion. 2024

Mae 23% o blant a phobl ifanc yn derbyn addysg drwy gyfrwng y Gymraeg. (Cyfrifiad Ysgolion, Ion. 2024)

Mae angen gofalwyr maeth ledled Cymru hefyd, ond yn enwedig yn Ynys Môn, Gwynedd, Ceredigion a Sir Gaerfyrddin, sydd efallai ddim yn rhugl, ond sy'n byw yn agos at ysgolion cyfrwng Cymraeg ac sydd wedi cefnogi neu sy'n gallu cefnogi plant i fynychu ysgolion cyfrwng Cymraeg.

Dylai gofal preswyl a llety â chymorth allu darparu Cynnig Gweithredol Cymru a lle mae dim ond lleiafrif o ofalwyr sy'n gallu cyfathrebu'n hyderus yn y Gymraeg, dylai'r holl weithlu anelu at gynnig cyfarchion sylfaenol ac ymadroddion cyffredin. Mae'r lefel sylfaenol hon o'r iaith Gymraeg yn cefnogi

Ffigur 15 – iaith ddewisol gofalwyr maeth a phlant - Ffynhonnell – Cyngor Sir Ynys Môn

cysylltiadau diwylliannol sy'n gryf i blant sy'n derbyn gofal hyd yn oed os nad Cymraeg yw eu dewis iaith neu os nad ydynt yn ystyried eu hunain yn siaradwyr Cymraeg.

Gall darparwyr gael mynediad at adroddiad diweddaraf Comisiynydd y Gymraeg ar ddefnydd o'r Gymraeg gan blant a phobl ifanc [yma](#) am ragor o wybodaeth ynghyd â [chynllun strategol y Gymraeg 2025-2030](#).

Mae fy staff yn Fwslimiaid; maen nhw'n fy helpu gyda fy nghrefydd. Dangosodd rhai o'r staff fosc i mi lle gallaf weddïo os oes eisiau arnaf i ac rwy'n hapus i fynegi fy hun yma.

Rwy'n ymarfer fy nghrefydd yn heddychlon ac mae'r staff yn parchu fy marn. Mae staff bob amser yn fy annog i ymuno â chymunedau newydd. Rwy'n torri fy ngwallt fel rwy'n hoffi ac yn gwisgo'r hyn mae ei eisiau arnaf fi, ac mae'r staff yn fy annog.

Ffynhonnell: Arolwg 360 Gradd, y 4C QPA. 2024.

Mae hunaniaeth ddiwylliannol a sgiliau ieithyddol ein plant nad ydynt yn Gymreig sy'n derbyn gofal yr un mor bwysig a disgwylir i bob gofalwr uwchsgilio eu gweithlu mewn ymateb i anghenion penodol y plant maen nhw'n eu cynorthwyo. Mae plant sy'n derbyn gofal yn dweud wrthym pa mor bwysig yw hyn nid yn unig i'w hunaniaeth ond i gryfhau perthnasoedd â'r gofalwyr.

Gall hunaniaeth grefyddol fod yn gysylltiedig â hunaniaeth ddiwylliannol plentyn, ac unwaith eto mae'n faes lle rydym am weld gofalwyr yn datblygu gwybodaeth a dealltwriaeth benodol i blant i hyrwyddo a dathlu amrywiaeth. Mae darparwr preswyl

newydd i'r farchnad yn 2024 wedi llwyddo i recriwtio a hyfforddi gweithlu i ddiwallu angen lleol o ran diwylliant, crefydd ac iaith, sydd wedi profi'n gadarnhaol o ran gofal cyffredinol ond hefyd o ran rheoli risg diogelu benodol rhag camfanteisio troseddol. Mae darparwyr llety â chymorth wedi cael llwyddiannau nodedig wrth deilwra gwasanaethau i ddiwallu'r proffil angen hwn.

Daeth Rezan i'n gofal gyntaf o dan y Cynllun Trosglwyddo Cenedlaethol yn 2022. Mae'n ddinesydd Cwrdaidd-Iracaidd ac roedd yn 16 oed pan ymunodd â'r DU. Cyrhaeddodd Rezan Lundain i ddechrau, a chawsom wybod ei fod yn berson ifanc heriol iawn, ac roedd yr awdurdod lleoli yn poeni am allu gofalwyr maeth i reoli ei ymddygiadau. Roedd Rezan yn bygwth dianc dro ar ôl tro. Daeth Rezan i ofal Ynys Môn a chafodd ofal gan ofalwyr maeth profiadol ar yr ynys tra roedden ni'n dod i'w adnabod yn well. Yn ystod y cyfnod hwn, daeth yn amlwg mai'r hyn yr oedd ei angen ar Rezan oedd gofal diogel a sefydlog a fyddai'n caniatáu iddo ddyfnhau'r cysylltiad â'i gartref newydd, o ystyried ei brofiadau trawmatig yn gynnar mewn bywyd.

Ffynnodd Rezan ar yr Ynys, mynychodd ysgol gyfun leol lle astudiodd y Gymraeg a'r Saesneg a chafodd groeso i'r gymuned Gymreig ehangach. Parhaodd Rezan i fyw ar yr Ynys nes iddo gael ei gefnogi i gael gofal gan ei fodryb a oedd hefyd yn ffoadur yn byw yng Ngogledd Lloegr. Erbyn i Rezan adael yr Ynys roedd yn gallu cynnal rhai sgysiau syml yn y Gymraeg, a oedd o gymorth i'w integreiddio i'r gymuned leol, gan wneud ffrindiau'n lleol.

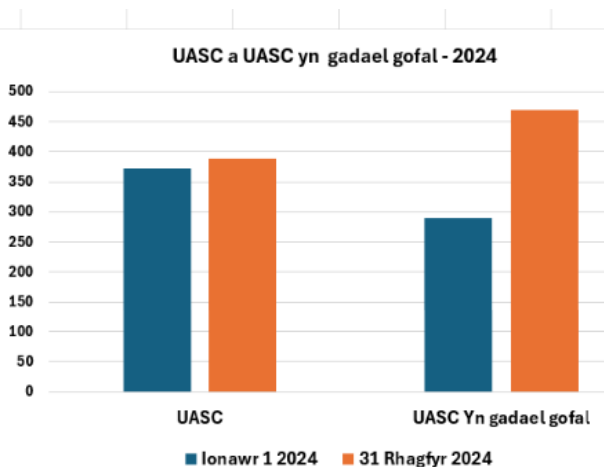
Mae Rezan yn parhau i ymweld â'r Ynys ac yn dal i feddwl amdani fel ei gartref, mae'n cario cysylltiad â'i amser yma ac yn siarad amdani'n aml.

Astudiaeth Achos, 2024.

PLANT DIGWMNI SY'N CEISIO LLOCHES (UASC)

Mae Cymru yn [Genedl Noddfa](#) i'r rhai sy'n ceisio lloches.

Dros nifer o flynyddoedd, canolbwyntiodd dyfodiadau digymell i Gymru ar ddinasoedd De Cymru ar hyd coridor yr M4 ac i raddau llai yn y 2 brif borthladd. Yn 2021, ail-lansiwyd y Cynllun Trosglwyddo Cenedlaethol (NTS) gan y Swyddfa Gartref, fel y mecanwaith cyfreithiol i drosglwyddo cyfrifoldeb statudol dros blant digwmni o un Awdurdod Lleol i un arall. Daeth yr NTS yn orfodol yn 2021 gyda'r cylch cyntaf o atgyfeiriadau ym mis Ebrill 2022.

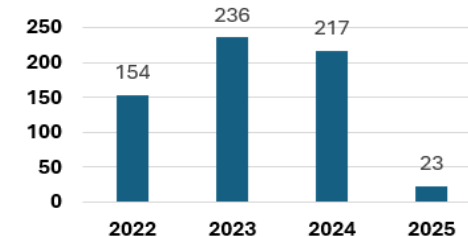
Ffigur 18 - UASC a'r rhai sy'n gadael gofal UASC 2024 - Ffynhonnell data NTS

Mae tua 630 o atgyfeiriadau gan blant digwmni wedi dod i law Awdurdodau Lleol Cymru ers mis Ebrill 2022.

Gwrywod yw'r mwyafrif gyda nifer isel iawn o atgyfeiriadau ar gyfer menywod (3%). Mae'r mwyafrif dros 16 oed (73%), mae'r rhai dan 16 oed yn cynnwys atgyfeiriadau ar gyfer UASC mor ifanc â 13 oed (1%). Ar gyfartaledd mae 18 atgyfeiriad y mis, ond mae'r lefelau'n amrywio'n sylweddol yn seiliedig ar ffactorau fel y tywydd.

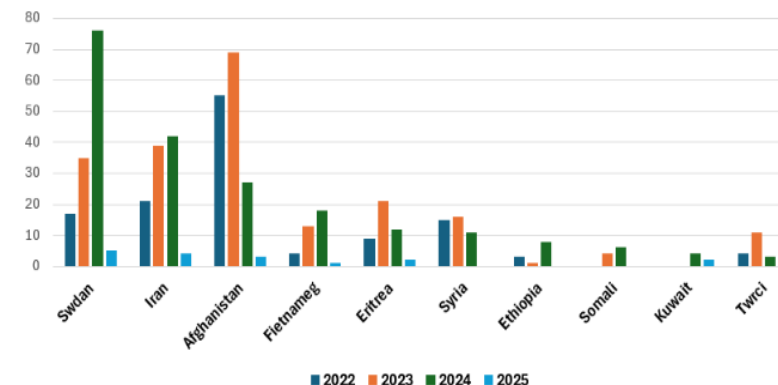
Ar 1 Ion. 2024, roedd 373 o blant digwmni o dan 18 oed yng ngofal Awdurdodau Lleol Cymru a 289 arall o bobl yn gadael gofal.

Cyfanswm nifer o atgyfeiriadau ers mis Ebrill 2022

Ffigur 17 - Cyfanswm nifer yr atgyfeiriadau UASC ers mis Ebrill 2022 - Ffynhonnell data NTS

Cenedligrwydd UASC

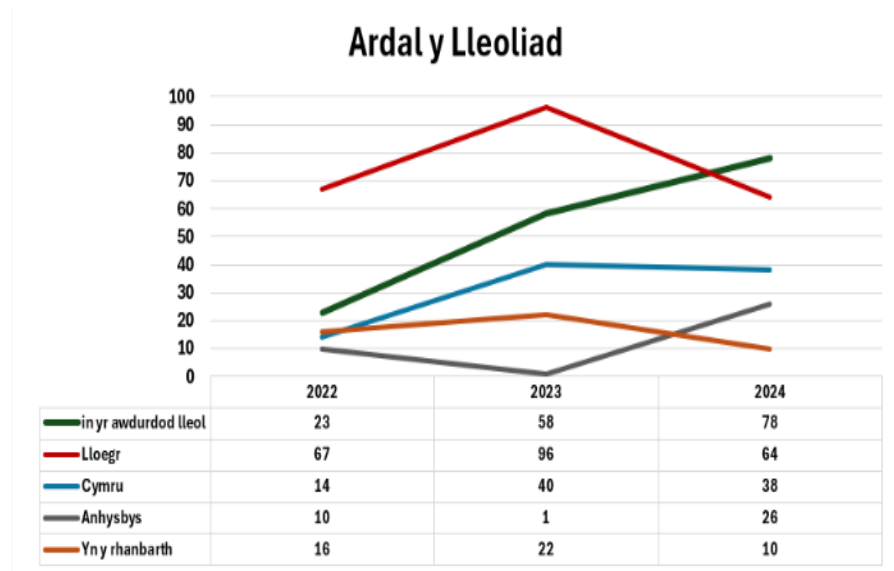

Ffigur 19 - Cenedligrwydd UASC 2022 - 2025 - Ffynhonnell NTS

Erbyn 31 Rhag. 2024, roedd 389 o dan 18 oed, nid cynnydd sylweddol, fodd bynnag, cododd nifer y rhai sy'n gadael gofal yn sylweddol i 470. Yn 2024 roedd pob Awdurdod Lleol yn gofalu am o leiaf 5 o blant digwmni, y flwyddyn gyntaf lle'r oedd y niferoedd **wedi'u gwasgaru'n ddaearyddol ar draws Cymru gyfan**.

O'r 10 cenedligrwydd uchaf o ran atgyfeiriadau a dderbyniwyd yng Nghymru ers mis Ebrill 2022, pobl ifanc o Swdan yw'r mwyafrif mwyaf ac mae'r nifer wedi bod yn cynyddu'n flynyddol. Mae gwledydd eraill lle mae nifer isel o blant digwmni yn teithio ohonynt yn cynnwys yr Aifft, Iemen, Irac, Albania, Libya, Morocco, Palestina, Tansania a Thiwnisia. Yn aml, mae rhyfel a gwrthdaro yn effeithio ar genedligrwydd y rhai sy'n cyrraedd, oni bai bod llwybrau

mynediad cyfreithiol a gefnogir gan gynlluniau Llywodraeth y DU sy'n benodol i'r ffactorau geowleidyddol hyn, er enghraifft, cynlluniau aneddiadau Wcráin. Lle cyflwynir cynlluniau cyfreithiol newydd neu gytundebau rhyngwladol, efallai y bydd gostyngiad nodedig, er enghraifft, Albania lle bu 12 atgyfeiriad yn ystod 2022 a gostyngwyd i 1 yn ystod 2024.

Ffigur 20 - Lleoliad lleoliadau UASC - Ffynhonnell NTS

Mae'r atgyfeiriadau a dderbyniwyd ers mis Ebrill 2022 yn dangos mai'r prif ieithoedd a siaradwyd oedd Arabeg (178 UASC, 28%), Cwrdeg (120 UASC, 20%), Pashto (117 UASC, 19%), Fietnameg (40 UASC, 6%) a Dari (36 UASC, 6%).

Mae'r nifer cynyddol o atgyfeiriadau NTS yn ei gwneud hi'n anodd dod o hyd i ofal a chymorth yn lleol, yn y rhanbarth ac yng Nghymru. Mae'r graff gyferbyn yn dangos lleoliad gwirioneddol y cartrefi.

O fis Ebrill 2022 hyd at ddiwedd mis Rhagfyr 2023 roedd mwyafrif y bobl ifanc wedi'u lleoli y tu allan i'r wlad, fodd bynnag, mae'r duedd yn newid yn gadarnhaol gyda mwy o Awdurdodau Lleol yn datblygu llety â chymorth i bobl 16 oed a hŷn yn eu hardal; cyfanswm o 78 wedi'u lleoli yn yr ardal ar ddiwedd mis Rhagfyr 2024, o'i gymharu â 64 y tu allan i'r wlad. Mae'r nifer sydd wedi'u lleoli yng Nghymru hefyd wedi cynyddu ers 2022 oherwydd datblygiad darpariaeth ranbarthol. Y prif fwlch o ran digonolrwydd yw ar gyfer gofalmwr maeth ac ar gyfer llety i'r rhai sy'n gadael gofal.

Ychydig iawn o fanylion sydd gan atgyfeiriadau o'r ganolfan dderbyn yng Nghaint am anghenion unigol. Ychydig a wyddys am bobl ifanc wrth iddynt gyrraedd y wlad, maent yn aml wedi teithio dros gyfnod hir o amser, weithiau sawl blwyddyn, heb wybod i ble maent yn mynd ac yn aml yn profi trais ac ecsbloetio; rhywiol, ariannol a throseddol. Gall anghenion iechyd cyflwyno gynnwys anafiadau neu glwyfau heb eu trin, clefydau heintus fel y clefyd crafu, diffyg iechyd y geg a diffyg hanes brechu.

Cyn gorfodi'r NTS, roedd 66% o atgyfeiriadau ar gyfer lleoliadau a gomisiynwyd ar gyfer gofal maeth. Ers mis Ebrill 2022, bu 238 o chwiliadau am blant unigol digwmni, ac o'r rhain mae 44% wedi bod ar gyfer gofalmwr maeth, gyda'r mwyafrif ar gyfer llety â chymorth.

Mae ymateb cadarnhaol wedi bod ers 2021 gan ddarparwyr llety â chymorth sydd wedi'u lleoli yng Nghymru i ehangu gwasanaethau i ddiwallu'r galw hwn, ac mae llawer yn gweithio mewn cydweithrediad effeithiol ag Awdurdodau Lleol i ddarparu gwasanaethau lleol neu ranbarthol. Yng Ngogledd Cymru mae angen mwy o lety â chymorth yn y rhanbarth gan fod cyfran nodedig ar neu ychydig dros y ffin yn Lloegr, fodd bynnag, mae hyn wedi diwallu anghenion pobl ifanc sydd wedi elwa o amrywiaeth dinasoedd, yn enwedig Lerpwl. Cafodd y 4C fynediad at gyllid gan [Bartneriaeth Ymfudo Strategol Cymru](#) (WSMP) yn 2022/23 i gynnig cyfleoedd hyfforddi i ddarparwyr gwasanaethau plant digwmni sy'n ceisio lloches gydag ymgysylltiad cadarnhaol. I

gael cyfeiriadau at hyfforddiant a chymorth, gall darparwyr gael mynediad at adnoddau drwy WSMP. O ran digonolrwydd, anogir darparwyr gofal maeth i ymateb i alw Awdurdodau Lleol drwy recriwtio ar gyfer amrywiaeth ac annog gofalwyr presennol i ystyried maethu'r grŵp hwn o bobl ifanc sy'n agored i niwed.

Yr heriau wrth ofalu am blant digwmni yw; ofn na fyddant yn gallu diwallu eu hanghenion diwylliannol a chrefyddol, eu diffyg Saesneg a hefyd ddim yn deall diwylliant Cymru. Wrth iddyn nhw addasu i fywyd yn y DU, mae'n rhaid iddyn nhw fynd i'r afael ag effaith y trawma y gallan nhw fod wedi'i brofi yn eu gwlad eu hunain a thrwy gydol eu taith i'r DU. **Mae'r meysydd allweddol a nodwyd ar gyfer cymorth sydd ei angen yn cynnwys; gallu diwallu anghenion emosiynol, cymdeithasol, crefyddol ac addysgol, gwella cyfathrebu, meithrin perthnasoedd â chyfoedion, a gwella hunan-barch.**

Trawma (gan gynnwys Artaith Rhyfel)
Diffyg rhwydweithiau cymdeithasol
Colled galar
Dioddefwr cam-drin corfforol
Amserlen ysgol gostyngedig
Dioddefwr cam-drin rhywiol

Ffigur 21 - Ymddygiad, profiadau neu angen mwyaf cyffredin sy'n gysylltiedig ag UASC - Ffynhonnell 4C data atgyfeirio CCSR

Mae profiadau eraill yn cynnwys anghydfodau oedran a gwneud cais am yr hawl i aros. Mae angen cymorth i lywio'r broses asesu oedran, ochr yn ochr â'r prosesau cyfreithiol o sefydlu hawl i aros, a'r pryder sy'n gysylltiedig â cherrig milltir y broses weinyddol.

Cynyddodd nifer yr atgyfeiriadau a dderbyniwyd yng Nghymru lle'r oedd anghydfod ynghylch oedran o 58% o'r holl atgyfeiriadau yn ystod 2022 i 60% yn ystod 2024. O'r atgyfeiriadau a dderbyniwyd yn 2024 lle'r oedd oedran yn destun dadl; honnodd 29 eu bod o dan 15 oed, 72 yn 16 oed, a 31 yn 17 oed. Mae Awdurdodau Lleol sydd â cheiswyr lloches sy'n oedolion yn byw mewn llety dros dro yn eu hardal hefyd yn derbyn atgyfeiriadau brys lle mae person ifanc yn cael ei adnabod trwy brosesau diogelu fel un sydd wedi cael ei ystyried yn anghywir yn oedolyn wrth gyrraedd, mae hyn yn cynnwys achosion yng Nghaerdydd, Casnewydd a Sir y Fflint.

Mae profiadau a rennir yn ein helpu i ddysgu eu straeon; maen nhw wedi dweud wrthym eu bod nhw wedi gadael cartref oherwydd rhyfel, rhai wedi cael eu gorfodi i ymladd fel milwyr plant, a'u teulu heb allu eu cynnal oherwydd tlodi. Mae rhai wedi dweud wrthym eu bod wedi profi erledigaeth oherwydd eu credoau, credoau eu rhieni, eu rhywioldeb neu oherwydd eu grŵp ethnig neu gymdeithasol. Mae rhai wedi gweld oedolion yr oeddent yn eu caru yn cael eu llofruddio, neu eu harteithio, ac efallai bod aelodau o'r teulu wedi diflannu heb rybudd.

Roeddwn i'n edrych yn ifanc ond roedd fy llais yn ddwfn. Dywedon nhw, "mae gen ti gymaint o hyder ynot ti dy hun, y ffordd rwyt ti'n siarad dwyt ti ddim yn hepgor geiriau", ac roeddwn i fel, mae hynny oherwydd fy mod i wedi bod yn byw ar fy mhen fy hun ers i mi fod yn 12 oed. Rydw i wedi bod yn mynd i'r gwaith, dod adref, bwydo fy hun, beth wyt ti'n ei ddisgwyl?

Mae angen person go iawn arnom sy'n ein helpu ni. Ni allaf ailadrodd fy hun dro ar ôl tro. Dw i wedi blino'n feddyliol, yn gorfforol, popeth. Rydw i wedi newid yn llwyr, alla i ddim yfed, alla i ddim bwyta, mae wedi cau fy archwaeth.

Ffynhonnell: Plentyndod coll: canlyniad asesiad oedran diffygiol ar ffin y DU (Y Cyngor Ffoaduriaid Cenedlaethol, Mawrth 2025)

Canfu astudiaeth a gynhaliwyd gan [Sefydliad Helen Bamber](#) (2024) fod y plant oedd yn ceisio lloches ac yr oedd eu hoedran yn destun dadl yn dangos lefelau uwch o ofid seicolegol o'i gymharu â'r rhai nad oeddent yn destun dadl. **Siaradodd y bobl ifanc a gymerodd ran yn y grŵp ffocws am effaith uniongyrchol y broses anghydfod oedran ar iechyd meddwl ac effaith ansicrwydd ac unigedd hirfaith.**

Cafodd Ayah ei leoli gyda gofalwr maeth o dan gynllun trosglwyddo UASC, nid yw'n siarad Saesneg ac mae'n dioddef trawma o wahanu teuluol a'i daith i'r DU. Mae ei ofalwr maeth yn ystyriol o drawma, yn brofiadol o gefnogi UASC ac mae ganddi brofiad o addysgu Saesneg fel ail iaith.

Nid yw Ayah yn barod eto i fynd i'r afael â'i drawma'n uniongyrchol ond mae wedi cael cymorth gan Seicotherapydd Ymgynghorol sydd wedi'i helpu i ddatblygu dealltwriaeth a strategaethau i ddechrau deall ei drawma a'i baratoi ar gyfer addysg.

Er gwaethaf addysg ffurfiol gyfyngedig iawn, mae Ayah am ddysgu Saesneg, yn dyheu am weithio ym maes TG ac mae ganddo awydd i ddysgu. Mae'r gofalwr maeth wedi rheoli'r broses o gofrestru i'r coleg ac wedi trefnu ffioedd dysgu ychwanegol i gyflymu'r dysgu. Mae cynllun i greu cyfleoedd dysgu eraill wedi'i ddatblygu a'i weithredu i gynorthwyo ei gynnydd a'i addasiad i ddiwylliant Cymru gan gynnwys teithio annibynnol, cyllidebu, gweithgareddau hamdden, cyfleoedd cymdeithasol, defnyddio cymysgedd o wahanol apiau, ac infograffeg yn ogystal â'r gair llafar i gyfathrebu.

Astudiaeth Achos Atgyfeirio.

Cyrhaeddodd Edris y DU gyntaf ym mis Mawrth 2023. Cyrhaeddodd gyda cherdyn adnabod cenedlaethol a dogfen adnabod o drydedd wlad ar ei ffôn. Cadarnhaodd Edris i'r Rhwydwaith Human for Rights (HFRN) pan gyfarfuon nhw ag ef gyntaf nad oedd Swyddogion Mewnffudo wedi caniatáu iddo gael mynediad at ei ffôn i gyflwyno'r llun o'i ddogfen(nau) adnabod gan fod ei ffôn wedi'i atafaelu wrth gyrraedd. Cafodd Edris ei gadw yn Dover am tua 24 awr, yna cafodd ei symud i Gyfleuster Dal Tymor Byr, lle cafodd ei gadw am ddau ddiwrnod arall.

Anfonwyd Edris i westy'r Swyddfa Gartref, lle arhosodd am dri mis a rhannu ystafell â gwryw anhysbys, teimlai'n anniogel iawn ac yn methu cysgu. Ar un adeg, gadawodd Edris y gwesty ac aeth ag ef ei hun i orsaf heddlu leol i geisio cymorth i ddatrys ei oedran, gan ei fod yn teimlo'n anobeithiol.

Yna cyfeiriodd HFRN Edris at awdurdod lleol. Yn fuan wedi hyn, ymwelwyd ag ef gan weithwyr cymdeithasol. Derbyniodd yr awdurdod lleol oedran honedig Edris, 17 oed, heb yr angen am asesiad oedran llawn sy'n 'cydymffurfio â Merton'.

Ffynhonnell: Plentyndod coll: canlyniad asesiad oedran diffygiol ar ffin y DU (Y Cyngor Ffoaduriaid Cenedlaethol; Mawrth 2025)

HUNANIAETH RHYWEDD

Mae gan gyfran fach ond gynyddol o blant a phobl ifanc sy'n derbyn gofal anghenion sy'n gysylltiedig â hunaniaeth rhywedd (gall cydweithwyr iechyd gyfeirio at dysfforia rhywedd). **Yn aml, mae'r plant a'r bobl ifanc hyn yn cyflwyno ochr yn ochr ag anghenion iechyd meddwl eraill ac yn aml maent yn derbyn, neu'n aros am, wasanaethau iechyd trwy lwybrau clinigol.** Mewn astudiaethau achos hysbys, mae anghenion emosiynol ac iechyd lluosog yn cynnwys iselder, pryder, OCD, ADHD a PTSD. Rydym yn gweld tuedd gynyddol o'r anghenion amlochrog hyn mewn atgyfeiriadau. Credir bod y ffordd y mae hunaniaeth rhywedd yn effeithio ar bobl ifanc yn ystod eu harddegau yn wahanol i'r cyfnod cyn y glasoed; mae mwyafrif yr anghenion plant sy'n derbyn gofal yng Nghymru yn ystod eu harddegau; 13 oed neu hŷn.

Cynyddodd atgyfeiriadau ar gyfer pobl ifanc unigol lle mae hunaniaeth rhywedd wedi'i nodi yn y proffil anghenion yn sylweddol o lai na 10 y flwyddyn hyd at 2020, i gyfartaledd tuedd cymharol sefydlog o 21 rhwng 2021 a 2024. Mae cyfradd ailatgyfeirio uchel ar gyfer y bobl ifanc hyn, sy'n dangos nad yw eu hanghenion yn cael eu diwallu yn y paru cychwynnol, eu bod yn profi aflonyddwch yn eu gofal a bod anghenion yn cynyddu. Yr ymddygiadau mwyaf cyffredin a nodwyd ar y cyd ag anghenion hunaniaeth rhywedd yw hunan-niweidio (24%) ac ymddygiad heriol (21%).

O ymchwil, ac a adlewyrchir mewn astudiaethau achos Cymru, gwyddom fod pobl ifanc yr effeithir arnynt yn aml yn teimlo:

- bod eu hunaniaeth rhywedd yn gwrthdaro â'u rhyw biolegol,
- yn gyfforddus yn rôl rhywedd eu hunaniaeth rhywedd ddewisol yn unig,
- awydd cryf i guddio neu gael gwared ag arwyddion corfforol o'u rhyw biolegol, fel bronnau neu wallt wyneb a chasineb at organau cenhedlu biolegol,
- efallai y byddant yn teimlo'n unig neu'n ynysig oddi wrth eraill, yn wynebu pwysau gan ffrindiau, teulu neu gyfoedion i ymddwyn mewn ffordd benodol, neu efallai y byddant yn wynebu bwllo a aflonyddu am fod yn wahanol.

Gall cael neu atal y teimladau hyn effeithio'n sylweddol ar eu lles emosiynol a seicolegol; mae angen gofalwyr arnynt a all gydnabod eu hanghenion a darparu cefnogaeth sensitif amserol.

Mae patrwm rhanbarthol yr atgyfeiriadau yn amrywiol ar draws blynyddoedd felly mae'n annhebygol y bydd gofal arbenigol lleol yn gynaliadwy os yw'r lefel bresennol o alw yn parhau fel y rhagwelwyd. Yn hytrach, rydym am i bob darparwr uwchsgilio'r gweithlu yn y maes hwn, yn benodol er mwyn gallu gweld anghenion sy'n dod i'r amlwg neu'n newid sy'n gysylltiedig â hunaniaeth rhywedd, ymateb yn sensitif a chynorthwyo pobl ifanc i gael mynediad at wasanaethau lleol sy'n gweithio iddyn nhw.

Gwnaeth Adolygiad Cass (Ebrill 2024) argymhellion ar ddyfodol gwasanaethau hunaniaeth rhywedd i blant a phobl ifanc ledled Cymru a Lloegr <https://cass.independent-review.uk/home/publications/final-report/>. Mae'r Adolygiad yn nodi bod cyfraddau iselder, pryder ac anhwylderau bwyta yn cael eu hadrodd fel rhai uwch yn y boblogaeth a atgyfeiriwyd at glinig rhywedd, nag yn y boblogaeth gyffredinol, gydag ASC ac ADHD hefyd yn gyffredin. Er bod Adolygiad Cass yn cydnabod bod data clinigol cadarn yn gyfyngedig, nodir cyfraddau uchel o ACEs, trawma, ac amser gofal. Pwyllgor

Rwyf am fyw mewn cartref
sy'n fy nerbyn fel Tom,
dyna pwy ydw i.

Ffynhonnell: Arolwg 360
Gradd, 4C QPA, 2023.

Comisiynu ar y Cyd GIG Cymru (NWJCC a elwid gynt yn NCCU a WHSSC) yw'r arweinydd ar gyfer gwasanaethau anghydraddoldeb rhywedd arbenigol i blant a phobl ifanc yng Nghymru. CAMHS sy'n gwneud atgyfeiriadau i'r rhestr aros ar gyfer gwasanaethau rhywedd. Ers 2014 mae atgyfeiriadau ar gyfer gwasanaethau hunaniaeth rhywedd wedi cynyddu'n sylweddol nid yn y DU yn unig ond yn rhyngwladol, a'r **galw mwyaf am wasanaethau cymorth yw gan bobl ifanc sydd wedi cofrestru fel benywod wrth eu geni, gan nodi eu bod yn wrywaidd** yn ystod llencyndod. Mae ymchwil yn parhau i nodi'r ffyrdd gorau o gefnogi a gofalu am blant a phobl ifanc sydd â'r anghenion hyn.

Mae Jack yn uniaethu fel hylifol o ran rhywedd ac mae'n ferch fiolegol 14 oed. Mae ganddyn nhw wallt brown tywyll byr ac maen nhw'n disgrifio eu hunain fel 'emo' ac yn dal. Rhagenwau gwrywaidd yw dewis presennol Jack. Mae Jack wedi cael trafferth gyda'u rhywioldeb ac mae wedi cael perthnasoedd â bechgyn a merched. Mae Jack yn ei chael hi'n anodd cael perthnasoedd platonig gyda chyfoedion ac mae perthnasoedd yn aml yn datblygu'n gyflym i statws cariad. Mae Jack wedi profi sawl ACE.

Gall amser a dreulir gyda'u teulu a'u trafferthion gyda rheoleiddio eu hemosiynau waethygu Jack, a all gynyddu eu tebygolrwydd o ymddygiad sy'n cymryd risg gan gynnwys hunan-niweidio, rhedeg i ffwrdd, defnyddio iaith anweddus, difrodi'r tŷ a gwrthod dod adref. Mae Jack wedi ymosod ar staff drwy eu dyrnu i'r pen pan maen nhw wedi bod yn ceisio eu tawelu. Mae Jack wedi gwneud bygythiadau llafar i bobl ifanc eraill a staff. Ers cael gofal, mae Jack wedi cael ei arsylwi'n cael pyliau o orfwyta a chwydu, a all fod wedi'u hachosi ganddyn nhw eu hunain neu'n anwifoddol, ac maen nhw'n cael eu monitro'n barhaus am hyn. Mae Jack wedi gwneud sawl ymgais i gyflawni hunanladdiad gan gynnwys gorddosio a thagu.

Mae Jack yn berson ifanc agored iawn i niwed ac mae pryderon wedi bod ynghylch camfanteisio rhywiol ar blant posibl. Mae Jack wedi anfon/derbyn lluniau gan bobl ifanc eraill ar-lein ac wedi cyfarfod â phobl ar-lein, un o'r Alban oedd bron yn 18 oed. Yn flaenorol, datblygodd Jack berthynas afiach yn gyflym â pherson ifanc arall yn ei gartref, a waethygodd i'r ddau blentyn agored i niwed fod yn gariadon ac yn cyflwyno ymddygiad heriol.

Yr argymhelliad o ran therapi, yw bod angen ymyrraeth therapiwtig weithredol ar Jack ac yn y tymor hwy efallai y bydd angen i'r teulu agos ymuno â rhyw fath o therapi teuluol. Mae angen gwaith unigol ar Jack cyn y gellir cynnal therapi teuluol, gan gynnwys:

- cefnogaeth i anhwylder chwydu Jack; efallai y byddai hyn yn fwy defnyddiol yng nghyd-destun ehangach eu pryder, eu hunan-barch isel a'u bod yn agored i gamfanteisio.
- gwaith stori bywyd therapiwtig gan ddefnyddio techneg Richard Rose, mae hwn yn ymgymeriad hirfaith sy'n debygol o ymestyn dros 6 – 9 mis.
- casgliad nad oes angen therapi ar Jack ar hyn o bryd sydd wedi'i anelu at hylifedd rhywedd er y gallai fod angen ystyried hyn rywbryd. Mae Jack wedi cael ei atgyfeirio at CAMHS ac yn cael ei gefnogi ganddyn nhw. Cynhelir cyfarfodydd amlasiantaeth rheolaidd lle mae eu hanghenion yn cael eu hadolygu, ac anogir asiantaethau allweddol i fynychu'r cyfarfodydd hyn i feddwl am unrhyw gynnydd sydd wedi'i wneud ac unrhyw broblemau.

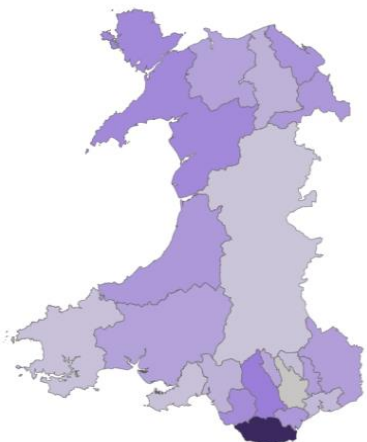
Mae disgwyl y bydd lleoliad newydd yn darparu cefnogaeth therapiwtig i Jack a bydd y staff yn cael hyfforddiant priodol yn y Model Adferiad ar ôl Trawma ac yn cael hyfforddiant priodol ym mhob maes i ddiwallu anghenion unigol Jack. Astudiaeth Achos Atgyfeirio.

HUNAN ANAF

Cyfanswm y plant unigol sydd wedi cael eu cyfeirio atynt yn ymwneud â hunan-niweidio dros 5 mlynedd yw 428 gyda 74 (17%) yn profi symudiadau lleoli mewn gwahanol flynyddoedd. Pan fyddwn yn adrodd ar y proffil hunan-niweidio mae'n cynnwys **HUNAN-NIWEIDIO** (350) a **BYGYTHIADAU NEU YMDRECHION HUNANLADDIAD** (197). Mae gan 26% o blant fanylion am y ddau mewn atgyfeiriadau.

Mae atgyfeiriadau sy'n cynnwys proffil o hunan-niweidio wedi **cynyddu 34% rhwng 2020 a 2024**. Nid oes rhagolwg o ostyngiad yn y proffil hwn, ac mae'n **ymddangos fwyfwy ochr yn ochr â: ymddygiad ymosodol neu dreisgar, ymddygiad heriol, niwroamrywiaeth ag anghenion cyfathrebu, risg o gamfanteisio rhywiol a dianc, hanes o wneud honiadau ac amserlenni llai yn yr ysgol**.

Hunan anaf

Ffigur 22 - Map atgyfeiriadau Hunan-niweidio – data atgyfeiriadau CCSR 2020-2024

Mae proffil yr angen i hunan-niweidio yn atgynhyrchu'n agos y proffil ar gyfer pobl ifanc ag anghenion iechyd meddwl sydd ag angen pecynnau gofal integredig.

Ar ben uchaf y continwrm mae enghreifftiau o hunananafu nad yw'n hunanladdol yn cynnwys mewnosod gwrthrychau fel clipiau papur, styffylau neu wrthrychau miniog eraill i mewn i wythiennau, i'r croen neu o dan ewinedd, defnyddio rhwymynnau, taro eu hunain, pigo croen dro ar ôl tro, neu losgi croen. Mae ystyriaeth ychwanegol o atgyfeiriadau yn tynnu sylw at elfennau o atgyfnerthu negyddol sy'n gysylltiedig â'r anaf, er mwyn atal eu hunain rhag teimlo'n ddrwg, yn ddig neu'n bryderus.

Mae camddefnyddio sylweddau yn sbardun allweddol. Mae niwed ar-lein yn ffactor sbarduno sy'n cael ei adrodd fwyfwy gan blant a phobl ifanc eu hunain, a chan eu gofalwyr.

Mae mwy o fenywod o fewn y proffil anghenion hwn na dynion, tua 3 gwaith yn fwy tebygol o hunananafu nad yw'n hunanladdol. Mae ymchwil yn dangos bod menywod yn adrodd eu bod yn torri eu hunain yn fwy na dynion. Mae'n debygol y bydd pobl ifanc â'r proffil anghenion hwn yn chwilio sawl gwaith am ofalwyr maeth cyn cael eu lleoli mewn gofal preswyl neu eu hatgyfeirio i leoliadau Lles Diogel neu ofal cleifion mewnol.

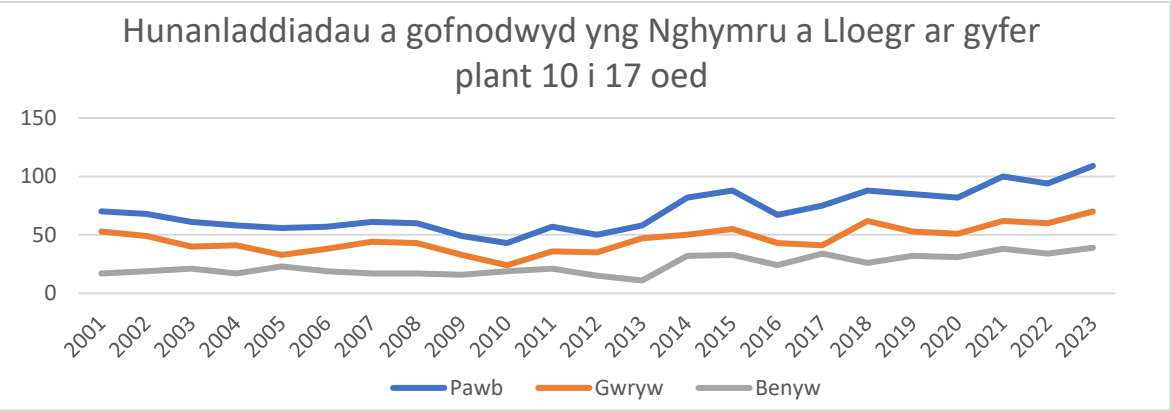
Bro Morgannwg, Ceredigion a Sir y Fflint sydd â'r gyfran uchaf o atgyfeiriadau (gan gynnwys ailatgyfeiriadau) gyda'r proffil anghenion hwn ar gyfer lleoliadau a gomisiynwyd.

Rwy'n amrywio rhwng bod yn hapus ac yn sefydlog ac yna'n bryderus, yn anhapus ac yn methu â mynegi fy hun, dydw i ddim yn siŵr a ydw i'n deall sut i fynegi sut rwy'n teimlo. Mae angen cymorth arnaf.

Rydw i wedi cael 'cardiau emosiwn' yn yr ysbyty ac rydw i'n defnyddio'r rhain i fynegi fy nheimpladau, yn hytrach na dibynnu ar eiriau.

Rydw i am barhau i ddefnyddio'r rhain pan fyddaf yn symud i gartref newydd.

Ffynhonnell: Arolwg 360 Gradd, y 4C QPA, 2024.

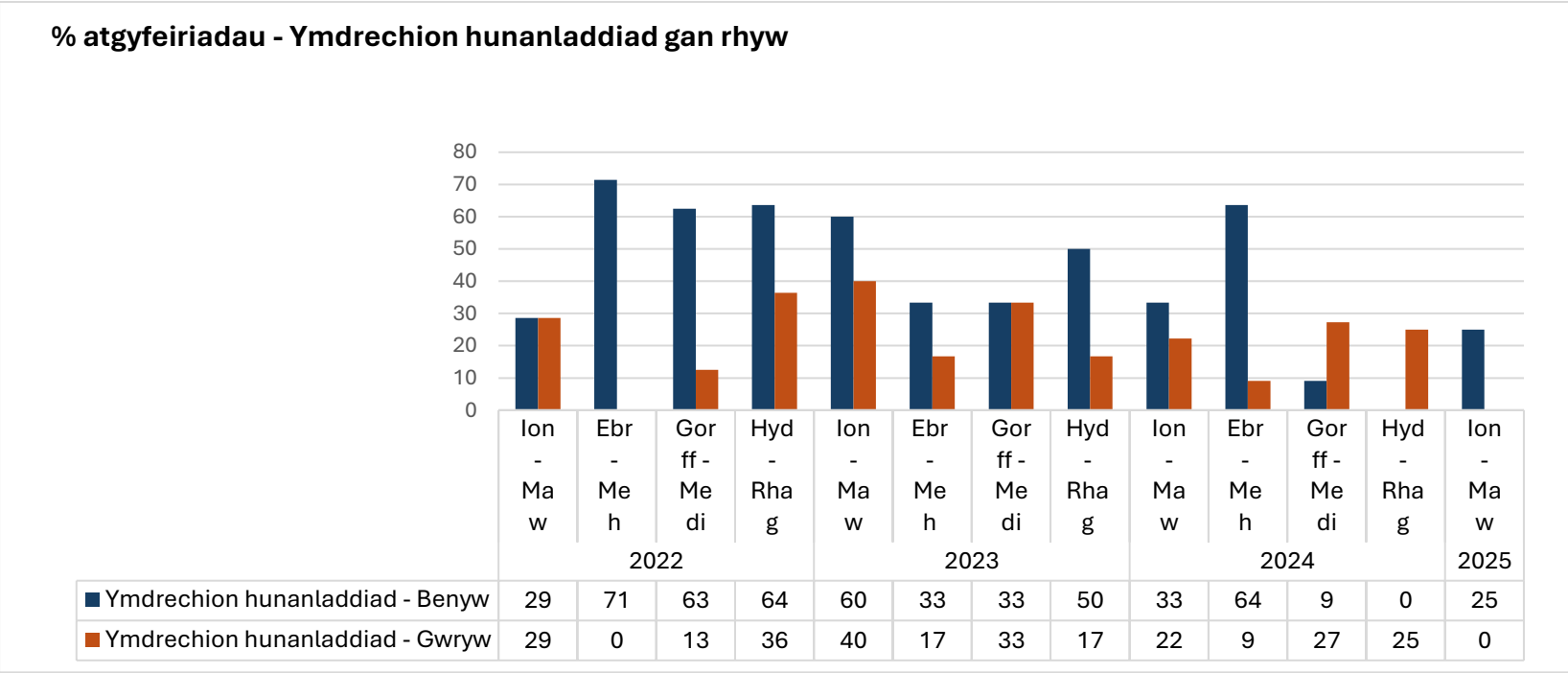

Ffigur 23 - Hunanladdiadau a gofnodwyd yng Nghymru a Lloegr ar gyfer plant 2001-2023 – Ffynhonnell - Uned Cydlynu Lles Diogel (SWCU)

Mae enghreifftiau o ymgais i hunanladdiad rhwng 2020 a 2024 yn cynnwys cyfran gynyddol o bobl ifanc yn rhedeg i mewn i draffig, yn ceisio cael mynediad at linellau trên, neu'n ceisio gadael cerbydau sy'n symud, ac mae'r rhain yn aml yng nghydestun pennod neu argyfwng emosiynol iawn. Roedd y tueddiadau atgyfeirio mwy cyffredin cyn Covid yn gysylltiedig â defnyddio rhwymynnau neu orddos trwy gamddefnyddio sylweddau, ac mae hyn yn parhau i fod yn amlwg. Mae ystadegau cyffredinol y boblogaeth o farwolaethau trwy hunanladdiad wedi'u cofnodi fel rhai uwch mewn dynion yn hytrach na menywod (ONS, 2024), ond mae'r duedd gyffredinol yn un gynyddol.

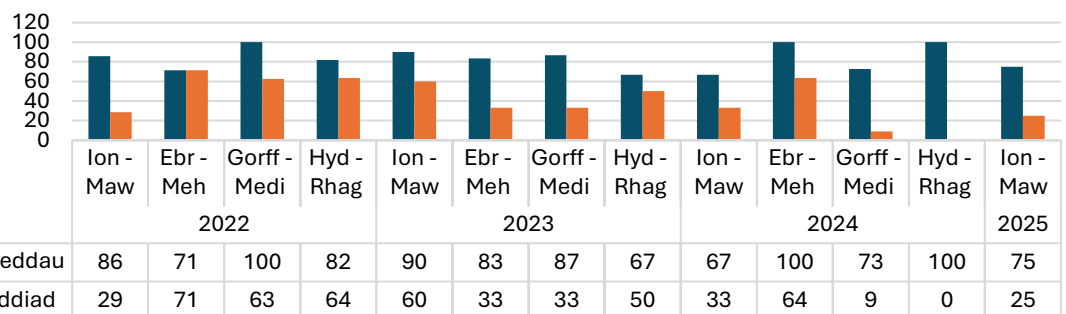
Mae atgyfeiriadau gan awdurdodau lleol Cymru ar gyfer gofal Lles Diogel o 2022 i Fawrth 2025 yn nodi ymddygiad hunan-niweidio yn gryf; yr un a gofnodwyd amlaf oedd clymu rhwymynnau.

Roedd ymddygiadau eraill yn cynnwys gorddosau, rhedeg o flaen traffig/cledrau rheilffordd, bygwth neidio o adeiladau/pontydd a hunanfygu trwy fodd. **Mae'r data yn dangos nifer sylweddol uwch o fenywod sy'n ceisio cyflawni hunanladdiad na dynion dros y cyfnod** (SWCU, 2025).

Ffigur 24 - % o ymdrechion hunanladdiad yn ôl rhyw 2022-2025 – Ffynhonnell - Uned Cydlynu Lles Diogel (SWCU)

% o atgyfeiriadau gyda chamddefnyddio sylweddau ac ymdrechion hunanladdiad

Ffigur 25 - % atgyfeiriadau Camddefnyddio Sylweddau a Cheisio Hunanladdiad 2022-2025 – Ffynhonnell - Uned Cydlyn Lles Diogel (SWCU)

Lefel hunan-niweidio ac anallu i reoli'r angen hwn oedd y rheswm mwyaf a roddodd lleoliadau Lles Diogel dros ostyngiad mewn atgyfeiriadau o Gymru rhwng 2022 a Mawrth 2025; 64 o atgyfeiriadau, gan gyrraedd uchafbwynt o 45 yn 2024, gwahaniaeth o 34% o'i gymharu â'r rheswm agosaf, sef ymddygiad ymosodol a thrais. (SWCU, 2025).

Doedden ni ddim yn gallu cysgu gan boeni beth fydden ni'n dod o hyd iddo yn y bore, roedd yn flinedig, doedden ni ddim yn gallu ymdopi. Cefnogaeth gan yr Hyb a'n hachubodd ni.

Ffynhonnell: Gofalwr Maeth, 2022.

Mae hunan-niweidio ac ofn hunanladdiad damweiniol o ganlyniad i hunan-niweidio yn thema ar draws diweddiadau annisgwyl gofal maeth ac, mewn atgyfeiriadau sampl, mae hyn yn ymddangos mewn rhybudd ar yr un diwrnod neu wrthod cael plentyn i ddychwelyd adref ar ôl cael ei dderbyn ar frys i'r Adran Damweiniau ac Achosion Brys o ganlyniad i hunan-niweidio. Dylai darparwyr gofal maeth, gofal preswyl a llety â chymorth ddyrannu adnoddau penodol i hyfforddi gofalwyr ar fanylion pam y gallai plant hunan-niweidio a chael polisïau Gofal Diogel, diogelu a rheoli risg cryf, er mwyn galluogi gofalwyr i gefnogi plant trwy gyfnodau o hunan-niweidio gyda chynllunio diogelwch cadarn gyda chynllunio diogelwch cadarn. Mae cysylltiadau â grwpiau cymorth lleol a gwasanaethau iechyd lleol yn hanfodol ar gyfer cydnerthedd

Mae torri yn rhoi rheolaeth i mi pan fydd popeth arall yn teimlo allan o reolaeth. Mae'n anodd disgrifio sut mae'n gwneud i mi deimlo'n fwy diogel pan mae (gofalwyr) yn ei weld mor beryglus. Mae CAMHS wedi ein helpu i siarad amdano ac mae gennym ni rai rheolau nawr. Hoffwn i stopio, nid nawr.' Ffynhonnell: Digwyddiad Comisiynwyr Ifanc, 2022.

Mae Alex yn ferch 14 oed, sydd wedi cael sawl asesiad iechyd meddwl, ac nid yw wedi cael diagnosis o anhawster iechyd meddwl. Mae Alex wedi cymryd sawl gorddos; mae hi bob amser wedi dweud wrth rywun pan mae hi wedi gwneud hyn ac wedi mynychu'r ysbyty o ganlyniad. Mae CAMHS yn amau y gallai fod gan Alex ADHD.

Mae Alex yn peri risg sylweddol iddi hi ei hun; mae enghreifftiau o'i hymddygiad yn cynnwys dal cyllell/siswrn ati ei hun a lapio gwifrau o amgylch ei gwddf. Mae pryder, er nad yw Alex o bosibl yn bwriadu niweidio ei hun, fod risg sylweddol o niwed damweiniol. Mae Alex wedi bod yn adnabyddus am gerdded ar y draffordd a mynychu'r rheilffordd leol gan fygwth niweidio ei hun. Mae Alex wedi bygwth niweidio ei theulu a'r rhai sy'n gofalu amdani. Mae hi wedi taflu eitemau at ei brodyr a'i chwiorydd iau a'u cymryd o'r cartref heb ddweud wrth eu rhieni. Mae hi wedi gwneud bygythiadau gyda thanwyr a chyllyll cegin tuag at oedolion.

Mae Alex yn dianc o'r ysgol ac mae ganddi amserlen lai, fodd bynnag, mae hi wedi'i gwahardd ar hyn o bryd. Mae ei lleoliad addysg yn pryderu am eu gallu i'w chadw'n ddiogel oherwydd iddi ffoi, bygwth cymryd ei bywyd, rhoi cebl ffôn o amgylch ei gwddf a chael taniwr.

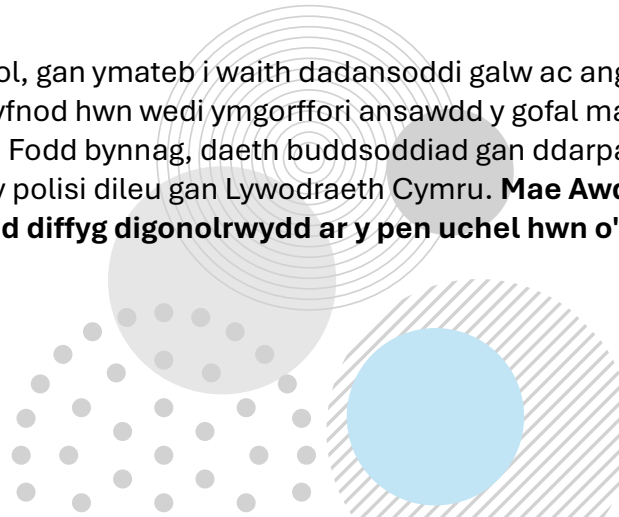
Bydd angen gofalgwyr ar Alex sydd wedi'u hyfforddi i'w chynorthwyo o dan fodel gofal a fydd yn addasu i ddiwallu ei hanghenion unigol. Mae angen iddi gael cymorth mewn perthynas â'r bygythiadau y mae'n eu gwneud i hunan-niweidio a chael ei hamddiffyn rhag anafu ei theulu neu ei hun yn ddamweiniol. Bydd angen i Alex gael mynediad at addysg mewn amgylchedd diogel lle nad yw hi'n berygl iddi hi ei hun nac i eraill.

Astudiaeth Achos Atgyfeirio.

GWASANAETHAU IECHYD MEDDWL A GWASANAETHAU CLINIGOL INTEGREDIG, GYDA MODELEU GOFAL SY'N SEILIEDIG AR DYSTIOLAETH

Y gwasanaethau ychwanegol mwyaf cyffredin y mae Awdurdodau Lleol yn gofyn amdanynt ar gyfer plant a phobl ifanc sydd â phroffil anghenion iechyd meddwl sy'n gofyn am ddull integredig yw: **therapi ymddygiad gwybyddol, gwaith stori bywyd therapiwtig, cwnsela ac addysg ar y safle**. Mae comisiynwyr yn chwilio fwyfwy am ddarparwyr sy'n darparu model gofal sy'n seiliedig ar dystiolaeth trwy weithlu hyfforddedig sefydlog a chymorth clinigol ymroddedig i'r gweithlu a'r plant a'r bobl ifanc.

Rhwng 2019 a 2021, tyfodd y ddarpariaeth yn y maes hwn yn sylweddol, gan ymateb i waith dadansoddi galw ac anghenion a gwblhawyd gyda'r farchnad yn 2018/19. Mae darparwyr ag enw da a dyfodd yn ystod y cyfnod hwn wedi ymgorffori ansawdd y gofal maen nhw'n ei gynnig, gan ddiwallu anghenion mwy o blant a phobl ifanc mewn gofal diogel, cofrestredig. Fodd bynnag, daeth buddsoddiad gan ddarparwyr annibynnol mewn tyfu'r gwasanaethau hyn i ben i raddau helaeth yn 2021 gyda chyhoeddiad y polisi dileu gan Lywodraeth Cymru. **Mae Awdurdodau Lleol yn dechrau cynyddu darpariaeth y sector cyhoeddus yn y maes hwn, oherwydd diffyg digonolrwydd ar y pen uchel hwn o'r continwwm angen, ond mae angen mwy o ddarpariaeth sy'n gallu diwallu anghenion o hyd.**

Mae iechyd meddwl yn sbectrwm eang ond dros y cyfnod 2021 i 2024, mae pryderon wedi cynyddu wrth i effaith Covid-19 ar iechyd meddwl plant ddechrau datblygu. Mae pwysigrwydd cymorth effeithiol mewn argyfwng iechyd meddwl i blant a phobl ifanc wedi'i amlinellu yn [Law yn Llaw at Iechyd Meddwl](#) a [Strategaeth Atal Hunanladdiad a Hunan-niwed Cymru](#). Mae **Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol** wedi derbyn cyllid gan Lywodraeth Cymru i ddatblygu opsiynau llety diogel yn lleol mewn ymateb i adroddiad Comisiynydd Plant Cymru yn galw am well gwasanaethau i blant a phobl ifanc â phroblemau iechyd meddwl ([Dim Dull Drws Anghywir \(2020\)](#)).

Mae tystiolaeth ymchwil yn dangos bod mwy o risg o argyfwng iechyd meddwl i bobl ifanc lle mae camddefnyddio sylweddau, mewn menywod, 16 oed a hŷn, sy'n byw mewn ardaloedd o amddifadedd trefol (ICC, 2022). Mae Young Minds yn cynnig [ystadegau](#) pryderus ar faterion iechyd meddwl (2023/24) gan wneud uwchsgilio'r gweithlu yn ffocws. Adlewyrchir ymchwil yn y duedd atgyfeirio ansoddol ar gyfer plant sy'n derbyn gofal yng Nghymru.

GWEITHIO'N EFFEITHIOL GYDA GWASANAETHAU IECHYD MEDDWL CLEIFION MEWNOL, DARGYFEIRIO A CHAM I LAWYR

Bwlch allweddol o ran digonolrwydd yw darparwyr sy'n gallu rheoli pobl ifanc mewn argyfwng yn ddiogel, sy'n arddangos ymddygiadau risg uchaf, sydd wedi'u camreoleiddio'n emosiynol ac mewn trallod. Mae hyn yn rhwystr i ddargyfeirio effeithiol o ofal cleifion mewnol a gall greu oedi diangen i ryddhau cleifion.

Fel rhan o wasanaethau CAMHS yng Nghymru, mae Gwasanaethau Ieuencid Gogledd Cymru (NWS) sydd wedi'u lleoli yn Abergele a Thŷ Llidiard sydd wedi'u lleoli ym Mhen-y-bont ar Ogwr yn darparu gwasanaethau cleifion mewnol a gwasanaethau cymunedol dwys i blant a phobl ifanc 12-18 oed. Mae atgyfeiriadau allan o'r wlad wedi bod ar lefelau pryderus yn y gorffennol diweddar, gan ei gwneud hi'n anodd i ofal cymdeithasol a darparwyr gefnogi dargyfeirio a cham i lawr yn effeithiol, ond mae'r NWSCC yn adrodd am newid cadarnhaol ym mhatrwm atgyfeiriadau yn 2024/25.

Mae gan NWS gyfradd llenwi isel gyda mwy o atgyfeiriadau ar gyfer gwasanaethau allan o'r wlad. Mae hyn wedi bod oherwydd cyfuniad o gymhlethdodau'r proffiliau anghenion a gyflwynir ac amgylchedd y lleoliad. Mae sawl atgyfeiriad wedi bod i Unedau Gofal Dwys Seiciatrig (PICUs) ac mae un claf hirdymor yn edrych i drosglwyddo i'r gymuned. Mae NWS yn rheoli pobl ifanc ag **ANHWYLDERAU BWYTA** yn dda, gyda chymorth cyd-leoliad y tîm anhwylderau bwyta ar y safle. Ar hyn o bryd mae NWS yn gwneud gwaith i unioni rhai o'r problemau amgylcheddol, gydag ardal gofal ychwanegol yn cael ei hychwanegu. Gobeithir y bydd hyn yn lleihau'r angen i anfon pobl allan o'r ardal ac yn gwella cysylltiadau lleol ar gyfer gofalcwyr sy'n cynorthwyo plant neu bobl ifanc sy'n derbyn gwasanaethau.

Mae Tŷ Llidiard yn atgyfeirio llai o bobl ifanc allan o'r wlad i gael gofal mewnol, sy'n gadarnhaol. Mae'r bobl ifanc a atgyfeiriwyd allan wedi bod i unedau Anhwylderau Bwyta ond wrth drosglwyddo i wasanaethau oedolion codwyd cwestiynau ynghylch y diagnosis ac addasrwydd y lleoliad. Mae Tŷ Llidiard yn cynnal grŵp gorchwyl a gorffen ynghylch pobl ifanc â Hunan-niwedio Cymeriant Cyfyngol (RISH)), mewn achos diweddar, mae person ifanc a oedd i gael ei atgyfeirio allan o'r wlad i uned Adran Achosion Brys, wedi cael gofal gyda chymorth cymunedol ar ôl sawl cyfarfod proffesiynol. Mae llai ac ychydig iawn o atgyfeiriadau ar gyfer PICU gyda Thŷ Llidiard yn gweithio gyda'r timau cymunedol yn cynnig 'cyfarfodydd bach' wythnosol, felly maen nhw'n

ymwybodol o anghenion sy'n dod i'r amlwg ymhlith pobl ifanc, a thrwy hynny'n lleihau derbyniadau brys. Mae'r ffocws cynyddol hwn ar wasanaethau cymunedol yn gweithio'n dda i gynorthwyo plant a phobl ifanc sy'n cael gofal yn lleol ac mae Awdurdodau Lleol am i ddarparwyr barhau i feithrin perthnasoedd â thimau iechyd meddwl cymunedol i leihau derbyniadau diangen i'r ysbyty.

O safbwynt iechyd, mae rhyddhau cleifion mewnol wedi gwella gyda thimau De Cymru ond mae rhyddhau plant a phobl ifanc Gogledd Cymru wedi cael eu hystyn oherwydd diffyg darparwyr sy'n gallu cynnig lleoliadau lleol diogel sy'n gallu diwallu eu hanghenion.

Mae Awdurdodau Lleol a Byrddau Iechyd am weithio gyda darparwyr i gydlynw'n well y ffordd y mae cymorth iechyd a gofal cymdeithasol yn cael ei drefnu ar gyfer plant a phobl ifanc mewn gofal, gan symud i ffwrdd o ofal cleifion mewnol fel yr opsiwn ar gyfer asesiad a thriniaeth arbenigol ar gyfer anghenion amlochrog, nad ydynt yn cael eu diwallu yn y gymuned. Mae angen dulliau partneriaeth amlasiantaeth gwell, o fewn systemau cymunedol, i gynnig gofal sy'n wybodus o ran perthynas i blant a phobl ifanc sy'n cael trafferth â thrawma cymhleth a gofid emosiynol a seicolegol a all gyflwyno eu hunain mewn argyfwng a chael eu hatgyfeirio i Haen 4 neu ddod i'r Adran Damweiniau ac Achosion Brys gyda gofalwyr.

Rydym yn croesawu trafodaethau gyda darparwyr a fydd yn arallgyfeirio gwasanaethau yn y maes hwn, yn ymrwmo i weithio mewn partneriaeth amlddisgyblaethol a pherchenogaeth risg a rennir. Rydym **yn croesawu ymgeiswyr newydd i'r farchnad a allai fod â phrofiad blaenorol o weithio mewn gwasanaethau iechyd meddwl cymunedol gydag oedolion neu bobl ifanc a gallant fuddsoddi mewn gwasanaethau yn y lleoliadau lle mae'r angen mwyaf.**

Ar hyn o bryd mae Rachel yn cael ei chadw o dan y Ddeddf Iechyd Meddwl ac mae ar Uned Gofal Dwys Seiciatrig lle mae hi wedi ymgartrefu ac yn cymryd rhan mewn therapïau, mae hi wedi cael sawl meddyginiaeth ar bresgripsiwn a bydd angen ei chynorthwyo â hyn yn y dyfodol. Mae Rachel yn agored i'r CAMHS ac mae ganddi ddiagnosis o Awtistiaeth. Mae hi'n camddehongli gwybodaeth yn ystod sgysiau a gall fod yn llythrennol yn ei meddwl, wedi dweud hynny, mae hi'n cymryd rhan mewn sgysiau anodd ac yn gwrandao ar safbwyntiau gwahanol pobl a gall fod yn glir wrth fynegi ei barn.

Mae Rachel yn barod yn feddygol i gael ei rhyddhau ac mae angen lleoliad therapiwtig hirdymor i'w chynorthwyo'n emosiynol, i'w helpu i aros yn ddiogel, ac i helpu i ddatblygu ei sgiliau hunanofal wrth iddi agosáu at 16 oed. Mae Rachel yn cael trafferth â'i chwsg, ei hwyliau a'i llesiant meddyliol ac mae wedi dweud ei bod hi'n hunanladdol, yn fwy diweddar mae hi wedi datgan nad oes ganddi syniadau hunanladdol.

Mae Rachel wedi cyflwyno gyda rhai ymddygiadau heriol a risgiau sylweddol, sy'n cynnwys trais tuag at staff a difrod yn y cartref. Mae Rachel wedi hunan-niweidio ar sawl achlysur a bydd yn defnyddio eitemau miniog i dorri ei hun: toriadau arwynebol yn bennaf i'r breichiau a gallai hefyd bigo cramennau, mae hi hefyd wedi rhedeg i mewn i draffig symudol. Gallai Rachel ddefnyddio eitemau rhaff, cordiau cawod neu gordiau eraill fel clymiad ac mae hi wedi llyncu batris bach ac yfed hylifau glanhau neu hylifau toiled: gallai hyn fod yn unrhyw beth o hylif golchi llestri, i siampw neu dynnwr farnais ewinedd. Mae risg o hunanladdiad damweiniol.

Mae'n bwysig cydnabod bod cyfnodau wedi bod lle mae Rachel wedi derbyn cymorth priodol a chyson mewn lleoliadau lle mae ei hymddygiad wedi setlo. Ar hyn o bryd mae hi'n rheoli amser cymunedol gyda chymhareb staff o 1:1, sy'n dangos sut mae ei risgiau o ymddygiad heriol a hunan-niweidio sy'n gysylltiedig â gofid yn cael eu lleihau'n sylweddol pan fydd yr amgylchedd wedi'i gyfarparu i ddiwallu ei hanghenion gofal.

Ffactor arwyddocaol sy'n cyfrannu at unrhyw leoliad sy'n darparu cymorth effeithiol yw'r gallu i staff wrando ar ofid Rachel, ei ddilysu a gweithio drwyddo pan fydd hi'n ei fynegi, yn hytrach na cheisio tynnu ei sylw oddi wrth unrhyw feddyliau a theimladau anodd. Mae pobl ifanc ag Awtistiaeth yn ymateb yn dda i drefn a strwythur, dyma'r achos gyda Rachel. Mae'n hanfodol bwysig bod y gofalcwyr yn ymateb iddi mewn modd cyson. Mae Rachel wedi dweud ei bod hi'n hoffi trefn arferol, yn ystod gwyliau'r ysgol mae hi'n cael trafferth ymdopi ac yn aml yn arddangos ymddygiadau hunan-niweidio, gan roi ei hun ac eraill mewn perygl.

Bydd yn rhaid i ofalcwyr Rachel sicrhau bod ei hanghenion iechyd a gofal o ddydd i ddydd yn cael eu diwallu. Mae hyn yn cynnwys cymorth i gwblhau arferion dyddiol fel hylendid y geg, cael cawod/ymolchi a newid dillad.

Astudiaeth Achos Atgyfeirio.

Yn gynyddol mewn atgyfeiriadau mae cyfeiriad at risg o niwed ar-lein neu brofiad o niwed ar-lein i blant sy'n derbyn gofal. Gall hyn ymddangos yn gyffredin ochr yn ochr â; diffyg trefn arferol, blinder, gorbryder, hunan-barch isel a dicter, i anghenion cymorth llai aml ond uwch gyda; hunan-niweidio, meddyliau hunanladdol, anhwylderau bwyta, ymddygiad ymosodol a thrais tuag at gyfoedion ac oedolion.

Mae cynlluniau gofal yn amrywio o reoli amser sgrîn gan ofalwyr i lefelau uchel o oruchwyliaeth, neu gyfyngu ar fynediad i'r rhyngwrwyd, cyfryngau cymdeithasol, gemau a ffonau clyfar. Mae rheoli risg yn gofyn am ddull gwybodus mewn amgylchedd hynod ddeinamig sy'n esblygu'n gyson.

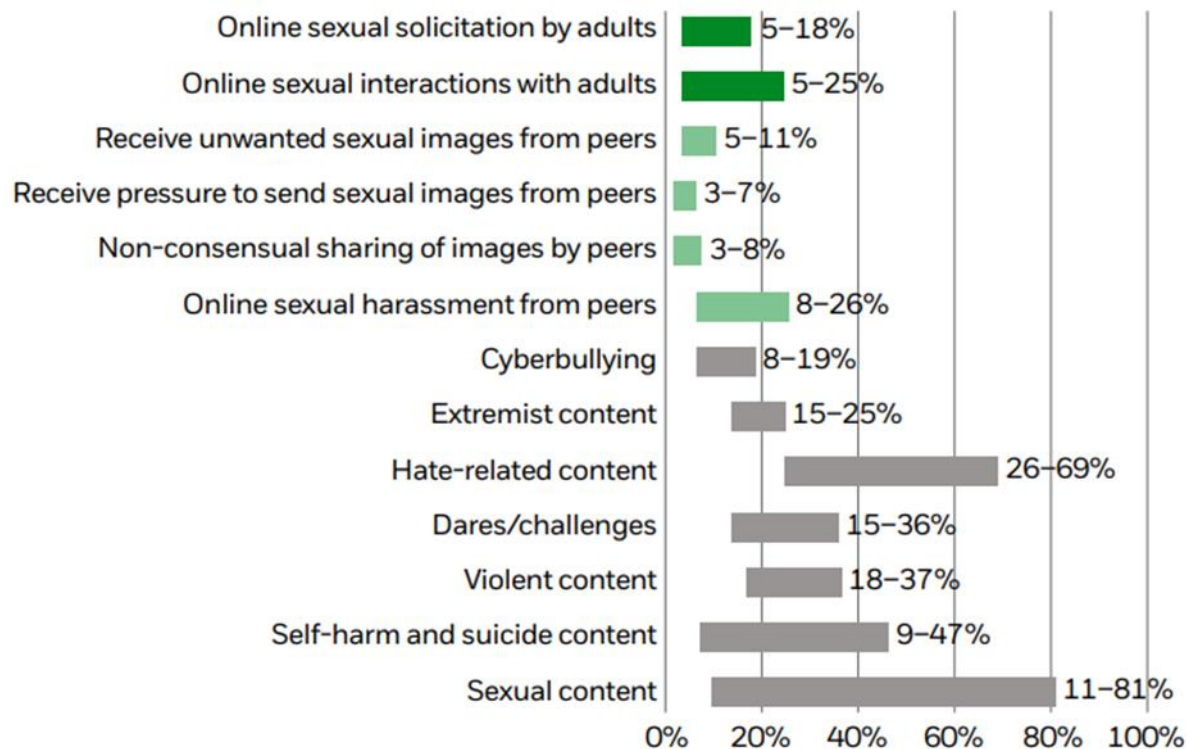
Mae plant yn dweud wrthym y gall dulliau rhy gyfyngol neu osgoi risg waethygu eu teimladau o stigma wrth gael gofal, unigrwydd a phryder yn ogystal â niweidio eu perthnasoedd â chyfoedion. Maen nhw'n dweud wrthym eu bod nhw'n cytuno ac yn deall angen gofalwyr i'w helpu i aros yn ddiogel ond maen nhw hefyd yn dweud wrthym eu bod nhw'n meddwl ei fod yn faes lle mae ychydig o ofalwyr yn cael y cydbwysedd cywir. (Digwyddiadau grŵp Comisiynwyr Ifanc).

Mae angen i ddarparwyr aros mor wybodus â phosibl o ran niwed posibl ar-lein a sut i reoli'r risg mewn ffordd ddiogel ond gymesur i blant a phobl ifanc. Mae angen sesiynau hyfforddi a sesiynau atgoffa byr, mynych ar ofalwyr i'w helpu i reoli'r dechnoleg ddeinamig ac esblygol o safbwynt risg.

Mae ymchwil i ddefnydd o gyfryngau cymdeithasol yn tynnu sylw at ymddygiadau sy'n gysylltiedig â defnydd cadarnhaol a negyddol. Rhai o'r pethau cadarnhaol mwyaf cyffredin yw; creu cymunedau, hunanfyneiant, perthnasoedd para-gymdeithasol iach (deall nad enwogrwydd yw eich ffrind), y gallu i wahaniaethu rhwng cyfryngau cymdeithasol a realiti a'u defnyddio heb amharu ar fywyd bob dydd. Ymddygiadau sy'n gysylltiedig â defnydd negyddol yw; cymryd rhan mewn dadleuon ar-lein, lledaenu sylwadau neu gynnwys cas, perthnasoedd para-gymdeithasol afiach (ymddygiad tebyg i stelciwr neu eilunaddoli enwogion), anallu i wahaniaethu oddi wrth realiti a defnydd cyfryngau cymdeithasol yn tarfu ar fywyd bob dydd (Charmaramam et al, 2022; Hoffner a Bond, 2022; Marengo, Poletti a Settani, 2020).

Mae ymchwil gan ICC (2025) yn dangos **bod defnydd problemus o gyfryngau cymdeithasol a hunan-adroddwyd yn 18% ar gyfer merched a 10% ar gyfer bechgyn.** [Merched ysgol uwchradd yng Nghymru -- defnydd problemus o gyfryngau cymdeithasol](#) Roedd bwlch hefyd rhwng teuluoedd mewn gwahanol sefyllfaoedd economaidd, gyda merched o gartrefi cyfoethog isel a chanolig yn nodi sgoriau ar gyfer defnydd problemus o gyfryngau cymdeithasol ar 21% a 19% yn y drefn honno, sy'n sylweddol uwch na bechgyn yn yr un grwpiau ar 12% a 10%.

Roedd 70% o bobl ifanc a gwblhaodd Ymgynghoriad Niwed Ar-lein (2020) wedi gweld cynnwys ar-lein a oedd naill ai'n dreisgar neu'n gignoeth yn ystod y cyfnod clo. Dim ond 40% sy'n adrodd am niwed ar-lein i'r llwyfannau yr oeddent yn eu defnyddio. Platfformau rhannu fideos, platfformau rhannu delweddau, gemau ar-lein a safleoedd rhwydweithio cymdeithasol yw'r mannau ar-lein mwyaf peryglus. Gall plant ifanc sy'n rhannu dyfeisiau gael eu hamlygu i gynnwys niweidiol a "chynnwys a wthiwyd" heb yn wybod i oedolion, ond nid yw hyn yn amlwg mewn atgyfeiriadau ar gyfer gwasanaethau a gomisiynwyd.

Ffigur 26 - Cyffredinolrwydd Risg Ar-lein - Ffynhonnell - Adolygiad NSPCC Tach. 2023

Mae merched mewn mwy o berygl o gyfarfyddiadau rhywiol ar-lein na dynion – aflonyddu rhywiol, cam-drin delweddau personol, deunydd cam-drin rhywiol plant, ac erledigaeth.

Gall cam-drin delweddau agos gael effeithiau seicolegol a chymdeithasol mwy difrifol i ferched.

Mae pobl ifanc hŷn yn fwy tebygol na phlant iau o roi gwybod am brofiad o gam-drin ar-lein.

“I thought it [excessive exercise and disordered eating] was normal behaviour and so it kind of manifested into my own behaviour because I thought all these women are doing it, and I wasn't seeing any healthy behaviours because I was so isolated [because of Covid-19 lockdown].”

Girl, aged 17 (Gill et al, 2022)

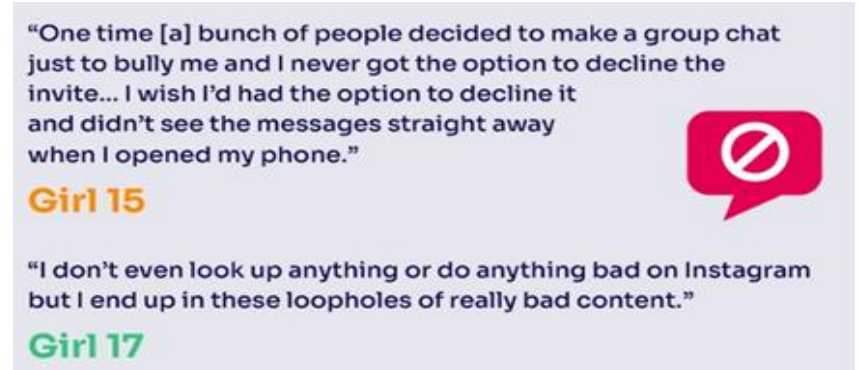
[Cyfryngau Cymdeithasol ac Iechyd Meddwl | Canllaw i Rieni | YoungMinds](#)

Bwriad gweithredu Deddf Diogelwch Ar-lein 2023 yw lliniaru rhai o'r risgiau allweddol o niwed. Mae'r Ddeddf hefyd wedi creu troseddau newydd megis: seiber-fflachio – anfon delweddau rhywiol digroeso ar-lein a rhannu pornograffi “dwfn ffug”, lle defnyddir deallusrwydd artifisial i fewnosod delwedd rhywun i gynnwys pornograffig.

Mae llawer o ganllawiau a chymhorthion i ofalwyr plant a phobl ifanc y gwyddys eu bod mewn perygl neu sydd wedi profi niwed. Disgwylir i ddarparwyr a gofalwyr gymryd rhan mewn hyfforddiant rheolaidd yn y maes esblygol hwn o risg ac angen. Mae arwyddion cam-drin ar-lein yn debyg i fathau eraill o gam-drin: [seiberfwlio](#), [meithrin perthynas amhriodol](#), [cam-drin rhywiol](#) a [cham-fanteisio rhywiol ar blant](#). Mae pobl ifanc 15 i 17 oed mewn perygl arbennig o 'ddweud rhywiol' ar-lein.

Mae rhagor o gyngor ar gael yn [Cam-drin plant ar-lein - Cyngor yr heddlu](#). Addysg [CEOP](#). [Canolfan Rhyngrwyd Diogelach y DU](#) a [Materion Rhyngrwyd](#)

Barn Plant a Phobl Ifanc (Ofcom, 2025: Ymgynghori â phlant ar Gynigion Diogelu Plant ar-lein)

Yn ein cartref ni, rhan o ganlyniadau ein pobl ifanc yw gweithio tuag at gael ffôn symudol y gallant ei ddefnyddio'n ddiogel. Pan fydd ganddyn nhw ffôn symudol, bydd rhai cyfyngiadau a bydd staff gofal yn parhau i fonitro eu defnydd. Rydym yn rhagweithiol gyda dysgu am dechnoleg, er mwyn sicrhau y gallant ddiogelu'r bobl ifanc a'u defnydd o lwyfannau ar-lein.

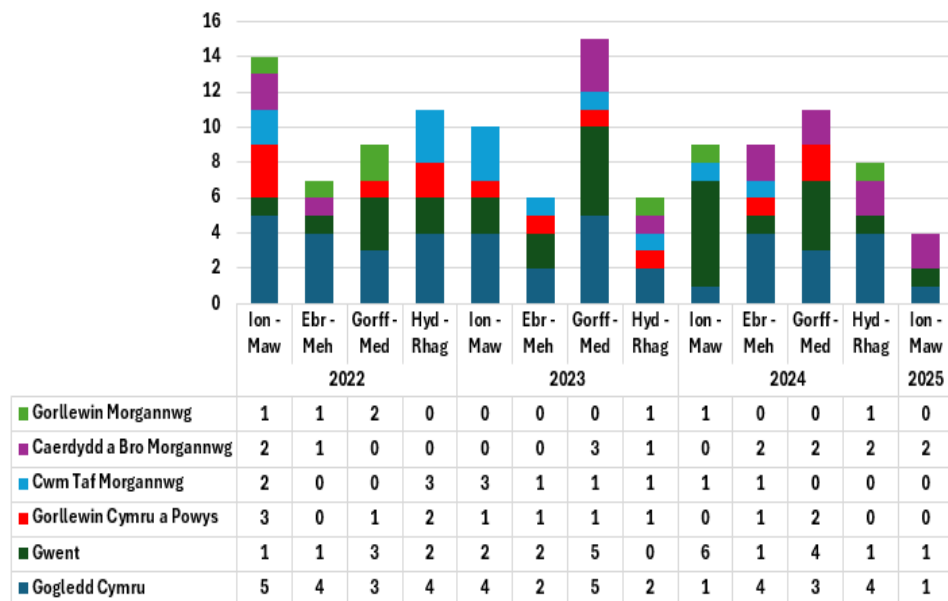
Mae staff gofal yn monitro'r defnydd o fynediad i'r rhyngrwyd a gemau ar-lein. Rydym yn cynnal cyfarfodydd technoleg rheolaidd ar draws y sefydliad at ddibenion rhannu gwybodaeth, er mwyn deall a chadw i fyny â datblygiadau mewn technoleg.

Mae ystafelloedd gwely'r bobl ifanc wedi'u personoli ac mae ganddyn nhw amrywiaeth o deganau/gemau yn eu hystafell. Mae gan bob person ifanc gonsol gemau nad yw wedi'i gysylltu â'r rhyngrwyd, gyda staff yn monitro eu defnydd. Mae ystafell gemau ar wahân, lle mae consolau gemau ar-lein a gemau bwrdd wedi'u storio, a gall pobl ifanc gael mynediad i'r ystafell dan oruchwyliaeth aelod o staff.

Ffynhonnell: 4C QPA, Darparwr Gofal Preswyl, 2024.

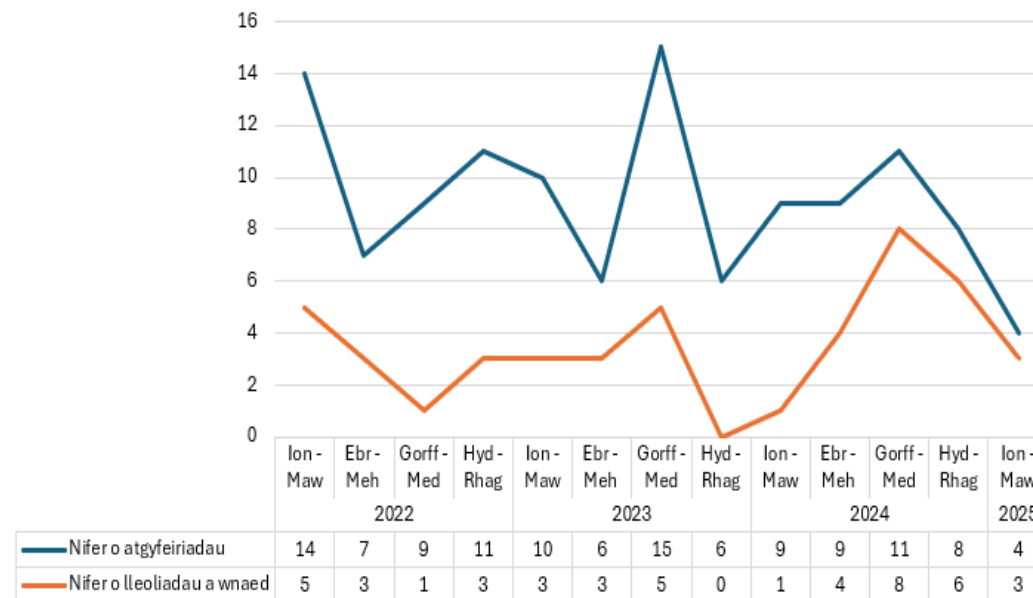
ATGYFEIRIADAU LLES DIOGEL, DARGYFEIRIAD AC ANGHENION CAM I LAWR

Atgyfeiriadau rhanbarthol

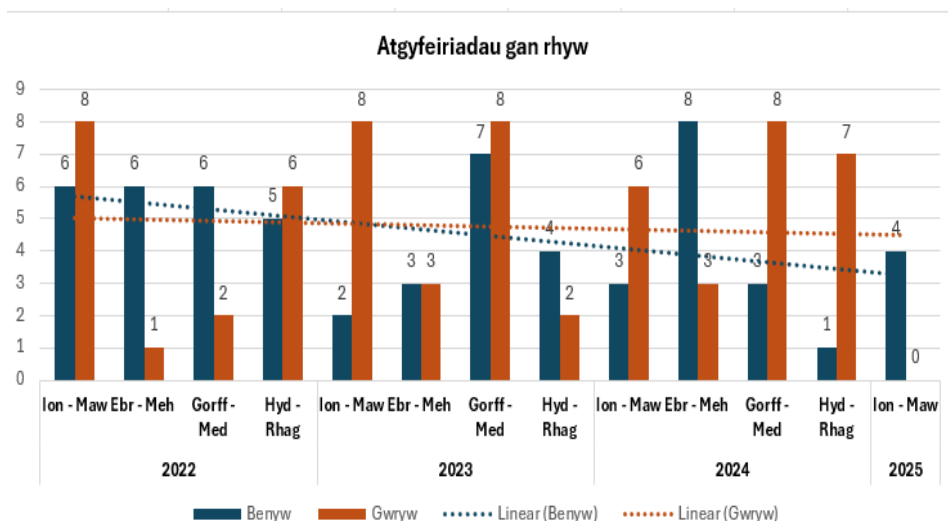
Ffigur 27 - Dadansoddiad Data o atgyfeiriadau o ranbarthau Cymru 2022 – 2025 - Ffynhonnell - Uned Cydlyn Lles Diogel (SWCU)

Nifer o atgyfeiriadau a'r lleoliadau

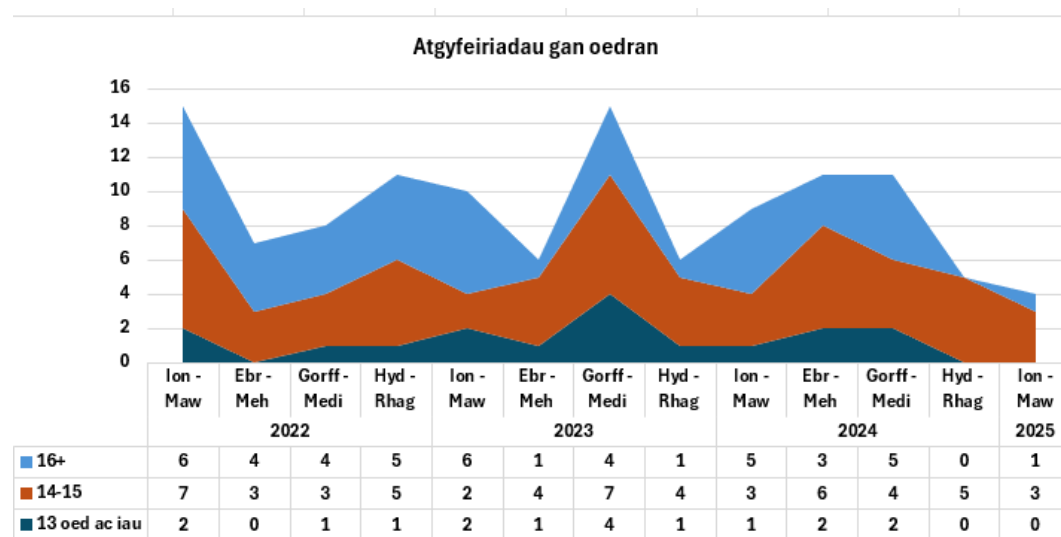

Ffigur 28 - Dadansoddiad Data o atgyfeiriadau a lleoliadau Cymru 2022 – 2025 - Ffynhonnell - Uned Cydlyn Lles Diogel (SWCU)

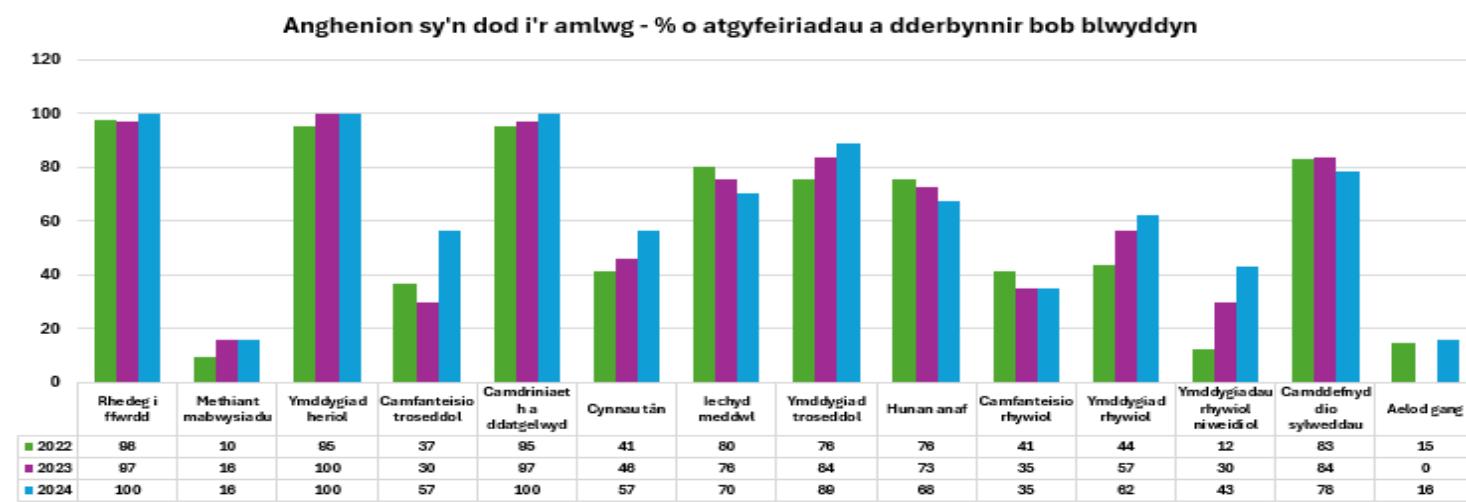
Mae pob atgyfeiriad gofal Lles Diogel ar gyfer Cymru a Lloegr yn cael ei brosesu gan yr Uned Gydlyn Lles Diogel (SWCU) yn Hampshire. Mae atgyfeiriadau'n amrywio dros y cyfnod, ar ei anterth ar ôl Covid yn 2022, ond **mae tuedd ar i lawr yng nghyfanswm yr atgyfeiriadau**. Rhanbarth Gogledd Cymru sydd â'r nifer fwyaf o atgyfeiriadau gofal Lles Diogel bob chwarter, ar wahân i 2 achlysur yn ystod 2024 lle'r oedd gan Went y mwyafrif ac Ion. - Maw. 2025 lle'r oedd gan Gaerdydd a'r Fro y mwyafrif. Ar gyfartaledd, gwnaeth awdurdodau Gogledd Cymru 3 atgyfeiriad bob chwarter yn ystod y cyfnod adrodd hwn. **Ar gyfartaledd mae 4 ail-atgyfeiriad y chwarter gan fod y galw yn fwy na'r cyflenwad ledled Cymru a Lloegr.**

Ffigur 29 - Atgyfeiriadau yn ôl rhyw - 2022-2025 - Ffynhonnell - Uned Cydlyn Lles Diogel (SWCU)

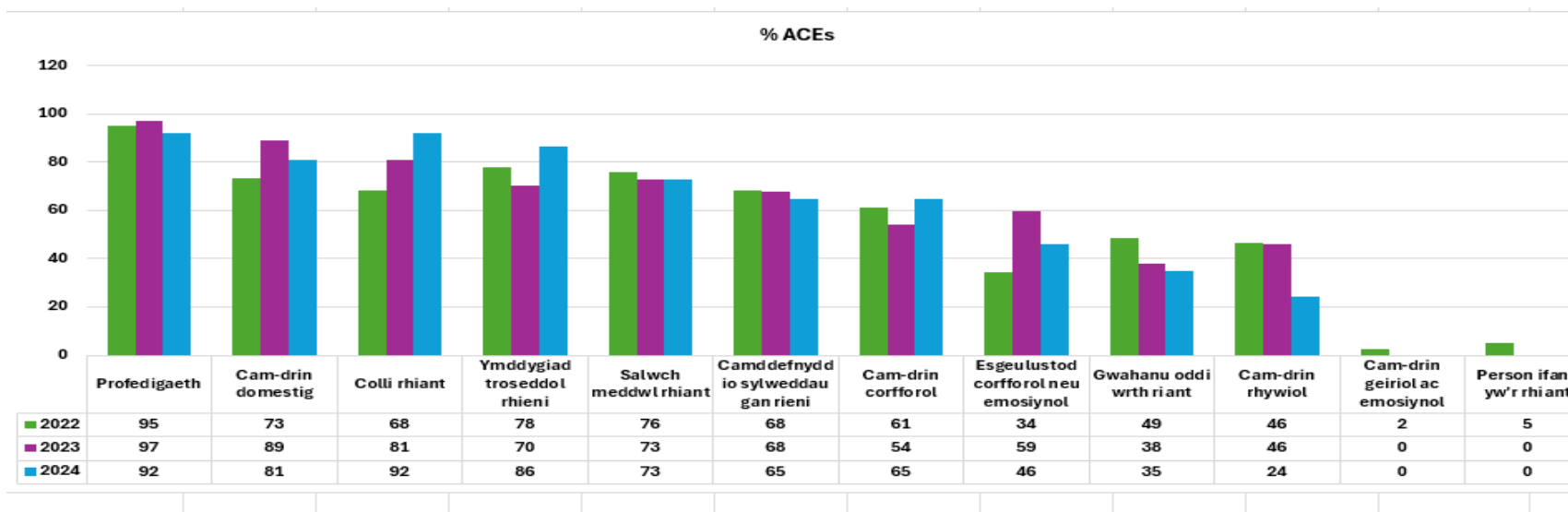
Ffigur 30 - Atgyfeiriadau yn ôl oedran 2022-2025 - Ffynhonnell - Uned Cydlyn Lles Diogel (SWCU)

Ffigur 31 - Anghenion Cyflwynedig - 2022-2024 - Ffynhonnell - Uned Cydlyn Lles Diogel (SWCU)

Mae mwyafrif yr atgyfeiriadau a dderbynnir yn nodi cyfranogiad gwasanaeth iechyd meddwl; mae 75% yn agored i CAMHS.

Mae nifer y symudiadau lleoliad a brofwyd yn cael ei goladu; yr uchaf yw 27 symudiad a'r isaf yw 8 (mewn gofal 5+ mlynedd).

Figur 32 –% ACEs sy'n cyflwyno mewn atgyfeiriadau blynyddol - 2022-2024 - Ffynhonnell - Uned Cydlynw Lles Diogel (SWCU)

Mae plant a phobl ifanc sy'n cael eu hatgyfeirio ar gyfer Gofal Diogel yn dangos lefelau uchel o ACEs a thrawma fel y gwelir yn y dadansoddiad hwn gan SWCU.Y r ACE mwyaf nodedig, sydd â phresenoldeb lleiaf posibl mewn atgyfeiriadau ac sydd yn yr un modd yn brin o dystiolaeth mewn pecynnau gofal a chymorth, yw **PROFEDIGAETH A CHOLLI RHIAINT**. Mae hyn o bosibl yn dangynrychiolaeth o'r proffil anghenion.

Dylai darparwyr a gofalwyr gynorthwyo plant i gael mynediad at gymorth ffurfiol ar ôl galar lle bo angen a deall ei effaith.

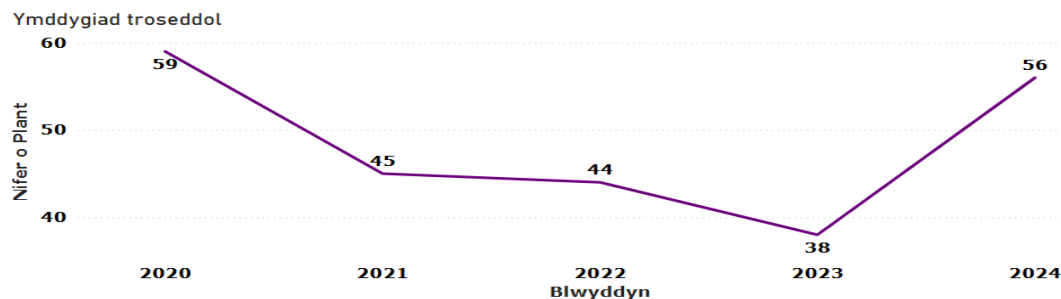
Mae diffyg digonolrwydd Diogel wedi sbarduno **newid yn arfer dod o hyd i leoliadau gan Awdurdodau Lleol, trwy angenrheidrwydd, nid dewis**. Er bod atgyfeiriadau Diogel yn lleihau'n gyffredinol, nid yw'r proffil anghenion amlochrog ar y pen uchaf hwn yn lleihau. Mae anghenion yn adlewyrchu atgyfeiriadau preswyl i raddau helaeth ond gyda phlant mewn trallod ac argyfwng yn ychwanegu at y craffter. **Mae gofal diogel yn annigonol o ran capasiti a gallu i ddiwallu'r galw'n llawn.**

Yn ymarferol, mae atgyfeirio am leoliadau preswyl a fydd yn derbyn **trefniadau amddifadu o ryddid wedi cynyddu dros y cyfnod o 5 mlynedd**. Mae'r defnydd o drefniadau amddifadu o ryddid mewn gofal nad yw'n ddiogel wedi gweld twf sy'n fwy na'r gostyngiad yn yr atgyfeiriadau i Ddiogel. Bu twf hefyd mewn lleoliadau dros dro sy'n gweithredu heb gofrestru (OWR) y mae Awdurdodau Lleol yn ceisio eu lleihau ond os oes angen, fel dewis olaf cânt eu tywys trwy broses gofrestru gyda AGC gyda phlentyn yn ei le.

Mae monitro a dadansoddi gwybodaeth yr Adran Amddiffyn a gafwyd o [Arsyllfa Cyfiawnder Teuluol Nuffield](#), yn adrodd yn 2024, bod 1,280 o blant yn destun ceisiadau yng Nghymru a Lloegr, cynnydd amcangyfrifedig o ddeg gwaith mewn 7 mlynedd. Yn 2024, roedd 261 o geisiadau am Orchmynton Diogel i osod plant mewn cartref plant diogel, ond dros bum gwaith y nifer (1280) o geisiadau DoL i'r Llys. Mae hyn yn adlewyrchu **tuedd gynyddol ac mae Cymru yn y 5 rhanbarth gorau** dros y cyfnod adrodd. Mae ADSS Cymru yn parhau i drafod â Llywodraeth Cymru ynghylch capasiti, lleoliad, maint a model gofal Gofal Diogel sydd ar gael i blant Cymru yng Nghymru. Mae cyd-destun Deddf Iechyd, Gofal, Lles a Chymunedau yn ychwanegu haen ychwanegol o gymhlethdod at y cyfnod cyn 2030 hwn.

TROSEDDOLDEB; BREGUSRWYDD, CAMFANTEISIO A THROSEDDOLI

Mae dadansoddiad atgyfeiriadau yn dangos, ar ôl dirywiad graddol diweddar, bod nifer y plant a'r bobl ifanc sydd â phroffil anghenion sy'n gysylltiedig â throseddoldeb yn cynyddu ar gyfer gofal a gomisiynwyd.

Y 3 chategori o angen sy'n cydberthyn fwyaf cryf yw ymddygiad heriol, gan gynnwys dianc (84%) ymddygiad ymosodol a threisgar (71%) a chamddefnyddio sylweddau (65%).

Proffiliau cydberthynol llai aml ond nodedig yw risg o gamfanteisio rhywiol, niwroamrywiaeth ac anghenion cyfathrebu, hunan-niweidio ac iechyd meddwl. Mae dadansoddiad o ddata ciplun o gyfanswm nifer y plant a'r bobl ifanc sy'n derbyn gofal sydd ar agor i Dimau Cyfiawnder

Figur 33 - Data tueddiadau ar gyfer atgyfeiriadau gan gynnwys ymddygiad troseddol – Ffynhonnell – Data atgyfeirio CCSR 2020-24

leuenctid yng Nghymru yn ôl troed yr Heddlu rhwng 2020 a 2024 yn cynnig mewnwelediadau ar anghenion. Mae'r data hyn yn cynnwys y rhai sy'n derbyn gofal mewn trefniant teuluol, gofal maeth, gofal preswyl, neu lety Diogel. Mae plant sy'n derbyn gofal yn y trefniadau hyn yn cynrychioli 15% o gyfanswm y llwyth achosion, sy'n amlwg yn anghymesur o'i gymharu â'r 1.1% o blant sy'n derbyn gofal fel cyfran o blant dan 18 oed yng Nghymru.

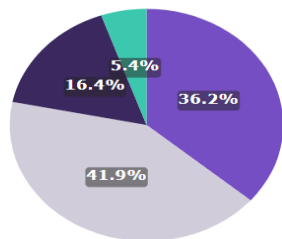
Ar draws pob rhanbarth, **mae dynion yn fwy tebygol o gael eu troseddoli** am gyflawni troseddau. Mae'r rhan fwyaf o blant a phobl ifanc sy'n derbyn gofal sy'n ymwneud â throseddu **rhwng 13 a 17 oed**. Yr oedran cyfartalog ar gyfer trosedd cyntaf ledled Cymru yw 13.9 oed ac oedran cyfartalog plant sy'n ymwneud â'r Tîm Cyfiawnder leuenctid yw 14.9 oed. Yng Ngogledd Cymru mae hyn yn hŷn, sef 15.4 mlynedd. **Mae pobl ifanc 17 oed yn cyfrif am 29% o'r holl achosion.** Pan fyddwn yn dadansoddi oedran plant sy'n cael eu troseddoli fel byw mewn gofal preswyl a gofal maeth, mae'r patrwm yn wahanol. Mae data'n dangos bod troseddu'n dechrau'n gynharach yn y ddau ac yn cyrraedd uchafbwynt yn gynharach.

Mae dadansoddiad o ddata ciplun yn dangos gwahaniaethau rhanbarthol a mwy o droseddau a gyflawnwyd gan bobl ifanc mewn gofal preswyl a maeth yn rhanbarthau trefol De Cymru a Gwent. Mae data De Cymru a Gwent hefyd yn dangos, i'r rhai sy'n byw mewn lleoliadau maeth a phreswyl, fod cyfran uwch o blant yn cael eu troseddoli tra byddant mewn gofal. Mae'r duedd yng Ngogledd Cymru a Dyfed Powys yn awgrymu'r gwrthwyneb, gyda mwy o blant mewn gofal yn ymddwyn yn droseddol cyn dod yn blant sy'n derbyn gofal. Mae nodweddion daearyddol rhanbarthau De Cymru a Gwent, sy'n cynnwys 3 dinas fwyaf Cymru; Caerdydd, Abertawe a Chasnewydd; yn rhoi'r cyd-destun o debygolrwydd uwch o fod yn agored i droseddu mewn ardaloedd trefol â phoblogaeth uchel, yn enwedig yr ardaloedd hynny o amddifadedd uchel. Mae'r data hwn yn dangos y gallai plant sy'n derbyn gofal sy'n agored i gael eu targedu gan droseddwyr fod mewn mwy o berygl o gael eu troseddoli yn yr ardaloedd hyn ac nad yw rhai darparwyr gofal yn gallu lliniaru'r risgiau hyn na meithrin ffactorau amddiffynnol digonol.

O'r plant sy'n derbyn gofal sydd ar gael i Dimau

Nifer o Troseddau fesul Plentyn wedi'u Grwpio yn ôl Categori

Categori a. 1-2 b. 3-10 c. 11-20 d. 20+

Ffigur 34 – Nifer y troseddau yn ôl CLA - Ffynhonnell - Data Tîm Cyfiawnder Ieuenctid Cymru

Cyfiawnder Ieuenctid, mae 60% yn byw mewn gofal preswyl a gofal maeth, ac mae 25% arall yn byw gyda'u teulu. Pan ystyriwn nifer y troseddau a throseddu dro ar ôl tro, y cyfartaledd cenedlaethol yw 6 throsedd fesul plentyn, Gogledd Cymru yw'r uchaf â chyfartaledd o 8 trosedd. De Cymru sydd â'r nifer fwyaf o blant a phobl ifanc yn cyflawni troseddau, ond y nifer cyfartalog isaf sef 5. Gellir grwpio'r prif fathau o droseddau fel trais, difrod troseddol/trefn gyhoeddus, lladrad, cyffuriau (gan gynnwys alcohol) ac ymosodiad rhywiol. **Mae trais yn cyfrif am dros 40% o gyfanswm y mathau o droseddau a'r uchaf ar draws holl ranbarthau Cymru.**

Mae'r rhai sydd wedi troseddu'n dreisgar wedi profi cam-drin emosiynol a chorfforol, esgeulustod, gwaharddiadau o'r ysgol a chwalfa lleoliadau lluosog yn aml, gyda chysylltiadau cryf â chamddefnyddio cyffuriau neu alcohol a cholli mislif. Mae camfanteisio troseddol ar blant, lle mae'r plentyn yn ymwneud â chyfiawnder ieuenctid, yn fwyaf cyffredin ar draws ardal heddlu De Cymru, 45-50% yn uwch na'r ardal heddlu agosaf sef Gwent. Camfanteisio

Mae Jay yn fachgen 9 oed, a oedd yn byw gyda'i fam a'i frodyr a'i chwiorydd iau gynt. Anghenion cyflwyno Jay yw camreoleiddio emosiynol ac ymosodiadau mynych; addysg wedi'i tharfu gan nad yw wedi mynychu'r ysgol yn gyson am sawl mis ac yn aros am diwtor 1:1. Mae ganddo ddiffyg trefn arferol: strwythur lleiaf posibl gartref, yn enwedig cwsg, prydau bwyd a hylendid. Mae gan Jay anawsterau ymlyniad; mae'n ei chael hi'n anodd ffurfio a chynnal perthnasoedd iach â chyfoedion ac yn arddangos ymddygiadau obsesiynol pan fydd yn cysylltu ag eraill.

Mae ymddygiadau Jay wedi dod yn gynyddol risg uchel. Cynnuau tân: nifer o ddigwyddiadau o gynnuau tanau yn y gymuned ac y tu mewn i eiddo. Ymosodedd corfforol: tuag at y teulu, gan gynnwys ei fam a'i nain. Ymddygiad gwrthgymdeithasol: lladrad, fandaliaeth, ac ymddygiad bygythiol mewn mannau cyhoeddus. Dianc: mae'n gadael cartref yn rheolaidd heb oruchwyliaeth am gyfnodau hir, gan ddychwelyd yn aml dim ond ar ôl ymyrraeth yr heddlu. Dywed ei fam nad yw hi'n gallu rheoli ei ddiogelwch. Mae tad Jay, a ryddhawyd o'r carchar yn ddiweddar, wedi dewis peidio â chymryd rhan mewn cysylltiad, gan nodi ei ansefydlogrwydd ei hun.

Proffil risg Jay: Mae Jay yn cymryd rhan mewn gweithgareddau peryglus fel dringo sgaffaldiau, reidio ei feic mewn mannau anniogel, a chymdeithasu â phobl ifanc hŷn. Mae wedi gwneud bygythiadau, gan gynnwys lladd ei fam yn y dyfodol, ac wedi niweidio aelodau o'r teulu yn gorfforol. Yn y gymuned: Mae ymddygiad Jay wedi achosi gofid i drigolion a busnesau, gan gynnwys lladrad a difrod i eiddo. Mae Jay yn agored i gael ei gamfanteisio oherwydd ei bresenoldeb heb oruchwyliaeth yn y gymuned a'i ddiffyg ofn awdurdod. Mae angen cymorth therapiwtig ar Jay i fynd i'r afael â thrawma, rheoleiddio emosiynol a sgiliau cymdeithasol.

Er gwaethaf yr heriau, mae Jay wedi dangos hoffter tuag at ei deulu mewn adegau tawelach. Gall fod yn gwrtais ac ymgysylltu â gweithwyr proffesiynol dethol. Mae ganddo ddiddordeb mewn beiciau a gweithgareddau awyr agored, gan gynnwys profiadau cadarnhaol mewn prosiect beicio dan arweiniad pobl ifanc.

Astudiaeth Achos Atgyfeirio.

rhywiol ar blant sy'n cael ei gofnodi amlaf yng Ngwent.

Dylai darparwyr fod yn gyfarwydd â [Phrotocol Cymru Gyfan](#) ar leihau troseddoli a defnyddio'r Pecyn Cymorth Pobl Goll fel rhan o'u hyfforddiant craidd gyda'r gweithlu [Lleihau Troseddoli plant ac oedolion ifanc sydd wedi bod mewn gofal yng Nghymru: Pecyn Cymorth Ymarferol i Weithwyr Proffesiynol - Pobl ar Goll](#). Mae Awdurdodau Lleol yn disgwyl i ddarparwyr gefnogi'r defnydd o ddull ataliol ar gyfer technegau ymarfer cyfyngol sy'n bodloni egwyddorion [Fframwaith Lleihau Arferion Cyfyngol](#) Llywodraeth Cymru.

Mae Frank yn wryw 16 oed, a aeth i ofal yn 10 oed, oherwydd cam-drin domestig gan rieni, ei gamddefnydd o sylweddau, ymddygiad troseddol ac esgeulustod. Bu Frank yn byw mewn cartref maeth am 5 mlynedd, a ddaeth i ben oherwydd ei ymddygiad heriol gartref ac yn y gymuned, a oedd yn cynnwys ymwneud yn aml â'r heddlu am ymddygiad gwrthgymdeithasol.

Roedd chwiliadau am gartrefi eraill yn aflwyddiannus. Cafodd Frank a brawd eu lleoli gydag aelod o'r teulu, fel yr unig opsiwn oedd ar gael. Daeth y lleoliad gyda'r teulu i ben o fewn 6 mis ac aeth Frank ar goll am sawl diwrnod.

Ers hynny, mae wedi byw mewn lleoliad heb ei gofrestru, mae'n mynd ar goll ddwywaith yr wythnos ar gyfartaledd ac mae'n destun camfanteisio troseddol. Mae'n camddefnyddio sylweddau anghyfreithlon, ac mae ei ymddygiad cyffredinol yn anwadal ac yn elyniaethus tuag at oedolion.

Atgyfeiriwyd Frank at YJS pan oedd yn 10 oed ar gyfer gwaith dargyfeirio, ac mae wedi dangos rhywfaint o ymrwymiad i newid ei ymddygiad. Dywedodd ei ysgol yn flaenorol fod ganddo botensial mawr ond ei fod wedi cael trafferth cynnal ei addysg trwy gael ei wahardd sawl gwaith am ymddygiad gwrthgymdeithasol.

Mae gan Frank droseddau troseddol blaenorol gan gynnwys trais, lladrad a difrod troseddol i eiddo.

Astudiaeth Achos Atgyfeirio.

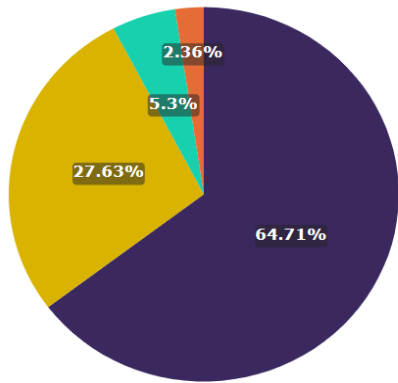
EFFAITH BOSIBL COVID-19 AR ANGHENION

Trwy gydol y dadansoddiad mae edau sy'n ymwneud â chynnydd mewn ymddygiadau a gyflwynir, profiadau plant a adroddir a'u hanghenion ar ôl Covid. Mae cyfran uchel (65%) o'r priodoleddau a nodwyd o fewn y proffiliau yn dangos cynnydd sydyn yn 2021, gan gyrraedd uchafbwynt yn 2022, gan leihau neu sefydlogi yn 2023 i 2024 ond ar gyfradd uwch na chyn Covid.

Er na allwn fod yn sicr bod y rhain yn ganlyniad uniongyrchol i Covid-19 a phrofiadau plant o fywyd yn ystod y cyfnod clo. Mae'n ymddangos bod y patrymau hyn yn cydberthyn ag ymchwil ehangach i effaith Covid ar blant yn y boblogaeth gyffredinol ac ar blant sy'n derbyn gofal.

Canran yr Ymddygiadau, Profiadau neu Anghenion gyda Phigau Covid

Lliw ● Pigyn Covid ● Cynnydd cyffredino ● Uwch yn 2020 ● Dim newid mawr

Ffigur 35 – % o Ymddygiadau, Profiadau ac Anghenion a gynhwyswyd mewn atgyfeiriadau yr effeithiwyd arnynt gan gynnydd sydyn Covid mewn niferoedd – Ffynhonnell – Data atgyfeirio y 4C CCSR – 2020-2024

RHIANT A PHLENTYN

Mae **anghenion gofal a chymorth babanod a phlant**, ar draws pob math o leoliad, yn ymwneud yn bennaf â diogelu. Mae gan nifer fach anghenion iechyd sy'n gysylltiedig ag iechyd gwael y fam yn ystod beichiogrwydd neu ofal cyn-enedigol.

Mae **anghenion ac ymddygiadau rhieni** ar eu huchaf ar gyfer perthnasoedd camdriniol a threisgar, a chamddefnyddio cyffuriau ac alcohol. Dyma hefyd yr anghenion sydd leiaf tebygol o dderbyn cynigion lleoliad neu baru; y prif fwlch mewn digonolrwydd. Y proffil anghenion nesaf mwyaf cyffredin yw merched ifanc, sydd yn aml â phrofiad o ofal eu hunain, sydd ag angen rhianta, neu ddefnydd cymdeithasol rhieni o gyffuriau meddal, hunan-niweidio, ADHD ac anghenion dysgu ychwanegol.

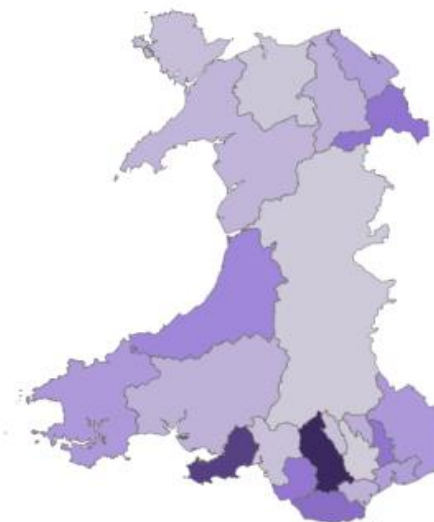
Roeddwn i'n poeni y byddwn i'n cael fy ngwylio trwy'r amser, gyda rhywun ddim ond yn cymryd nodiadau ddim yn helpu. Pan gyfarfûm â (gofalwyr) roeddwn i'n teimlo wedi ymlacio ar unwaith, wnaethon nhw ddim fy marnu a gwnaethon nhw fy helpu i ddysgu sut i fod yn fam dda ac ymddiried ynof fy hun. Byddaf bob amser yn ddiolchgar am yr amser hwnnw.

Ffynhonnell: Mam â phrofiad o ofal, 2020.

Mae lleoliadau rhiant a phlentyn yn garfan gymharol fach o leoliadau asesu tymor byr, ac mae cyfran ohonynt dan gyfarwyddyd y Llys. Weithiau mae lleoliadau dan gyfarwyddyd llys yn brin o atgyfeiriadau sy'n rhwystro dadansoddiad o angen. Cyfanswm y chwiliadau am leoliadau rhwng 2020 a 24 oedd 991 ar gyfer 520 o grwpiau teulu unigol.

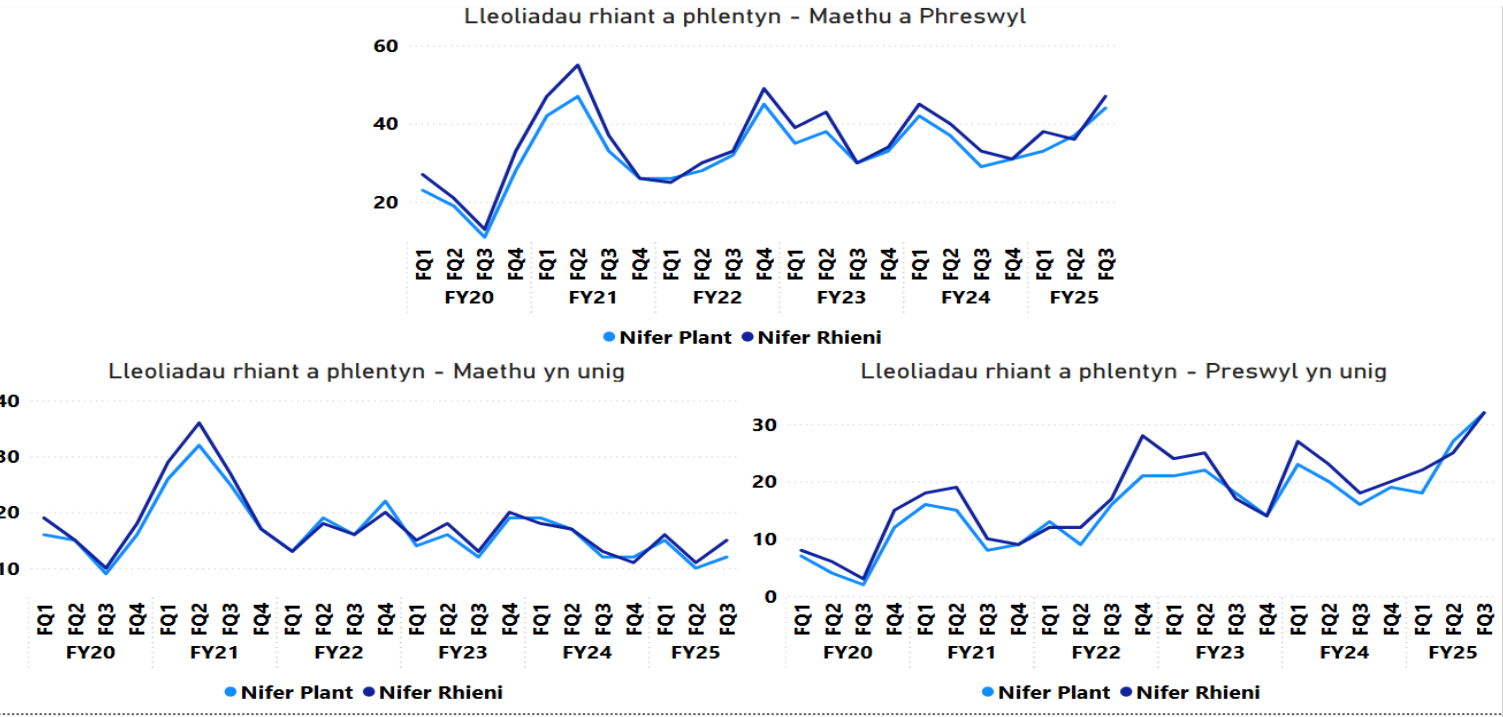
Mae 87% o chwiliadau am ofal maeth rhiant a phlentyn, ond mae nifer y lleoliadau maeth sy'n deillio o hyn yn lleihau'n raddol, yn bennaf oherwydd diffyg digonolrwydd, sy'n dylanwadu ar duedd sy'n lleihau ychydig yng nghyfanswm y lleoliadau rhiant a phlentyn, ond hefyd **cynnydd a adroddwyd mewn anghenion rhieni sy'n arwain gofalwyr maeth i ystyried na ellir rheoli risg yn ddiogel yn eu cartrefi**.

Roedd chwiliadau am leoliadau rhiant a phlentyn fwyaf cyffredin yn Abertawe a RhCT, ond gyda phob awdurdod yn chwilio o leiaf unwaith. Yn RhCT y gwnaed lleoliadau amlaf gyda chyfradd paru lwyddiannus o 53% rhwng 2020 a 2024, fodd bynnag, gan adlewyrchu'r duedd am ostyngiad mewn lleoliadau maeth rhiant a phlentyn gyda gostyngiad sydyn ar draws 2023 a 2024. Cofnodir bod 90% o chwiliadau cychwynol am ofalwyr maeth rhiant a phlentyn heb dderbyn unrhyw ymateb addas yn 2024.

Ffigur 36 - Atgyfeiriadau Rhiant a Phlentyn – Data atgyfeiriadau CCSR Ffynhonnell 4C 2020-2024

Mae cyfran y lleoliadau preswyl rhiant a phlentyn yn cynyddu ac mae twf sylweddol mewn capasiti preswyl yng Nghymru yn parhau, gyda 4 lleoliad yn cynnig 79 o leoliadau ym mis Mawrth 2025.

Ffigur 37 – Lleoliadau Rhiant a Phlentyn Cyffredinol a rhaniad yn ôl Maethu a Phreswyl – Ffynhonnell data lleoliadau CCSR 4C 2020 - 2025

Lleoedd Preswyl i deuluoedd gan Awdurdod Lleol

CLI Cymraeg	Max Places
Merthyr Tudful	24
Pen-y-bont ar Ogwr	33
Sir Ddinbych	22

Ffigur 38 – Lleoedd Canolfannau Preswyl i Deuluoedd yn ôl ALL – Ffynhonnell – 4C CCSR

Nid yw'r capasiti cynyddol hwn yn adlewyrchu'r galw am leoliadau preswyl i rieni a phlant yng Nghymru ac mae gorgyflenwad yn arwain at fwy o deuluoedd yn cael eu lleoli yng Nghymru o Loegr.

Nid oes angen lleoliadau preswyl pellach i rieni a phlant (a ddosbarthir o dan RISCA fel canolfannau asesu teuluoedd) yng Nghymru o ran capasiti. Fodd bynnag, mae'r lleoliadau yng Nghymru yn sylweddol uwch o ran pris o'i gymharu ag yn Lloegr, gyda diffyg tryloywder cost yn erbyn pris yn amlwg gyda rhai darparwyr. Byddai'r 4C yn croesawu trafodaethau gyda darparwyr a all gynnig gwell gwerth am arian i Awdurdodau Lleol.

Mae Awdurdodau Lleol yn gweithio gyda Maethu Cymru i ddenu gofawyr maeth newydd i fod yn rhiant a phlentyn, a bydd gwasanaethau rhanbarthol newydd yn rhannu gwersi a ddysgwyd wrth iddynt ddatblygu. Anogir asiantaethau gofal maeth annibynnol i gynnal y capasiti presennol, gan ganolbwyntio ar feithrin cydnerthedd gofawyr a rheoli risg, i ategu twf arfaethedig y sector cyhoeddus.

Roedd atgyfeiriad yn wreiddiol yn gofyn am leoliad rhiant maeth a phlentyn heb unrhyw ymatebion addas. Er bod gan ddarparwyr maeth rhiant a phlentyn ar gael, nid oedd ganddynt ofalwyr y gellid eu paru'n briodol. Daethpwyd o hyd i leoliad addas gyda Chanolfan Asesu Teuluoedd o fewn rhanbarth yr awdurdod lleol.

Dyma chweched beichiogrwydd mam, gyda'i 5 o blant hŷn yn byw gyda neiniau a theidiau ar hyn o bryd oherwydd trais domestig ac amodau cartref gwael sy'n arwain at broblemau esgeulustod. Mae teulu yn ffactor pwysig ym mywyd mam a bydd angen cynnal cysylltiad. Nid yw lleoliad dad yn hysbys ar hyn o bryd, ond ystyrir ei fod yn berygl i'r fam a'r babi.

Mae angen i bobl gyfathrebu â Mam mewn iaith syml er mwyn iddi allu deall beth oedd yn digwydd. Efallai bod ganddi anabledd dysgu, ond nid yw hyn wedi ei ddiagnosis oherwydd faint o addysg a gollodd. Mae Mam wedi cael ei cham-drin yn gorfforol ac yn emosiynol gan ei phartneriaid blaenorol ac mae'n eithriadol o agored i niwed. Gall Mam hefyd fynd yn flin pan gaiff ei herio ond mae hi'n dysgu mecanweithiau ymdopi.

Oherwydd ei beichiogrwydd, mae Mam wedi rhoi'r gorau i gymryd meddyginiaeth ar gyfer pryder ac iselder. Mae'n debygol y bydd angen adfer hyn ar ôl iddi roi genedigaeth i gefnogi ei hanawsterau iechyd meddwl. Er bod gan Mam hanes o gamddefnyddio cyffuriau ac alcohol, nid oes unrhyw bryderon yn ystod ei beichiogrwydd, gan ddarparu canlyniadau tocsicoleg negyddol.

Ar ôl eu lleoli yn y cartref preswyl, cynhaliwyd asesiad i ddeall anghenion y teulu cyfan a pha ganlyniadau fyddai'n cael eu mesur i sicrhau bod y penderfyniadau cywir yn cael eu gwneud ar ddiwedd y lleoliad. Trafodwyd cynlluniau ar gyfer gadael a phontio o'r gwasanaeth ar ddechrau'r lleoliad i nodi cefnogaeth allgymorth bosibl ac asesiadau cymunedol a allai fod yn ofynnol.

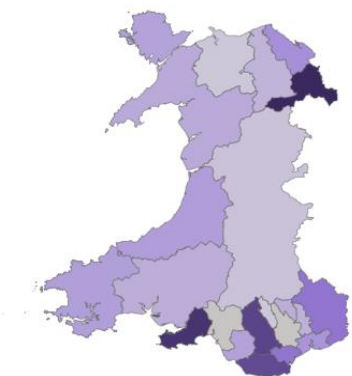
Defnyddiodd y darparwr offeryn asesu cynhwysol a gynlluniwyd i gynorthwyo rhieni ag anableddau dysgu. Fe wnaeth ganiatáu Mam ddangos tystiolaeth lwyddiannus o sut y gallai fagu ei phlentyn (phlant) yn ddiogel a chefnogodd system goleuadau traffig ei dealltwriaeth o'r asesiad.

Astudiaeth Achos Atgyfeirio

BRODYR A CHWIORYDD

Yn bennaf, **mae chwiliadau am frodyr a chwiorydd i fyw gyda'i gilydd am ofal maeth (98%)** nid gofal preswyl. Mae nifer gynyddol o leoliadau brodyr a chwiorydd yn cael eu comisiynu'n allanol, wrth i lefelau meddiannaeth gofalmwyr Awdurdod Lleol gynyddu o 2020/21, cododd nifer y tendrau ar gyfer lleoliadau brodyr a chwiorydd a gomisiynwyd yn sydyn cyn setlo i duedd fwy sefydlog. Mae'r duedd atgyfeirio dros y 5 mlynedd diwethaf wedi'i dangos gyferbyn ochr yn ochr â maint y grŵp o frodyr a chwiorydd sy'n cael eu hatgyfeirio.

2020 - 2024 Grwpiau brodyr a chwiorydd

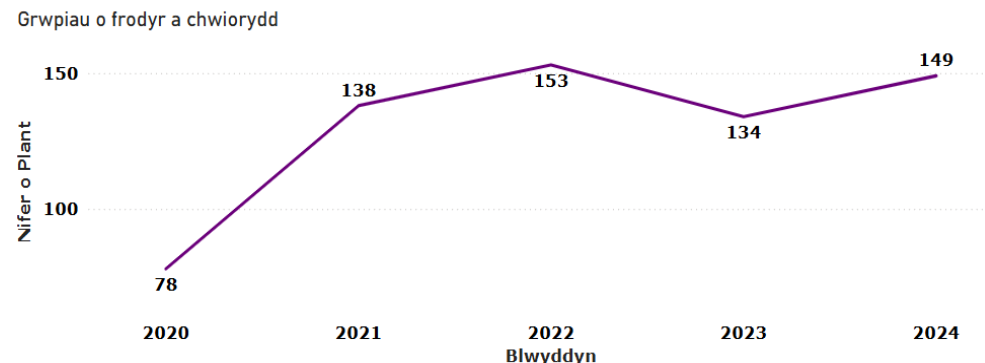

Ffigur 41 – Grwpiau Brodyr a Chwiorydd – Data atgyfeirio CCSR y 4C 2020-2024

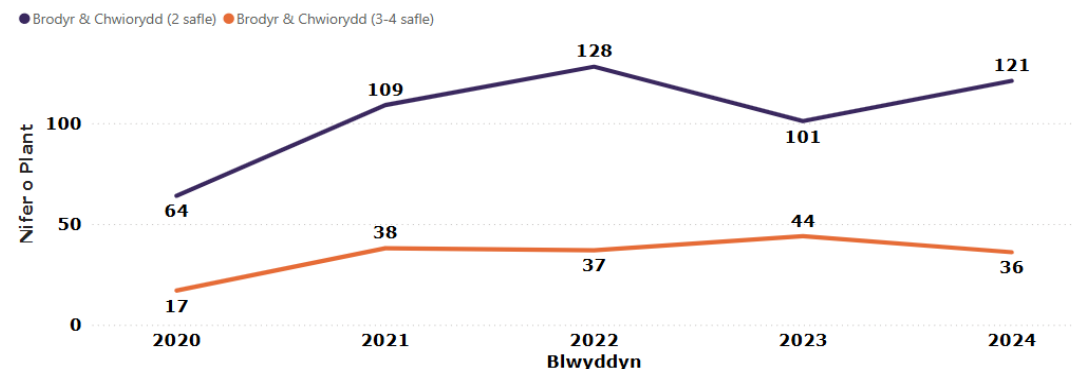
Mae'r galw daearyddol am leoliadau ar gyfer grwpiau o frodyr a chwiorydd yn fwyaf nodedig yn RCT, Bro Morgannwg, Abertawe a Wrecsam.

Mae Awdurdodau Lleol yn adrodd nad yw 37% o atgyfeiriadau ar gyfer lleoli brodyr a chwiorydd yn derbyn unrhyw ymateb addas, ac yn y rhan fwyaf o'r achosion hyn mae brodyr a chwiorydd yn cael eu hatgyfeirio'n unigol ar gyfer gofalmwyr.

Yn anecdotaidd, mae darganfyddwyr lleoliadau wedi nodi grwpiau cynyddol o frodyr a chwiorydd o 5 neu fwy o blant sydd angen gofal ddechrau 2025, yn enwedig ledled De-ddwyrain Cymru. Bydd hyn yn cael ei fonitro trwy'r data yn y dyfodol.

Ffigur 39 – Nifer yr atgyfeiriadau ar gyfer tuedd grŵp brodyr a chwiorydd – Ffynhonnell data atgyfeirio CCSR 4C 2020-2024

Ffigur 40 - Nifer yr atgyfeiriadau ar gyfer tuedd grwpiau brodyr a chwiorydd bach a mwy – Ffynhonnell data atgyfeirio CCSR 4C 2020-2024

Roedden ni ar ein pennau ein hunain llawer, roedden ni bob amser gyda'n gilydd. Fi yw'r hynaf ac rwy'n helpu i ofalu. Rydw i'n eu colli nhw gymaint er bod (gofalmwyr) yn gadael i ni ffonio ac anfon negeseuon a chwrdd yn y parc neu ar y traeth. Rydyn ni eisiau bod gyda'n gilydd. Ffynhonnell: Arolwg 360 Gradd, 4C QPA, 2022.

Mae Jamie a'i frawd a'i chwaer wedi cael eu rhoi mewn lleoliad maeth gyda'i gilydd ers 10 niwrnod. Nid yw ei ofalwyr presennol yn teimlo y gallant ymdopi â'r tri phlentyn. Hoffai'r awdurdod lleol i'r plant aros gyda'i gilydd (Jamie, 9 oed, Cameron, 7 oed a Sally, 3 oed).

Mae Jamie yn blentyn allblyg a chymdeithasgar iawn. Mae Jamie wedi cyrraedd ei holl gerrig milltir datblygiadol ac nid oes unrhyw bryderon iechyd hysbys nac anghenion iechyd heb eu diwallu. Mae Jamie yn frawd hŷn amddiffynnol i'w frawd a'i chwaer iau. Mae Jamie yn fachgen egniol ac yn dwlu ar fod yn yr awyr agored, mae ganddo ddiddordeb arbennig mewn rygbi a hoffai ymuno â chlwb lleol ac mae wrth ei fodd yn siarad am rygbi a chwaraeon eraill.

Dyma leoliad maeth cyntaf Jamie ac yn ddealladwy pan ddaeth i ofal, roedd yn ofidus ac wedi'i lethu, gan arwain at iddo redeg i ffwrdd o'i gartref maeth a gwrthod dychwelyd felly galwyd yr heddlu, nid yw hyn wedi digwydd eto, ond mae'n cael pethau'n anodd ar hyn o bryd.

Mae brawd Jamie, Cameron, yn encilgar ac mae ganddo dymer swil o'i gymharu â Jamie. Mae Cameron yn cael trafferth â'i leferydd ac yn aml yn dibynnu ar Jamie i gyfieithu iddo. Mae Cameron yn derbyn cymorth lleferydd ac iaith yn yr ysgol. Nid yw Cameron yn hoffi siarad ag oedolion ac mae angen rhoi llawer o gynhesrwydd emosiynol iddo yn ogystal â strwythur a ffiniau. Mae'n well gan Cameron chwarae ar ddyfeisiau electronig ac mae'n amharod i fynd i'r gymuned a chwarae y tu allan ond gall Jamie ei annog i wneud hynny.

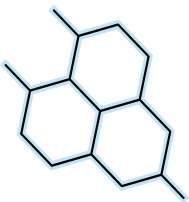
Mae Jamie a Cameron yn mynychu'r ysgol gynradd leol ar hyn o bryd. Bydd Jamie yn siarad am ei ddiwrnod ac mae wrth ei fodd â hanes a dysgu ffeithiau. Mae Cameron yn fwy tawel a gall fod yn amharod i ymgysylltu mewn sgwrs. Mae Jamie a Cameron wedi arfer cysgu yn yr un ystafell wely gyda'i gilydd, maen nhw'n agos ac yn dibynnu ar ei gilydd.

Mae Sally yn ferch fach brysur a gweithgar, sy'n eithaf datblygedig am ei hoedran. Mae Sally wedi cael ei holl frechiadau ac nid oes ganddi unrhyw anghenion iechyd wedi'u nodi.

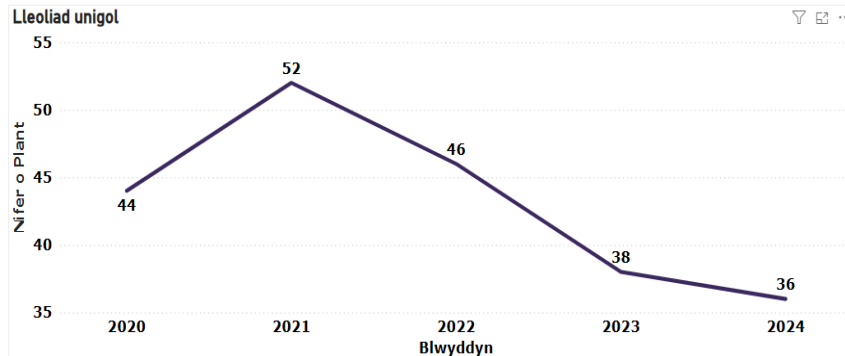
Tra mae hi wedi bod yn byw gyda'i theulu, mae Sally wedi cael ei chyfyngu i fod dan do ac nid yw'n hoffi gwisgo dillad. Gall Sally ddyrnu, cicio a brathu oherwydd diffyg ffiniau ac ymarfer corff. Mae Sally yn mwynhau chwarae gyda'i doliau a set de. Bydd Sally yn mynd at oedolyn gwrywaidd yn hytrach nag oedolyn benywaidd a gall ymddangos fel rhywun sy'n rhy gyfarwydd â dieithriaid.

Mae'r tri phlentyn wedi bod yn agored i gamddefnyddio sylweddau gormodol a thrais domestig.

Astudiaeth Achos Atgyfeirio.

GOFAL UNIGOL

Ffigur 42 – Nifer yr atgyfeiriadau sy'n dynodi dewis am leoliad unigol – Ffynhonnell data atgyfeiriadau CCSR y 4C 2020 - 2024

Mae nifer yr **atgyfeiriadau penodol i leoliadau comisiwn unigol yn gostwng yn gyffredinol**. Mae nifer o resymau y credir eu bod yn sail i'r duedd hon:

- Mae darganfyddwyr lleoliadau yn cydnabod bod mwy o leoedd yn cael eu llenwi a llai o leoedd gwag yn golygu bod ychydig o leoliadau unigol ar gael mewn gofal maeth.
- Pryder, er y gall lleoliadau unigol gynnwys rhai risgiau, y gallant achosi rhwystr i reoli ymddygiadau neu anghenion yn effeithiol ac oedi camu i lawr i fathau eraill o gartref ar ôl i'r cyfnod cychwynnol o argyfwng gilio.
- Roedd dadgofrestru cartrefi gofal annibynnol gyda meddiannaeth unigol neu ddeuol yn nodweddiadol rhwng 2021 a 2024, yn enwedig yng Ngogledd Cymru ac ar y ffin ogledd-ddwyreiniol â Lloegr.

Roedd atgyfeiriadau a hyfforddiant paru wedi nodi patrwm o atgyfeiriadau unigol sy'n osgoi risg yn erbyn y cyd-destun hwn. Y cyngor diweddaraf yw cynnwys darparwyr mewn trafodaeth ynghylch ble mae'n ddiogel paru ochr yn ochr, neu beidio, ar ôl derbyn cynnig lleoliad ac ystyried dichonoldeb cynllun diogelwch arfaethedig. Mae'n gyffredin gweld ceisiadau rheoli risg lle mae cymhareb staffio ychwanegol ar waith i oruchwylio plant, fodd bynnag, dylai hyn fod yn gymesur â diogelu. Mae angen i ddarparwyr a gofalwyr weithio'n effeithiol gyda'r Awdurdod Lleol i amserlennu gostyngiadau mewn cymhareb staffio lle gwneir cynnydd cadarnhaol. Mewn rhai senarios, mae cymhareb staff uchel wedi cael ei gweld fel ymddygiadau 'gormesol' ac sy'n gwaethygu'n wrthnysig.

Cyflwynodd lolo ymddygiadau rhywiol niweidiol gyda'i frodyr a'i chwiorydd ac mae wedi bod yn byw mewn cartref preswyl unigol gyda chymhareb staff o 2:1 ers 2 flynedd. Mae ganddo gymhareb 1:1 yn yr ysgol ac felly mae bob amser yn cael ei oruchwylio. Mae lolo ar restr aros am therapi sy'n gysylltiedig â'r ymddygiadau rhywiol niweidiol a'r ymddygiad hunan-niweidio blaenorol, ond nid yw'r darparwr presennol yn cynnig y gwasanaethau hyn fel rhan o'i ofal. Mae mewn cysylltiad rheolaidd â'i deulu ond mae'n parhau i gael ei oruchwylio pan fydd gyda'i frodyr a'i chwiorydd. Mae lolo eisiau symud at deulu maeth.

Mae'r Awdurdod Lleol yn credu'n gryf bod lolo yn barod ar gyfer maethu o ystyried ei ymddygiad cadarnhaol yn y cartref gofal a'r ysgol, fodd bynnag, nid yw'n gallu dod o hyd i leoliad addas oherwydd risg bresennol anhysbys, yn y bôn oherwydd nad yw'n gallu cael ei oruchwylio a'i gynorthwyo i fyw ochr yn ochr â phobl ifanc eraill yn ei leoliad unigol presennol. Dywed darparwyr gofal maeth fod y risg wedi'i 'gyfyngu' gyda goruchwyliaeth yn hytrach na'i lleihau.

Astudiaeth Achos Atgyfeirio.

Mae mwyafrif yr atgyfeiriadau ar gyfer lleoliadau unigol yn yr **ystod oedran 10 i 15 oed**. Y proffiliau anghenion uchaf sy'n gysylltiedig â chwiliadau am ddarpariaeth unigol yw ymddygiad heriol, ymddygiad rhywiol amhriodol neu niweidiol, a chategorïau o ymddygiad ymosodol a thrais tuag at eraill neu'ch hun.

Mae mwyafrif y trefniadau maethu unigol yn ymwneud â phryderon ynghylch ansefydlogrwydd yn y cartref pe bai plentyn arall yn cael ei gyflwyno ochr yn ochr. O sampl mae'r pryderon hyn yn fras yn ddau gategori: yn gyntaf, cydnerthedd gofalwyr maeth ac yn ail, risg ddisgwyliedig y plentyn i eraill yn cynyddu pe bai plentyn arall yn cael ei gyflwyno i ddynmeg y teulu.

Mae Awdurdodau Lleol am i ddarparwyr gofal maeth awgrymu'n rhagweithiol sut y gallant gefnogi'r trefniadau hyn i liniaru'r pryderon a nodwyd.

Mae mwyafrif y lleoliadau preswyl unigol sy'n bodoli eisoes dros y cyfnod hwn ar gyfer plant a phobl ifanc sydd â **GORCHYMYN AMDDIFADU O RYDDID** ar waith, ac mae mwyafrif yn drefniadau Awdurdod Lleol, sy'n aml **YN GWEITHREDU HEB GOFRESTRU** (OWR) ar yr adeg y caiff y plentyn ei leoli, lle na ellir nodi unrhyw leoliad cofrestredig arall sy'n gallu diwallu anghenion.

Mae Awdurdodau Lleol am i ddarparwyr gofal preswyl cofrestredig gydweithio'n agos â chomisiynwyr i ddatblygu eu gwasanaethau er mwyn gallu diwallu anghenion pobl ifanc sydd â'r crafter uchaf a chyflwyniadau lluosog o ymddygiadau sy'n cymryd risg yn well, er mwyn sefydlogi eu gofal a diwallu eu hanghenion yn effeithiol.

Yn ystod 2023-2024, penderfynodd AGC fod 117 o wasanaethau'n gweithredu heb gofrestru. **Yn 2024-2025 bu cyfartaledd o 25 o OWRs yn weithredol yr wythnos yng Nghymru; dros yr un cyfnod hysbyswyd AGC am 65 o drefniadau DoLS** (data AGC, 2025). Mae dadansoddiad o'r trefniadau hyn yn dangos nad oes angen darpariaeth unigol ar bob un o'r plant hyn, yn enwedig y rhai sy'n mynd i mewn i OWR o ganlyniad i senario brys ar yr un diwrnod, ond mae mwyafrif yn cael eu hasesu fel rhai sydd ag angen lleoliad unigol yn ystod cyfnod o ofid cynyddol a chamreoleiddio emosiynol. Mae'n debyg y byddai cyfran sylweddol yn bodloni'r trothwyau ar gyfer gofal Diogel, pe bai digonolrwydd. Am ddadansoddiad ychwanegol ar blant a phobl ifanc sydd wedi'u hamddifadu o'u rhyddid, ewch i [Arsyllfa Cyfiawnder Teuluol Nuffield](#). Roedd dros hanner y plant yng Nghymru a Lloegr (57.3%) a oedd yn destun ceisiadau yn 2024 rhwng 13 a 15 oed, roedd 32.3% rhwng 16 a 18 oed, ac roedd 10.3% yn 12 oed neu'n iau. Roedd rhaniad cyfartal rhwng y rhywiau (benywaidd: 51.5%; gwrywaidd: 48.4%). Mae data'n dangos bod y rhan fwyaf o blant yn destun gorchymyn DoL am fwy na chwe mis, sy'n awgrymu nad mesurau tymor byr yw'r rhain.

Mae cartrefi llai yn dysgu plant i rannu a pharchu ei gilydd, nid yw hyn yn digwydd pan maen nhw'n byw ar eu pennau eu hunain.

Mae plant sy'n byw ar eu pennau eu hunain yn unig.

Ffynhonnell: Comisiynwyr Ifanc y 4C, 2024.

CAMU I LAWYR: PRESWYL I FAETHU

Mae galw mawr ledled Cymru am ofalwyr maeth sy'n gallu rhoi plant yn ôl o ofal preswyl. Mae Awdurdodau Lleol yn adrodd am nifer o blant mewn gofal preswyl a allai fod yn addas ar gyfer lleoliad teuluol gyda'r gofalwyr cywir ar unrhyw adeg. Mae'r galw ar draws ystod oedran a phroffil anghenion eang. Anogir darparwyr maeth i ail-ganolbwyntio capasiti yma gan ddarparu modelau gwasanaeth clir, gan nodi cyfnodau penodol o gymorth dwys a chofleidiol i'w hadolygu'n rhagweithiol wrth i ofalwr a phlentyn ffurfio perthnasoedd a bod lefel dda o sefydlogrwydd, ond yn ymatebol os bydd pryderon yn codi.

Mae Morgan yn 14 oed ac mae wedi bod yn byw mewn cartref gofal ers 2 flynedd. Mae wedi dweud yn ystod yr ychydig fisoedd diwethaf ei fod am ddychwelyd i ofal maeth. Aeth Morgan i fyw mewn gofal preswyl ar ôl i sawl lleoliad maeth ddod i ben. Daeth ei olaf i ben ar ôl iddo fod yn ymosodol tuag at ei ofalwyr maeth a dechrau dianc o'i gartref. Ymosododd Morgan ar ei ofalwr drwy ei chicio yn ei stumog.

Mae Morgan wedi ffynnu tra'n byw yn ei gartref gofal. Mae ganddo amser teuluol rheolaidd heb oruchwyliaeth bob pythefnos gyda'i deulu a'i frodyr a'i chwiorydd, mae ganddo lawer o gynhesrwydd a chariad tuag at ei deulu, mae'n ymddwyn yn dda iawn ac yn hapus yn eu cwmni. Mae lefel ymddygiad ymosodol Morgan a'i ymosodiadau blaenorol ar ofalwyr wedi cael sylw yn ystod ei gyfnod yn ei gartref gofal. Mae datblygu perthnasoedd ymddiriedus da a dull cyson o reoli cyfnodau o ymddygiad dwys wedi gweld lefelau ymddygiad ymosodol yn lleihau'n sylweddol. Mae ei ofalwyr wedi dilyn dull sy'n ystyriol o drawma gydag ymateb cyffroad isel, a lle i dawelu ei hun.

Mae Morgan yn mynychu ei leoliad addysg am 3 prynhawn bob wythnos ac mae ei bresenoldeb yn dda iawn ond nid oes cynllun gan yr ysgol i ddychwelyd i amserlen lawn eto. Mae Morgan yn rhagorol mewn mathemateg a gwyddorau; hoffai astudio Cemeg yn y coleg ar ôl TGAU.

Y rhan fwyaf o'r amser, mae Morgan yn gwrtais ac yn dda ei foesau. Fodd bynnag, yn ystod yr wythnosau diwethaf fe ddihangodd i dŷ ei gariad. Tra roedd yno, bygythiodd ei thad ef i gadw draw, gan beri iddo deimlo'n ofidus ac o ganlyniad iddo fod yn ddig. Ar ôl dychwelyd adref roedd yn ymosodol ar lafar. Y diwrnod canlynol ymddiheurodd Morgan am ei weithredoedd a dywedodd ei fod yn teimlo cywilydd am ei ymddygiad.

Gall Morgan gael dadleuon llafar gyda phobl ifanc eraill allan yn y gymuned. Dywedodd Morgan wrth ofalwyr fod y digwyddiadau hyn wedi digwydd pan wnaeth person ifanc arall sylwadau difriol am ei deulu. Mae 2 ddigwyddiad hefyd lle mae Morgan wedi dychwelyd adref o dan ddylanwad alcohol.

Byddai symud Morgan o'i gartref gofal presennol i'w gartref maeth newydd yn cael ei wneud fesul cam a'i gefnogi â chynllun pontio clir. Bydd hyn yn cynnwys mewnbwn a chynghor amlasiantaethol. Bydd gofalwyr presennol yn helpu i sicrhau bod y cyfnod pontio yn amserol ac yn llwyddiannus i Morgan a'i ofalwyr maeth.

Astudiaeth Achos Atgyfeirio.

Rydym yn gofalu am blant llawer iau nac o'r blaen; ni all gweithwyr cymdeithasol ddod o hyd i ofalwyr maeth. Yn y (cartref gofal) mae gennym ni 3 o blant dan 10 oed felly rydym wedi newid yr amgylchedd a'r arferion i'w gwneud mor feithringar â phosibl, yn enwedig arferion amser gwely lle mae darllen stori ac aros nes eu bod nhw wedi setlo, yn creu cysylltiadau cryf â gofalwyr. Rydym yn awyddus i gynnig cymorth i deuluoedd maeth i wneud i gamu i lawr wedi'i gynllunio weithio'n dda i bawb.

Ffynhonnell: Darparwr Gofal Preswyl, 2022.

Cafodd Carys, 9 oed, ei mabwysiadu pan oedd hi'n flwydd oed. Dechreuodd pryderon ynghylch gallu mabwysiadwyr i ddiwallu ei hanghenion a rheoli ei hymddygiadau gynyddu pan oedd hi'n 7 oed, yn dilyn digwyddiad o ymddygiad ymosodol tuag at blentyn arall, a arweiniodd at waharddiad dros dro o'r ysgol. Cyn hyn roedd Carys wedi cael trafferth ffurfio cyfeillgarwch, wedi profi rhywfaint o fwlio yn yr ysgol ac yn dod yn fwyfwy amharod i fynychu. Roedd hyn yn ymddangos fel stranciau yn y bore, gwrthod mynd yn y car i'r ysgol, ymosod ar y rhieni mabwysiadol ac roedd ei chyfradd presenoldeb wedi gostwng yn bryderus.

Mae gan Carys anghenion dysgu ychwanegol ac mae ganddi gefnogaeth 1:1 am 8 awr yr wythnos yn yr ysgol ond daeth yn fwyfwy ymosodol tuag at ei chynorthwydd addysgu, gan gynnwys taro, brathu, pinsio, taflu eitemau, cicio a chuddio o dan y bwrdd wrth wrthod ymgysylltu. Ar ôl digwyddiad arall yn yr ysgol, gwrthododd rhieni mabwysiadol gael Carys adref ac roedd angen lleoliad brys ar yr un diwrnod.

Daethpwyd o hyd i leoliad maeth am 48 awr ond oherwydd ymrwymadau gofalwr i blant eraill ni ellid ei gynnal. Yn ystod y cyfnod hwn roedd Carys yn encilgar, yn ddagreuol ac anafodd ei hun trwy daro a churo ei phen dro ar ôl tro. Yn anffodus, ni ellid nodi unrhyw ofalwr maeth arall ar fyr rybudd, a symudwyd Carys i gartref gofal preswyl.

Mae Carys wedi bod yn y cartref ers 6 mis ac wedi ffynnu mewn amgylchedd meithringar ochr yn ochr â 3 o blant hŷn. Mae hi'n ymateb yn dda i drefn a ffiniau clir. Mae hi wedi ffurfio cyfeillgarwch a chysylltiadau cadarnhaol; mae hi wedi ailymgysylltu â'r ysgol ac roedd ei phresenoldeb yn 100% y tymor diwethaf. Mae hi wrth ei bodd yn lliwio, peintio, defnyddio'r trampolîn yn yr ardd a bod yn yr awyr agored gyda gofalwyr. Mae ei lleferydd a'i hiaith wedi gwella'n sylweddol gyda chymorth yn y cartref. Mae hyn wedi lleihau rhwystredigaeth a ffrwydradau o ddicter. Weithiau mae gan Carys enwresis yn ystod y nos, ond mae ganddi drefn glir i gefnogi rheoli hyn, fel arall mae ei hiechyd yn dda.

Hoffai Carys fyw gyda theulu maeth yn y tymor hir gan nad yw'n gallu dychwelyd i fyw gyda'i rhieni mabwysiadol. Mae'r cartref gofal yn awyddus i gefnogi trosglwyddiad graddol i deulu maeth pan gaiff un ei nodi er mwyn helpu i gynnal arferion a chynnydd cadarnhaol Carys.

Astudiaeth Achos Atgyfeirio.

Yn ystod y degawd diwethaf ledled Cymru bu buddsoddiad mewn ymchwilio a deall y gwahanol ddulliau a modelau gofal o ran yr hyn sy'n gweithio'n dda i blant sy'n derbyn gofal mewn gofal maeth a gofal preswyl.

Mae disgwyliadau darparwyr gwasanaethau a gomisiynir yn ymwneud â'u cylch gwaith gwasanaeth arfaethedig, sef gofalu am blant â phroffil anghenion penodol, fodd bynnag, ar lefel o leiaf rydym am weld pob darparwr yn mabwysiadu dull sy'n ystyriol o drawma wrth ddarparu gofal. Gan fod y prif fylchau mewn digonolrwydd tua phen uchaf y continwmm o angen, mae'r galw mwyaf am ddarparwyr a all gynnig model gofal sy'n seiliedig ar dystiolaeth sy'n cyflawni canlyniadau sy'n canolbwyntio ar blant. Ar frig y continwmm bydd angen gwasanaethau ymyrraeth strwythuredig iawn ar gyfran fach o blant, a fydd yn aml yn fyrdymor eu natur ac yn delio â phlant mewn argyfwng.

Diffiniad o fodel gofal: "Glasbrint neu fframwaith sy'n arwain ymarfer y staff, gan ganolbwyntio'n benodol ar sut y gellid sicrhau newid/effaith a'i gynnal. Yn ddelfrydol, mae'r modelau hyn yn defnyddio technegau sydd wedi'u profi ac sy'n seiliedig ar ddamcaniaeth ymddygiad neu'r rhesymau y mae problemau'n codi a/neu tystiolaeth o'r 'hyn sy'n llwyddiannus'. Mae'r modelau hyn yn sicrhau bod pobl â mathau tebyg o anghenion yn cael eu helpu mewn ffyrdd tebyg a chysylltiedig, hynny yw, mae modd dyblygu a throsglwyddo'r ymarfer." Cordis Bright (2018).

Mae popeth wedi'i strwythuro ac yn gyson, mae'n golygu eich bod chi'n gwybod beth i'w ddisgwyl a phwy y byddwch chi'n cael cefnogaeth ganddyn nhw.
Ffynhonnell: Comisiynvdd Ifanc 2024.

Mae'r 4C yn annog darparwyr a gomisiynwyd i gael yr wybodaeth ddiweddaraf am dystiolaeth gyhoeddedig ar yr hyn sy'n gweithio'n dda. Nid oes un model yn addas i bawb, mae rhai'n gweithio'n dda gyda phroffil anghenion cul, mae eraill yn ehangach o ran cymhwysedd i amrediad o anghenion a chanlyniadau arfaethedig. Bydd y dolenni canlynol yn agor y pwnc i ymgeiswyr newydd yn y farchnad.

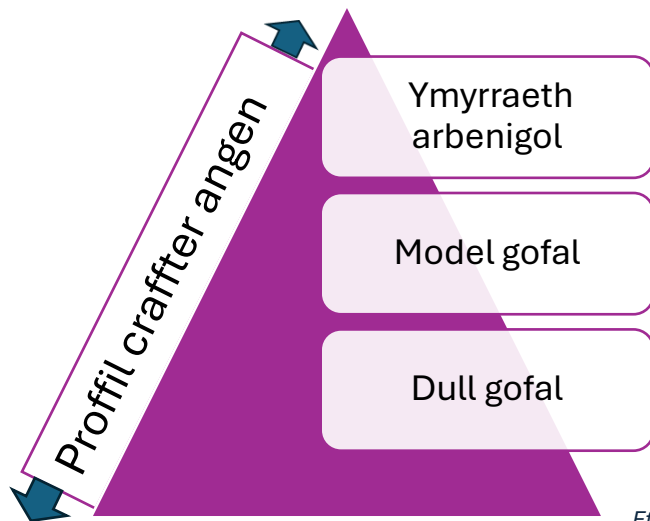
Adroddiadau Cordis Bright:

[Modelau o ofal preswyl i blant](#)

[Modelau gofal maeth](#)

Crynodeb tystiolaeth Gofal Cymdeithasol Cymru: [Cefnogi canlyniadau cadarnhaol mewn gofal preswyl i blant](#)

Pan fydd gennych chi lawer o anhrefn yn eich bywyd, mae cael y cysondeb yn gwneud i chi deimlo'n ddiogel ac yn cael eich caru.
Ffynhonnell: Comisiynydd Ifanc 2024.

Ffigur 43 – Proffil Anghenion Crafter – Canllawiau'r 4C ar fodelau gofal 2024

CYMHLETHEDD ANGHENION LLUOSOG YN CYFLWYNO A CHYMHLETHDOD YMATEB I'R GWASANAETH – NID 'PLENTYN CYMHLETH'

Mae iaith a manylder yn bwysig pan fyddwn yn disgrifio proffil anghenion plant. Yn aml, mae plant a phobl ifanc yn dweud wrthym eu bod yn teimlo eu bod wedi'u labelu trwy ddefnyddio geiriau penodol 'cymhleth', mae'n atgyfnerthu teimladau negyddol o stigma o gael gofal ac yn gwneud iddynt deimlo fel nhw yw'r 'broblem'.

Yn 2018, bu'r 4C yn gweithio gyda'r Bwrdd Comisiynu Cenedlaethol a'r IPC i ddatblygu canllawiau ar gyfer Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol ar sut i gomisiynu pecynnau gofal cymhleth ar gyfer plant a phobl ifanc ac offeryn hunanasesu. Yn yr adroddiad mae cyfeiriad at sut i siarad am gymhlethdod a phwysigrwydd bod yn glir beth yw neu ble mae'r cymhlethdod, yn aml mae'n gymhlethdod system. Mae'r adroddiad hwn a'i argymhellion yn parhau i fod yn berthnasol a gellir eu canfod yma

Rydym yn bwysig, rydym yn haeddu gofal da sy'n ein helpu yn y ffordd gywir.
Ffynhonnell: Comisiynydd Ifanc, 2024.

'Dywedon nhw fy mod i'n 'gymhleth' ac na fyddai neb yn rhoi 'lleoliad' i mi. Felly yn y bôn, doedd neb yn poeni digon i geisio deall nac eisiau fi o gwmpas.'
Ffynhonnell: Comisiynydd Ifanc, 2019.

Mae deall anghenion penodol, sut maen nhw'n cyd-ddigwydd a'r ffordd orau o ddiwallu'r anghenion hynny, yn helpu i nodi a datblygu hyfforddiant hanfodol ar gyfer y gweithlu gofal plant. Mewn atgyfeiriadau rydym yn annog gweithwyr cymdeithasol i ddisgrifio sut beth y gallai diwrnod deimlo i blentyn a'i ofalwr er mwyn helpu i baru gofalwyr a phlant yn y ffordd orau bosibl a nodi lle y gallai fod angen hybu hyfforddiant neu gymorth gofalwyr i reoli heriau. Mae'r adnabod anghenion yn gynnar fel hyn yn hyrwyddo sefydlogrwydd gofal o'r cychwyn cyntaf.

Yn 2024, cyflwynodd ein Comisiynwyr Ifanc mewn cynhadledd ar y cyd â Gofal Cymdeithasol Cymru yn hyrwyddo manteision modelau gofal mewn gofal preswyl. Fel rhan o'r paratodau ar gyfer y digwyddiad, trafodwyd pwysigrwydd gofal o ansawdd cyson wedi'i deilwra i ddiwallu anghenion unigolion, lle mae darparu gwasanaethau integredig ar ei gryfaf. Dyma enghraifft o'u barn:

Bydd therapydd yn helpu; maen nhw'n darparu barn gytbwys; gallan nhw weithio gyda gofalwyr a throsglwyddo eu sgiliau. Mae popeth wedi'i strwythuro ac yn gyson (mewn model gofal), mae'n golygu eich bod chi'n gwybod beth i'w ddisgwyl a phwy y byddwch chi'n cael cymorth ganddyn nhw.

Efallai na fydd angen therapydd arnoch, gellir rhoi cefnogaeth gan bobl gyfarwydd, ac os ydych chi'n ymddiried ynddyn nhw, gallwch ofyn am therapydd os oes angen. Mae gen i gysylltiad â fy ngofalwyr felly os ydw i'n siarad â nhw, mae'n haws.

Gall fod yn eithaf dwys weithiau, yn enwedig ar y dechrau, a all ein harwain i wthio'r staff i ffwrdd a phheidio â dilyn y rheolau a'r ffiniau. Os ydw i'n cael amser caled, mae'r ffaith fod yr holl staff yn cyfathrebu'n dda yn fy helpu i gael fy nghynorthwyo ym mhob agwedd o fy mywyd.

FFYNONELLAU DATA ALLWEDDOL A DATGANIAD UNIONDEB DATA

Defnyddiwyd y ffynonellau allweddol canlynol ar gyfer y dadansoddiad o anghenion. Mae data yn cael eu hunan-adrodd gan Awdurdodau Lleol; mae gwiriadau paramedr sylfaenol wedi'u cwblhau ond nid yw'r 4C yn cwblhau'r dilysu. Mae Awdurdodau Lleol yn anelu at uniondeb data o fewn 10% gyda chymorth gan y 4C, gall hyn gael ei effeithio gan drosiant y gweithlu a chapasiti. Mae'n debygol y bydd anghenion meintioli yn y ddogfen hon yn dangynrychiolaeth yn hytrach na gorgynrychiolaeth lle maent yn deillio o CCSR.

Adnodd Cymorth Comisiynu Plant (CCSR) – offeryn caffael e-dendro a ddefnyddir gan y 22 Awdurdod Lleol yng Nghymru, 2020-2025.

Ffurflen Data Sylfaenol Chwarterol (QBDR) – data ciplun a ddychwelwyd gan y 22 Awdurdod Lleol yng Nghymru, 2020-2025.

Ffurflenni ac Adroddiadau Blyneddol Asesiad Perfformiad Ansawdd (QPA), 2021–2024.

Tendrau Pwrpasol y 4C – cymorth atgyfeirio ad hoc penodol sydd ar gael i Awdurdodau Lleol lle na allant nodi gofal a chymorth trwy'r broses dendro arferol, 2020-2025.

Comisiynwyr Strategol - dadansoddiad o anghenion Sesiynau ymgysylltu Awdurdodau Lleol (2) ynghyd â sesiynau unigol, Mai 2025.

Pwyllgor Comisiynu ar y Cyd GIG Cymru (NWJCC) - trafodaeth comisiynu, Ebrill 2025.

Grwpiau Cymorth Cyfoedion y 4C: Canfyddwyr Lleoliadau, Swyddogion Monitro Contractau, Comisiynwyr, 2024 – 2025.

Dadansoddiad o gofnodion galwadau dyletswydd y 4C ynghylch atgyfeiriadau a lleoliadau, 2021-2025.

Grwpiau Comisiynydd Ifanc y 4C a Chynadleddau, Digwyddiadau a Chrynodebau Adroddiadau Bwrdd YCV, 2018 - 2025.

Grŵp Llywio Lleihau Troseddoli Plant ac Oedolion Ifanc sydd â Phrofiad o Ofal, 2018 – 2025.

Samplau dip atgyfeirio ar hap (1 Ebrill 2023 – 31 Mawrth 2025).

